

TARTALOMJEGYZÉK

B. PÉNZGAZDÁLKODÁS (Lett B.1997.)

1. ÁLTALÁNOS PÉNZGAZDASÁGI FOGALMAK	289
2. ÁLLAMPÉNZÜGYEK	291
2.1. A költségvetés.....	291
2.2. Az államháztartás információs és mérlegrendszere	295
2.3. Pénzellátás, előirányzat-felhasználás	298
3. A PÉNZINTÉZETI, HITELINTÉZETI RENDSZER	305
3.1. A Magyar Nemzeti Bank (MNB) - (1991. évi LX. törvény, MK 1991/126)	305
3.2. A pénzügyintézetek, hitelintézetek	305
3.3. Egyéb pénzügyi szervezetek	307
4. AZ ÉRTÉKPAPÍROK ÉS AZ ÉRTÉKPAPÍR-TŐZSDE.....	314
4.1. A megtakarítások és felhasználásuk	314
4.2. Az értékpapírok.....	315
4.2.1. A váltó.....	318
4.2.2. A részvény.....	319
4.2.3. A kötvény (1982. évi 28 tvr.)	321
4.2.4. A letéti jegy (1988. évi 18 tvr.).....	321
4.2.5. A befektetési jegy.....	322
4.2.6. A közraktárjegy (1996. évi XLVIII. törvény a közraktározásról)	322
4.2.7. Az állampapírok.....	323
4.2.8. A jelzálogjog és a jelzáloglevél.....	324
4.3. Az értékpapírok forgalomba hozatala, a befektetési szolgáltatások.....	324
4.4. A tőzsde.....	330
5. A PÉNZESZKÖZÖK ÉS A PÉNZFORGALOM	334
5.1. A pénzeszközök	334
5.2. A banki folyószámlaforgalom	335
5.3. A pénzforgalom.....	338
5.3.1. Elszámolás a bankszámlák között.....	338
5.3.2. Készpénzhelyettesítő fizetési eszközök	340
5.3.3. Készpénzfizetés	342
5.4. Vállalkozásfinanszírozás	346
6. HITELÜGYLETEK.....	351
6.1. Hitelintézetek	351
6.2. A hitelrendszer	358

1. Általános pénzgazdasági fogalmak

A pénzrendszer hitelpénz-rendszer, ami azt jelenti, hogy a (belső érték nélküli) pénz a hitelnyújtással jön létre (teremtődik) és a hitel visszafizetésével szűnik meg. A pénzteremtő bankok által létrehozott pénz bankpasszíva.

A pénz az értékmérő funkciója mellett a forgalmi, a fizetési és a felhalmozási eszköz funkciót is betölti.

A pénz a hitel a gazdaság különböző szereplői között forog, biztosítva ezzel az áru és jövedelem mozgást.

A pénzmegtakarítások a jövedelmek fogyasztásra el nem költött részét jelentik, a tulajdonos szándékában áll a későbbi felhasználás, de az adott időpontban - megfelelő haszon esetében - lemond a pénzéről, elköltéséről.

A pénzkereslet és a kínálat összehangolása fontos a gazdaság számára mert ez teszi lehetővé a vállalkozások számára a beruházások megvalósítását, finanszírozását.

A gazdaság pénzügyi piacai - ahol jelenlegi pénzt cserélnek jövőbeni pénzért

Tőkepiac: (egy évnél hosszabb lejáratú hitelek és értékpapírok, a megtakarításokat alakítja át befektetésre)

- Hosszúlejáratú bankhitelek, bankbetétek
- Értékpapírpiac: (van tőkepiaci - ill. pénzpiaci megjelenés is)
  - részvények,
  - kötvények,
  - záloglevelek

Az értékpapírok fontos szerepet játszhatnak a pénzpiaci hiteleknél, mint fedezetek.

Pénzpiac: (az egy évnél rövidebb lejáratú hitelek és értékpapírok; a forrás a megtakarítás és a fogyasztásra egyelőre még fel nem használt jövedelem)

- rövid lejáratú bankhitelek (pénzintézeteknek, gazdálkodóknak, fogyasztóknak) és kölcsönök ill. rövid lejáratú bankbetétek,
- értékpapírpiac, -váltók,
- átruházható rövid lejáratú betétjegyek.

Az **értékpapírpiac** tehát mind a tőkepiacnak, mind a pénzpiacnak a részpiaca

- elsődleges: új értékpapír kibocsátása
- másodlagos: meglévő értékpapírnál a befektető, jogosult személye változik, nem érintve a kibocsátót (ez a másodlagos piac teszi lehetővé, hogy több, külön-külön rövid lejáratú megtakarítás is egyetlen hosszú lejáratú forrását biztosítson az értékpapír kibocsátójának, megnövelve az elsődleges piacon kibocsátandó értékpapírok volumenét.)

Devizapiac - nem különböző időpontbeli, hanem különböző országbeli pénzeket cserélnek.

A pénzügyi rendszer

A monetarizált gazdaságban a gazdaságpolitikai célok megvalósításában jelentős eszközrendszerrel nyújt a pénzügyi rendszer,

- **a fiskális politika**, az állam adott időszakra (évre) vonatkozó bevételeinek (adóknak, illetékeknek, vámoknak és járulékoknak stb.) és a kiadásoknak a meghatározása. A fiskális politika irányelveit, a költségvetés bevételeit és kiadásait az államháztartási törvény szerint az Országgyűlés határozza meg és végrehajtásának irányítója a pénzügyminisztérium.
- **a monetáris politika**, a pénzrendszerrel, a pénzforgalommal kapcsolatos alapvető intézkedések összessége.
- **a devizapolitika**, a külgazdasági egyensúlyt biztosító árfolyam-politika, nemzetközi hitel-politika, valutáris likviditási politika és állami tartalékpolitika.

A pénzügyi tevékenységet végzők: (a kétszintű bankrendszerben)

Magyar Nemzeti Bank,
Pénzintézetek, Hitelintézetek,
gazdálkodók, vállalkozók,
háztartások, lakosság.

2. Állampénzügyek

Államháztartás (Az államháztartásról 1992. évi XXXVIII. törvény rendelkezik)

Az államháztartás a központi kormányzat, az elkülönített állami pénzalapok, a helyi önkormányzatok és a társadalombiztosítás állami feladatot ellátó és finanszírozó gazdálkodásának rendszere.

A központi kormányzat költségvetése alkotja az államháztartás központi szintjét.

Az elkülönített állami pénzalap az állam egyes feladatait részben államháztartáson kívüli forrásokból finanszírozó olyan alap, amely működésének jellege az államháztartáson belül elkülönített finanszírozást tesz szükségessé.

A helyi önkormányzat költségvetése és a helyi kisebbségi önkormányzatok költségvetése az államháztartás helyi szintje.

Az államháztartás részét képező társadalombiztosítás a társadalom közös – biztosítási és szolidaritási elvek alapján működő – kockázatvállaláson alapuló kötelező biztosítási rendszere, az államháztartás társadalombiztosítási alrendszerét a **Nyugdíjbiztosítási Alap és az Egészség-biztosítási Alap** költségvetései alkotják.

Az államháztartás egyes alrendszeiben a gazdálkodást éves költségvetés alapján kell folytatni

2.1. A költségvetés

Az alrendszerek költségvetése olyan pénzügyi terv, illetve pénzügyi alap, amely az érvényességi időtartam alatt a feladat ellátásához teljesíthető jóváhagyott kiadásokat és a teljesítendő várható bevételeket (költségvetési kiadásokat és költségvetési bevételeket) előirányzatként, illetve előirányzat-teljesítésként tartalmazza. Az alrendszerek tulajdonát képező, illetve rendelkezésre álló pénzeszköz év végi záróállománya – kincstári körbe tartozók esetén az előirányzatmaradvány –, illetve annak forrásként történő számbavétele a következő év költségvetésében eredeti előirányzatként, a folyó évi költségvetési bevételek között a helyi önkormányzati alrendszer kivételével nem tervezhető, a folyó évi költségvetési kiadások forrásául azonban – jogszabályban meghatározott módon – megjelölhető és elszámolható.

A költségvetési év költségvetési bevételeinek és költségvetési kiadásainak különbsége a tervezett, illetve tényleges költségvetési többlet vagy hiány. A költségvetési kiadások között kell elszámolni a nyújtott hiteleket illetve bevételként azok visszatérülését. A költségvetés megállapításakor, illetve a költségvetés végrehajtásáról szóló beszámolóskor (a továbbiakban: zárszámadáskor) rendelkezni kell a költségvetési többlet felhasználásáról, illetve jóvá kell hagyni a költségvetési hiány finanszírozási módját.

Az államháztartás körébe tartozó állami feladatot az állam részben vagy egészben a költségvetési szerveken keresztül látja el, vagy ellátásának a pénzügyi fedezetét részben vagy egészben, közvetlenül vagy közvetve biztosítja. Az állami feladatok tartalmát és követelményeit külön törvények írják elő. Az államháztartás egyes alrendszerei az állami feladatok ellátásához a költségvetésükben meghatározott módon és mértékben járulnak hozzá.

A Magyar Köztársaság területén működő, illetve jövedelemmel, bevétellel, vagyonnal rendelkező jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, továbbá a jövedelemmel, bevétellel vagy vagyonnal rendelkező belföldi vagy külföldi természetes személy kötelezhető arra, hogy befizetéseivel hozzájáruljon az államháztartás alrendszereinek költségvetéseiből ellátandó feladatokhoz. A fizetési kötelezettség elsősorban adó, illeték, vám, vámbiztosíték, járulékok, hozzájárulás, bírság vagy díj formájában írható elő. Fizetési kötelezettséget előírni, a fi-

tésre kötelezettek körét, a fizetési kötelezettség mértékét, a kedvezmények, mentességek körét és mértékét, továbbá előlegfizetési kötelezettséget megállapítani – a díj, a bírság és a nemzetközi szerződésekben nem rögzített vámtételek, továbbá a nemzetközi kötelezettségünkkel összhangban kihirdetett, az áruk, szolgáltatások és anyagi értéket képviselő jogok behozatalánál alkalmazható piacvédelmi intézkedések, valamint a dömpingellenes és az értékkiegyenlítő vámokra vonatkozó szabályozások eredményeként fizetendő vámterhek kivételével – csak törvényben, illetve törvény felhatalmazása alapján önkormányzati rendeletben lehet. Fizetési kötelezettségekre, fizetésre kötelezettek körére, a fizetési kötelezettség mértékére vonatkozó törvények kihirdetése és hatálybalépése között legalább negyvenöt napnak kell eltelnie. A díjat – ha törvény másként nem rendelkezik – a Kormány, illetve felhatalmazás alapján a miniszter rendelettel állapítja meg.

A központi költségvetés

A központi költségvetés fejezetekre tagozódik. A költségvetési fejezet a költségvetési tervezés, végrehajtás és beszámolás szempontjából önállóan felügylet, irányított szervek és előirányzatok összessége. A központi költségvetés felépítését az 1997. évi séma mutatja be.

A költségvetési fejezetek költségvetési címekre, alcímekre (a továbbiakban együtt: költségvetési cím) tagozódnak. A költségvetési cím szervezeti és szabályozási szempontból összetartozó, tovább részletezett előirányzatok összessége. A központi költségvetésben a címeken belül el kell különíteni a működési, a felhalmozási és az egyéb speciális célú előirányzatokat, valamint be kell mutatni a költségvetési létszámkeretet. A költségvetési törvény kiemelt előirányzatként állapítja meg a működési költségvetésen belül a személyi kiadások, a munkaadókat terhelő járulékok, az ellátottak pénzbeli juttatásai, a dologi kiadások előirányzatait és a speciális előirányzatokat, továbbá a felhalmozási kiadásokon belül a beruházások, a felújítások és egyéb felhalmozási célú támogatások, kiadások, valamint a bevételek előirányzatait.

A szabályozás kiterjedhet az előirányzat-maradványok jóváhagyásának és következő évi felhasználásának, az éven túli kötelezettségvállalásnak, a visszerhesen nyújtható támogatások (kölcsönök) folyósításának és visszatérítésének, az előlegek folyósításának és elszámolásának, a behajthatatlan követelésekről történő lemondásnak a részletes szabályaira.

Az elkülönített állami pénzalapok költségvetése

Alapot létrehozni csak törvénnyel lehet, amelyben meg kell határozni az alap rendeltetését, bevételi forrásait, a teljesíthető kiadások körét, valamint az alappal való rendelkezésre jogosult, a felhasználásért felelős minisztert. Az alap létrehozásának feltétele, hogy a meghatározott feladatok állami ellátásához részben célzott adójellegű befizetések, hozzájárulások, járulékok, illetve bírságok címén államháztartáson kívülről származó források legyenek közvetlenül hozzáférhetőek. Az alaptól vállalkozási tevékenység nem folytatható.

A helyi önkormányzatok költségvetése

A helyi önkormányzat költségvetéséből finanszírozza és látja el a helyi önkormányzatokról szóló és más törvényben meghatározott feladatait. A normatív állami hozzájárulás összegét, a normatív állami hozzájárulások jogcímeit és mértékeit, továbbá az egyéb támogatások jogcímeit és feltételrendszerét a költségvetési törvény állapítja meg. A helyi önkormányzat a költségvetési év végét követően a költségvetési törvény előírásai szerint a tényleges mutatók alapján elszámol a normatív költségvetési hozzájárulásokkal, a címzett és céltámogatásokkal, illetve az

államháztartás más alrendszerétől kapott egyéb támogatásokkal. A jogtalanul igénybe vett összeget törvényben meghatározott módon teljes egészében vissza kell fizetni.

A helyi önkormányzat a költségvetését önállóan, rendeletben (a továbbiakban: költségvetési rendelet) állapítja meg. A költségvetési rendelettervezetben az 1997. évtől kezdődően teljesszűrésben be kell mutatni a bevételeket és a kiadásokat, beleértve a költségvetési évet követő 2 év várható előirányzatait, amelyeket a költségvetési év folyamatai és áthúzódó hatásai, valamint a gazdasági előrejelzések szerint állapítottak meg.

A társadalombiztosítás költségvetése

A társadalombiztosítási alrendszer finanszírozza és látja el a társadalombiztosításról szóló és más törvényben meghatározott kötelező feladatait.

A költségvetési szervek

A költségvetési szerv az államháztartás részét képező olyan jogi személy, amely a társadalmi közös szükségletek kielégítését szolgáló, jogszabályban, határozatban, alapító okiratban (a továbbiakban: alapító okirat) meghatározott állami feladatokat alaptevékenységként, nem haszonszerzés céljából, az alapító okiratban megjelölt szerv szakmai és gazdasági felügyelete mellett, az alapító okiratban rögzített illetékességi és működési körben, feladatvégzési és ellátási kötelezettséggel végzi.

Költségvetési szervek:

- a) a központi költségvetési szerv;
- b) helyi (kisebbségi) önkormányzati költségvetési szerv,
- c) a társadalombiztosítási költségvetési szerv;
- d) az országos kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv;
- e) a köztisztviselői költségvetési szerv.

A költségvetési szerv a Pénzügyminisztérium által vezetett nyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre, és a nyilvántartásból való törléssel szűnik meg.

A költségvetési szerv éves költségvetés alapján e törvényben, a helyi önkormányzatokról szóló törvényben és más jogszabályokban meghatározott feltételek mellett gazdálkodik, és készíti el feladatai ellátásával is összefüggésben beszámolóját.

A költségvetési szerv a jóváhagyott előirányzatokon belül köteles gazdálkodni. Fel nem használt kiadási előirányzatát a költségvetési szerv felügyeletét ellátó szerv felülvizsgálja.

A költségvetési szerv eszközeinek, szabad kapacitásainak hasznosítása érdekében, az alapító okiratnak megfelelően vállalkozhat, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti az alapító okiratban meghatározott alaptevékenységét és ebből fakadó kötelezettségeinek teljesítését.

Az alapító okiratban kell meghatározni, hogy a vállalkozás milyen tevékenységre terjedhet ki, és az abból származó bevétel a költségvetés tervezett összkiadásaihoz viszonyítva milyen mértéket érhet el. A vállalkozásokból származó bevételeket és a vállalkozási tevékenységek kiadásait az alaptevékenységektől elkülönítetten kell megtervezni és elszámolni. Vállalkozásnak minősül az alapító okiratban rögzített vállalkozási tevékenységi körből bevétel és ennek révén eredmény (nyereség) elérése, illetőleg haszonszerzés céljából üzletszerűen, piaci alapon végzett termelés, szolgáltatás, értékesítés.

A központi költségvetés mérlege

Millió Ft-ban

BEVÉTELEK	előirányzat	BEVÉTELEK	előirányzat
Gazdálkodó szervezetek befizetései Társasági adó (pénzintézetek nélkül) Bányajáradék Vám- és importbefizetések Játékadó Egyéb befizetések		Gazdálkodó szervezetek támogatása Egyedi és normatív támogatás Egyéb támogatás	
		<i>Együtt:</i>	
		Agrárgazdaság támogatása Piacrajutási támogatás Agrártermelési támogatás	
<i>Összesen:</i>		<i>Együtt:</i>	
Fogyasztáshoz kapcsolt adók Általános forgalmi adó Fogyasztási adó			<i>Összesen:</i>
		Fogyasztói árkiegészítés Felhalmozási kiadások Központi beruházások költségvetési fedezete Kiemelt beruházások, beruházási célprogramok Egyéb felhalmozási kiadások, lakásépítések, lakástámogatás	
<i>Összesen:</i>		<i>Együtt:</i>	
Lakosság befizetései Személyi jövedelemadó Adóbefizetések Illetékbecfizetések		Lakásépítési támogatások	
		<i>Összesen:</i>	
Központi költségvetési szervek saját bevételei Támogatási célprogramok saját bevételei		TB. közreműködésével folyósított ellátások Családi támogatások Jövedelem pótló és jövedelemkiegészítő szociális támogatások Különféle jogcímen adott térítések	
<i>Összesen:</i>		<i>Összesen:</i>	
Központi költségvetési szervektől származó befizetések Helyi önkormányzatok befizetései Elkülönített állami pénzalapok befizetései Nemzetközi pénzügyi kapcsolatból eredő bevételek Állami, kincstári vagyonnal kapcsolatos befizetések Pénzintézetek társasági adója és osztaléka Magyar Nemzeti Bank befizetése Egyéb bevételek Adósságszolgálattal kapcsolatos bevételek		Központi költségvetési szervek Kötségvetési szervek támogatással fedezett kiadásai Támogatási célprogramok támogatással fedezett kiadásai	
		<i>Együtt:</i>	
		Kötségvetési szervek saját bevétellel fedezett kiadásai Támogatási célprogramok saját bevétellel fedezett kiadásai	
<i>Bevételi főösszeg privatizációs bevételek nélkül:</i>		<i>Összesen:</i>	
Privatizációból származó bevételek		Társadalmi önszerveződések támogatása Helyi önkormányzatok támogatása Elkülönített állami pénzalapok támogatása Nemzetközi pénzügyi kapcsolatok kiadásai Adósságszolgálat, kamattérítés Egyéb kiadások Általános tartalék Céltartalékok Kormányzati rendkívüli kiadások Allam által vállalt kezesség érvényesítése	
<i>Bevételi főösszeg:</i>		<i>Kiadási főösszeg:</i>	
A központi költségvetés hiánya			

A költségvetési hitelfelvételei
Nemzetközi pénzügyi kapcsolatok
Belföldi hitelfelvételek

Összesen: _____

A költségvetési törlesztései
Nemzetközi pénzügyi kapcsolatok
Belföldi hitelfelvételek

Összesen: _____

A költségvetési szerv feladatainak ellátását (végrehajtását) szolgáló, a kiadási előirányzatokat terhelő fizetési vagy más teljesítési kötelezettség vállalása (kötelezettségvállalás) vagy ilyen követelés (bevételi előirányzat teljesítése érdekében történő) előírása a költségvetési szerv vezetőjének vagy az általa megbízott személynek a hatáskörébe tartozik. A kötelezettségvállalás a gazdasági vezetőnek vagy az általa kijelölt személynek az ellenjegyzése után, és csak írásban történhet. A kötelezettségvállalásnak előirányzat-felhasználási terven kell alapulnia. A kötelezettségvállalás előtt meg kell győződni arról, hogy a jóváhagyott költségvetés fel nem használt és le nem kötött kiadási előirányzata biztosítja-e a fedezetet. Amennyiben a kincstári körhöz tartozó költségvetési szerv, alap által elismert, az esedékességet követő 60 napon túli tartozás-állománya eléri a Kormány rendeletében meghatározott mértéket, az e rendeletben meghatározott módon és feltételekkel a pénzügyminiszter kincstári biztost jelöl ki a fejezet felügyeletét ellátó szerv vezetőjének egyetértésével.

A költségvetési szerv

- a) hitelt nem vehet fel, kivéve a világbanki program megvalósításában történő részvétellel kapcsolatos hitelfelvételt,
- b) kezességet nem vállalhat,
- c) értékpapírt nem vásárolhat,
- d) váltót nem bocsáthat ki és nem fogadhat el.

A költségvetési tervezés

Az államháztartás alrendszerébe tartozók költségvetésének kidolgozása, az éves és többéves költségvetési előirányzatok megállapítása a költségvetési tervezés keretében valósul meg.

A költségvetési tervezés számszaki feladatai magukban foglalják:

- a) a költségvetési kiadások és költségvetési bevételek előirányzatainak kidolgozását és megállapítását a költségvetési évre és a gördülő tervezés keretében a költségvetési évet követő két évre vonatkozóan;
- b) a költségvetés finanszírozási tervének kidolgozását és megállapítását a finanszírozási bevételek és a finanszírozási kiadások – finanszírozási eszközök szerinti – meghatározásával a költségvetési évre és a gördülő tervezés keretében a költségvetési évet követő két évre vonatkozóan;
- c) a költségvetéssel rendelkező maradványai és pénzeszközei várható alakulásának meghatározását;
- d) a költségvetési szerv költségvetési létszámkeretének kidolgozását és megállapítását;
- e) a költségvetéssel rendelkező feladatait jellemző mutatószámok (költségvetési feladatmutatók) és a normatív hozzájárulásokhoz kapcsolódó mutatószámok (költségvetési mutatószámok) kidolgozását és megállapítását a költségvetési évre és a gördülő tervezés keretében a költségvetési évet követő két évre vonatkozóan.

A kincstári költségvetés a kincstári körbe tartozó kincstári ügyfélnek az előirányzat-gazdálkodás szempontjából készített, összevont (kiemelt) előirányzatokat tartalmazó költségvetése. A kincstári körbe tartozó költségvetési szerv költségvetésének végrehajtásához negyedéves előirányzat-teljesítési, illetve felhasználási tervet készít.

2.2. Az államháztartás információs és mérlegrendszer

Az államháztartás információs rendszerét – a nemzetgazdasági pénzügyi információrendszer részeként – úgy kell kialakítani, hogy segítse az államháztartási pénzügyi folyamatok megtervezését, a költségvetési előirányzatok kialakítását, és a teljesülés elemzésére, értékelésre, elle-

nőrzésére alkalmas legyen. Az államháztartási információs rendszer mérlegbeszámolóit, költségvetési beszámolóit össze kell hangolni a statisztikai, a nemzetközi kormányzati pénzügyi statisztikai adatszolgáltatási kötelezettségekkel, a nemzeti számlák rendszerével. Az államháztartás mérlegeinek e törvényben meghatározott kivétellel a költségvetés előterjesztésekor a vonatkozó év és az előző év várható, valamint az azt megelőző év tényadatait kell tartalmaznia. A mérlegeknek a zárszámadáskor a vonatkozó év terv- és tény-, illetve az előző év tényadatait kell tartalmazniuk. (Az államháztartás pénzügyi információs rendszeréről 158/1995. (XII. 26.) Korm. rendelet intézkedik.)

Az államháztartás gazdálkodása

Az államháztartás alrendszereiben minden pénzmozgásról el kell számolni. Az államháztartás alrendszereinek minden költségvetési bevétele és költségvetési kiadása költségvetésük részét képezi. A költségvetési év során az államháztartás alrendszereiben a költségvetési bevételeket és költségvetési kiadásokat, a finanszírozási célú pénzügyi műveleteket, valamint az aktív és passzív pénzügyi elszámolásokat pénzforgalmi szemléletben – a pénzforgalom nélküli és a pénzforgalmi tételek megkülönböztetésével, de azok egyenértékű kezelésével – részletesen, teljes összegükben – az adó, vám, vámbiztosíték, illeték és más bevételek esetében a törvény által biztosított kedvezményekkel és visszatérítésekkel együtt – kell számba venni.

Az államháztartás alrendszereiből finanszírozott vagy támogatott szervezetek, illetve magán-személyek számára számadási kötelezettség írható elő a részükre céljelleggel – nem szociális ellátásként – juttatott összegek rendeltetésszerű felhasználásáról. E számadási kötelezettség teljesítéséig a további finanszírozás, illetve támogatás felfüggeszthető. A finanszírozó ellenőrizni jogosult a felhasználást és a számadást. Az alapok adott évi hiányából a nyújtott megelőlegezési, likviditási hitellel finanszírozott rész a központi költségvetés adósságát növeli.

Az államháztartás alrendszereihez tartozó szervezetek kötelesek az árubeszerzési, építési beruházási és szolgáltatás-megrendelési célra juttatott támogatások felhasználását a közbeszerzési törvény szabályainak alkalmazásához kötni.

A tervezés és beszámolás során külön kell választani az államháztartás rendes bevételeit és kiadásait a rendkívüli bevételektől és kiadásoktól. A rendes bevételekhez és kiadásokhoz az államháztartásban évenként vagy meghatározott gyakorisággal rendszeresen előforduló, jellemzően a folyamatos működéssel összefüggő bevételek és kiadások tartoznak. A rendkívüli bevételek és kiadások nem állandó jellegűek, általában egyetlen évben merülnek fel, de esetleg több éven át tartó vagy előre látható gyakorisággal történő felmerülésük ellenére sem képezik az államháztartás rendes, hosszú távú vitelének részét. A felhalmozási kiadások és az állam által vállalt kezességek érvényesítésével kapcsolatos kiadások rendkívüli kiadásnak minősülnek.

Az államháztartás alrendszereiben a költségvetés teljesítésével kapcsolatos adatok; valamint a költségvetési és zárszámadási tervezetek, az államháztartás mérlegei, továbbá az ezeket megalapozó információk az Országgyűlés, illetőleg a helyi önkormányzatok és a helyi kisebbségi önkormányzatok képviselő-testületei elé történő beterjesztés után nyilvánosak.

A nyilvánosság nem vonatkozik az állam-, a szolgálati, a bank- és adótitkot képező adatokra.

Gazdálkodás a vagyonnal, a kincstári vagyon

Az államháztartás alrendszereihez kapcsolódó vagyon rendeltetése a közérdek szolgálata. A vagyonról az Országgyűlés törvények útján rendelkezik. Az államháztartás körébe tartozik a kincstári vagyon, az a vagyon, amelynek tulajdonjogát törvény köztestületre ruházta, a helyi önkormányzatok, a helyi kisebbségi önkormányzatok és a társadalombiztosítás vagyona. A

vagyonnal felelős módon, rendeltetésszerűen kell gazdálkodni. Az államháztartás alrendszereihez kapcsolódó vagyont, annak változásait és értékét nyilván kell tartani. Ezek az adatok – az államtitok kivételével – nyilvánosak.

A kincstári vagyon tekintetében a tulajdonosi jogokat a pénzügyminiszter gyakorolja.

Az államháztartás alrendszeréhez kapcsolódó – a költségvetési törvényben, a kincstári vagyon kezelésére vonatkozó kormányrendeletben, illetőleg a helyi önkormányzatoknál a helyi önkormányzat rendeletében, valamint a helyi kisebbségi önkormányzat határozatában meghatározott értékhatár feletti – vagyont értékesíteni, az állami tulajdonban lévő vagyon feletti vagyonkezelés jogát, a vagyon használatát, illetve a hasznosítás jogát átengedni csak nyilvános, (indokolt esetben zártkörű) versenytárgyalás útján, a legjobb ajánlatot tevő részére lehet. Nem vonatkozik ez a rendelkezés az értékesítési célt szolgáló dolgokra, illetve a szokásos kereskedelmi kapcsolatokra, továbbá a kincstári vagyon esetében a vagyonkezelés körében történő bérbeadásra.

A kincstári vagyon

Kincstári vagyon az állami feladat ellátását szolgáló vagyon, amely a társadalom működését, a nemzetgazdaság céljai megvalósítását segíti elő.

A kincstári vagyonba tartozik:

- a) az a vagyon, amelyet törvény kizárólagos állami tulajdonnak minősít;
- b) az a vagyon és vagyoni értékű jog, amelynek hasznosítására vonatkozóan külön törvény rendelkezései alapján koncessziós szerződést lehet kötni;
- c) az állam közhatalmi, központi költségvetési szervei, illetve közhasznú szervezetei közérdekű, továbbá egyes gazdasági célú feladatai ellátásához szükséges ingatlanok, berendezések, felszerelések, járművek és egyéb anyagi és immateriális javak és követelések, illetőleg állami tulajdonban lévő, közcélokat szolgáló vagy nemzeti kincsnek minősülő létesítmény, alkotás, védett természeti érték, amely törvény alapján nem került a helyi és szakmai önkormányzatok, a közttestületek, az egyházak és felekezetek, a pártok, a társadalmi szervezetek tulajdonába, továbbá a védelmi és egyéb céllal létesített állami tartalékok;
- d) kincstári vagyon továbbá az állami tulajdonban levő
  1. műemlékingatlan,
  2. védett természeti terület,
  3. termőföld, ha törvény másként nem rendelkezik,
  4. erdő,
  5. történeti (régészeti) emlékek és földterületek,
  6. a be nem hajtható állami követelések (pl. adó, vám) ellenében elfogadott vagyon;
- e) az állam tulajdonába egyéb jogcímen került vagyon.

A pénzügyminiszter a kincstári vagyon felett a Magyar Állam nevében őt megillető tulajdonosi jogok gyakorlását a Kincstári Vagyoni Igazgatóság (KVI) útján látja el, ebben az esetben a kincstári vagyonnal kapcsolatos polgári jogi jogviszonyban az államot a KVI képviseli. A kincstári vagyonról a KVI nyilvántartást vezet.

A KVI a pénzügyminiszter felügyelete alatt álló központi költségvetési szerv.

A kincstári vagyon tárgyai felett vagyonkezelői jogot gyakorolhat

- a) az a központi költségvetési szerv, amelyet a KVI – az érintett szerv felügyeletét ellátó szerv vezetőjének egyetértésével – kijelöl, és a vagyonkezelésre vonatkozóan vele megállapodást köt (kijelölés), továbbá

- b) bármely természetes és jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, amellyel a vagyonkezelésre a KVI szerződésben megállapodik (vagyonkezelési szerződés),
- c) az állami tulajdonban lévő erdő és az azzal szerves egységet képező egyéb földterületek esetében az a 100%-ig állami tulajdonban levő erdőgazdasági társaság, akivel – a földművelésügyi és a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter egyetértésével – a KVI vagyonkezelési szerződést köt.

A vagyonkezelői jogot kizárólag ellenérték fejében lehet megszerezni és gyakorolni. A kincstári vagyon kezelésbe adása, a kincstári vagyon ellenérték nélkül más használatába adása, valamint a kincstári vagyonhoz kapcsolódó jogok és más immateriális javak gazdasági társaságnak nem pénzbeli betétként, hozzájárulásként történő átengedése általános forgalmi adó- és illetékmentes.

Vagyonkezelési szerződés nem köthető azzal, aki ellen csőd- és felszámolási eljárás van folyamatban, illetve akinek adó-, vám- vagy társadalombiztosítási járulék tartozása van.

Ingatlanra vonatkozóan a vagyonkezelői jog megszerzéséhez az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzés is szükséges.

A kincstári vagyon kezelésének bármely jogosultja a kezelésében lévő kincstári vagyonnal vállalkozási tevékenységet, a rá, mint szervezetre egyébként irányadó jogszabályok szerint végezhet. E vállalkozási tevékenységből származó bevételt elkülönítetten kell nyilvántartania.

Az állami tulajdonban lévő védett természeti területek, erdők, műemlékingatlanok, műkincsek, valamint történeti (régészeti) emlékek és földterületek tulajdonjogának átruházására csak törvényben meghatározott esetekben és módon kerülhet sor.

A kincstári vagyon értékesítésére vonatkozó jogszabályok megsértésével kötött szerződés semmis.

Az államadósság

Az államadósság minden olyan hitelviszonyon alapuló fizetési kötelezettség, amely az államháztartás valamelyik alrendszerét terheli. Az államháztartás alrendszerei az őket terhelő adósságból eredő kötelezettségek nyilvántartásáért, kezeléséért és teljesítéséért önállóan felelősek.

2.3. Pénzellátás, előirányzat-felhasználás

A központi költségvetésből finanszírozott, társadalombiztosítás által folyósított ellátási kiadások és az egyéb hozzájárulások, térítések költségvetési törvényben jóváhagyott fedezetét havi bontásban, finanszírozási terv alapján kell folyósítani. A központi költségvetésből a helyi önkormányzatok és helyi kisebbségi önkormányzatok részére a költségvetési törvényben megállapított egyes támogatásokat, továbbá a címzett és céltámogatásokat teljesítményarányosan kell folyósítani. Az államháztartásból folyósított támogatások igénybevételének részletes szabályait külön jogszabály tartalmazza.

A kincstári körbe tartozók kiadásainak utólagos teljesítése – a jóváhagyott költségvetésben megállapított kiadási és bevételi előirányzat várható teljesülésére figyelemmel megállapított – havi előirányzat-felhasználási keret alapján történik. A havi előirányzat-felhasználási keret megállapításánál számításba kell venni a Kincstár által közvetlenül – a kincstári körbe tartozó szerv rendelkezése, illetve adatszolgáltatása alapján – finanszírozott, program-(projekt) finanszírozás körébe tartozó fejezeti kezelésű előirányzatokat és központi beruházásokat, valamint a kifizetésre kerülő társadalombiztosítási ellátásokat és a munkaadókat terhelő járulékok (hozzájárulások) összegét, továbbá az előirányzott, de az ellátandó feladatok jellegéből adódóan csak

meghatározott időszakban teljesíthető bevételeket. Előlegek kizárólag jogszabályban meghatározott esetekben és elszámolási kötelezettséggel folyósíthatóak.

Amennyiben a ténylegesen teljesített bevételek elmaradnak a jóváhagyott előirányzattól, a kiadási előirányzatokat is csökkenteni kell az elmaradás mértékével.

A kincstári körbe tartozók jóváhagyott előirányzatai terhére – azok mértékéig – figyelemmel a keret összegére is, a teljesítés után, utalványozott számla vagy azt helyettesítő más bizonylat alapján kiállított fizetési megbízás alapján, annak esedékességkor, a kincstári körbe tartozó szerv külön rendelkezésére a Kincstár teljesít kifizetést. E tevékenysége tekintetében a Kincstár nem áll jogviszonyban a számla kedvezményezettjével. A Kincstár előirányzati fedezet hiányában kifizetést nem teljesíthet.

Az államháztartás alrendszereiben a Kincstár és a költségvetés végrehajtásáért felelős szerv köteles a költségvetés végrehajtása során a költségvetési címek, illetőleg költségvetési szervek, alapok jóváhagyott előirányzatainak és azok teljesülésének alakulását folyamatosan nyilvántartani. A nyilvántartási kötelezettség rendeletben szabályozott módon 1997-től kiterjed a kiadási előirányzatokat terhelő kötelezettségvállalások és a bevételi előirányzatok teljesítését előrejelző – a teljesülés várható időpontja szerint rögzített – bevételi előírások folyamatos nyilvántartására.

A Magyar Államkincstár és feladatai

Az államháztartás alrendszerei költségvetése végrehajtásának pénzügyi lebonyolítása törvényben meghatározott feladatait a Magyar Államkincstár (a Kincstár) látja el. A Kincstár a pénzügyminiszter szakmai, törvényességi és költségvetési felügyelete alatt álló önálló jogi személyiséggel rendelkező, e törvényben meghatározott pénzügyi szolgáltatásokat ellátó, önállóan gazdálkodó központi költségvetési szerv. A Kincstár a Magyar Állam nevében eljárva, a költségvetések végrehajtásának – a bevételek fogadásával, a kiadások teljesítésével, a pénzforgalmi műveletek és az átvezetések előkészítésével, lebonyolításával, valamint a zárszámadás előkészítésével kapcsolatos – ügyviteli, nyilvántartási, információgyűjtési és információszolgáltatási, valamint előirányzati fedezetvizsgálati és alaki-formai ellenőrzési feladatait látja el.

A Kincstár a meghatározott szolgáltatásokon kívül a Magyar Állam nevében gondoskodik a finanszírozási műveletek, a készpénzgazdálkodás, az államadósság kezelése és az azzal való gazdálkodás, az államadósság törlesztése és megújítása, az állam által vállalt kezességek és nyújtott hitelek nyilvántartása, a kötelezettségek teljesítése, illetve a követelések érvényesítése jogszabályban meghatározott feladatainak ellátásáról. A Kincstár a központi költségvetés nevében a központi költségvetés terhére, annak forrásaiból – a költségvetési törvényben meghatározott mértékben, célra és feltétellel – megelőlegezési, likviditási hitelt nyújthat az Egészségbiztosítási Alapnak, a Nyugdíjbiztosítási Alapnak, az elkülönített állami pénzalapoknak, valamint a helyi önkormányzatoknak, továbbá a költségvetési törvényben adott felhatalmazás szerinti megállapodásban meghatározott mértékben, célra és feltételekkel, tárgyévi lejáratral (visszatérítési kötelezettséggel) a megyei és regionális fejlesztési tanácsoknak.

A Kincstár a feladatai ellátása során jogosult – törvényben meghatározott körben, mértékben és célra – pénzforgalmi szolgáltatások nyújtására, ideértve a bankszámla vezetését és a készpénz nélküli fizetési forgalom lebonyolítását is (bankszámlaügylet).

A Kincstár feladatait a szolgáltatási körébe és szolgáltatási felelősségébe tartozó szervezetek (a kincstári kör) számára kötelezően igénybe veendő térítésmentes szolgáltatásként teljesíti.

A kincstári kör szervezeteinek egymás közötti fizetéseit (kiadásait és bevételeit) átvezetéssel kell elszámolni. Pénzforgalmi tételként kell teljesíteni és elszámolni az ezen kívüli kiadásokat és bevételeket. A pénzforgalom lebonyolítására a Kincstár a Magyar Nemzeti Banknál pénzforgalmi számlával rendelkezik. Az államháztartás alrendszerei pénzügyintézetnél vezetett pénzfor-

galmi számlával csak e törvényben foglaltak szerint rendelkezhetnek. A Magyar Nemzeti Bank a kincstári egységes számla mindenkori egyenlege után a jegybanki alapkamattal megegyező mértékű kamatot fizet.

Az államháztartás alrendszereinek bankszámla-vezetési, pénzellátási, előirányzat-felhasználási, költségvetési befizetési és letéti kezelési, valamint kötelezettségvállalás bejelentési rendjéről a 211/1996. (XII. 23.) Korm. rendelet intézkedik

A rendelet hatálya kiterjed:

- a Magyar Államkincstárra.
- a kincstári egységes számla (KESZ) pénzforgalmának lebonyolításában közreműködő szervezetekre (az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, a Vám- és Pénzügyőrség, a Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat(TÁKISZ), valamint a Fővárosi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (FÁKISZ)) is.
- kincstári ügyfélre (az a kincstári körbe tartozó vagy kincstári pénzforgalmi számlatulajdonosnak minősülő költségvetési szerv, előirányzat, előirányzat-csoport, alap, amely számára jogszabály alapján a felügyeleti szerv kezdeményezésére a Kincstár számlát vezet) is.

A kincstári egységes számla

A Kincstár pénzforgalmilag teljesítendő feladatainak ellátására a Magyar Nemzeti Bank által vezetett egységes pénzforgalmi számla (KESZ) szolgál. A kincstári kör szervezeteinek és a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai egymás közötti fizetéseit (kiadásait és bevételeit) a KESZ-en tényleges pénzmozgást nem jelentő átvezetéssel kell elszámolni. A Magyar Nemzeti Banknál vezetett Kincstári Egységes Számla (a továbbiakban: KESZ) felett a Kincstár rendelkezik.

Nem tekintendő a KESZ elszámolási körbe tartozónak az államháztartás alrendszerei költségvetésének végrehajtása során a helyi, helyi kisebbségi önkormányzat és a felügyeletük alá tartozó költségvetési szervek bankszámláin lebonyolított pénzforgalom és a devizaszámlákon lebonyolított pénzforgalom.

A kincstári számlák

A Kincstár az ügyfelei részére előirányzathoz kapcsolódó előirányzat-felhasználási keretszámlát vezet, illetve pénzforgalmi számlát vezethet.

A Kincstár a központi költségvetési szervek felügyeleti szervei részére a következő számlákat vezetheti:

- a) fejezeti előirányzat-felhasználási keret elosztási számla (a továbbiakban: elosztási számla);
- b) fejezeti maradványelszámolási számla;
- c) fejezeti befizetési számla;
- d) fejezeti kezelésű előirányzat-felhasználási keretszámla;
- e) fejezeti célelszámolási forintszámla;
- f) fejezeti fedezetbiztosítási számla;
- g) fejezeti letéti számla.

A Kincstár a központi költségvetési szervek részére a költségvetésük végrehajtása érdekében

- a) előirányzat-felhasználási keretszámlát,
- b) fedezetbiztosítási számlát,
- c) célelszámolási forintszámlát,
- d) a költségvetésén kívüli pénzeszközök kezelésére

e) letéti számlát vezethet.

Az önkormányzatok megbízásából és forrásából származó – a TÁH-ok által végzett – központi illetményszámfejtéssel összefüggő kifizetésekre szolgáló pénzforgalmi letéti számlát 1997. január 1-jétől a Magyar Államkincstár vezeti. A számlaforgalomról a TÁH-ok analitikus nyilvántartást vezetnek.

Az elkülönített állami pénzalap kezelője az alap pénzügyi gazdálkodását a Kincstárban vezetett előirányzat-felhasználási keretszámlán bonyolítja.

A helyi önkormányzat és a helyi kisebbségi önkormányzatok és költségvetési szerveik számlái

A helyi önkormányzat képviselő-testülete szabadon választja meg számlavezető pénzügyintézetét.

A helyi önkormányzat költségvetési elszámolási számlát egy pénzügyintézetnél nyithat, és csak egy elszámolási számlával rendelkezhet. Költségvetési gazdálkodásával és a pénzellátással kapcsolatos minden pénzforgalmát e számlán köteles lebonyolítani. A helyi önkormányzat és a helyi kisebbségi önkormányzat a választott számlavezető pénzügyintézetet a naptári év első napjával változtathatja meg. A folyamatos pénzellátás érdekében e döntéséről a törzskönyvi nyilvántartást vezető TÁH-t az előző év október 31-ig köteles tájékoztatni. A TÁH a Pénzügyminisztérium kijelölt szervét 8 napon belül értesíti a változásról.

A helyi önkormányzat gazdálkodását végrehajtó szerv a költségvetési elszámolási számláján lévő szabad pénzeszközöket – a központi költségvetésből származó hozzájárulások és támogatások kivételével – bármely pénzügyintézetnél betétként elhelyezheti.

A helyi önkormányzat a költségvetési elszámolási számlán kívül, ideértve az alszámlát is

- a) a társadalombiztosítási pénzeszközök elosztására finanszírozási számlát,
- b) az általa kivetett, illetve őt megillető adók, adójellegű befizetések, illetékek beszedésére adóbeszedési számlát,
- c) az önkormányzat által ellátott, nem a kötelező feladatok közé tartozó és túlnyomórészt nem önkormányzati forrásból megvalósuló beruházások, fejlesztések megvalósítására lebonyolítási számlát,
- d) a dolgozói lakásépítésének támogatására munkáltatói lakásépítés és -vásárlás támogatási számlát,
- e) az állam tulajdonából az önkormányzatok tulajdonába került lakóépületek, illetve lakások elidegenítéséből származó bevételek elkülönítésére szolgáló számlákat,
- f) a helyi kisebbségi önkormányzatok adományai kezelésére szolgáló számlát,
- g) letéti pénzeszközök kezelésére letéti számlát,
- h) bármely felhatalmazott pénzügyintézetnél devizabetét számlát

vezethet.

A hitellel rendelkező, azt felvenni szándékozó, illetve készfizető kezességet vállaló helyi önkormányzat a támogatásokkal kapcsolatos pénzforgalmát – a normatív hozzájárulás, állami támogatás és személyi jövedelemadó, valamint az államháztartáson belül működési célra átvett pénzeszköz – a költségvetési elszámolási számlához kapcsolódó alszámlán köteles elkülöníteni.

Előirányzat–felhasználás

A központi költségvetési szervek felügyeleti szerve és központi költségvetési szervek finanszírozási és befizetési rendje

A Kincstár a központi költségvetési szerv kiadási és bevételi előirányzatának különbözeteként havi időarányos költségvetési előirányzat-felhasználási keretet nyit. A Kincstár a keretet automatikusan állapítja meg és utalja át a fejezeti elosztási számlákon keresztül a kincstári ügyfelek előirányzat-felhasználási keret számlájára. Az időarányos havi ütemezéstől eltérést (előrehozást) fejezet összesenben csak a Pénzügyminisztérium engedélyezhet. Az előrehozás időarányos visszapótlás mellett történik, kivéve, ha a Pénzügyminisztérium eltérő módon rendelkezik. A központi költségvetési szervek a tervezett bevételek beszedéséről maguk gondoskodnak, azok beérkezése, elmaradása közvetlenül befolyásolja az előirányzat-felhasználási lehetőséget.

A Kincstár a fizetési megbízások teljesítését megelőzően likviditási és kiemelt előirányzatonkénti fedezetvizsgálatot végez. A likviditási vizsgálat során vizsgálni kell, hogy a központi és társadalombiztosítási költségvetési szerv terhelendő számláján van-e elegendő fedezet a megbízás teljesítéséhez. A vizsgálat során figyelmen kívül kell hagyni a számlára érkezett nem azonosított bevételeket, amelyeket csak a megfelelő kiemelt előirányzatra történő átvezetést követően lehet bevonni a fedezetvizsgálatba. A kiemelt előirányzat terhére vállalt – a közbeszerzési törvény hatálya alá tartozó – bejelentett kötelezettségvállalások összege csökkenti az előirányzati szabad keretet.

A központi költségvetési szervnek a vállalkozási tevékenységből származó eredménye után, továbbá a költségvetési törvényben meghatározott bevételei után a központi költségvetést megillető bevételi részt az előírt határidők szerint kell a Kincstár felé teljesíteni az előirányzat-felhasználási keret terhére.

A helyi és a helyi kisebbségi önkormányzatok finanszírozási és költségvetési befizetési rendje

A helyi önkormányzatokat megillető átengedett személyi jövedelemadó, normatív állami hozzájárulás, az önkormányzatok működésével kapcsolatos egyéb központi támogatások, valamint a költségvetési törvényben meghatározott egyéb nettó módon utalandó támogatások, a személyi juttatásokat, valamint egyéb kifizetéseket terhelő levonások, járulékok és hozzájárulások (a továbbiakban: közterhek), továbbá az önkormányzatok által a TÁH részére a központosított illetményszámfejtés miatt engedményezett forgótöke összegével – csökkentett módon kell a helyi önkormányzat részére folyósítani 13 részletben, illetve esedékesség szerint. A folyósítást a Kincstár a TÁH-ok által szolgáltatott információk alapján a Belügyminisztérium utalványozásával és a Kincstár ellenjegyzésével az APEH útján végzi. Az adatszolgáltatás elmulasztása miatt felfüggesztett folyósítás a pótlást követő 25-én teljesíthető. Amennyiben a nettósítandó összeg nem fedezi az összes levonást, azt a Kincstár megelőlegezi és beszedi.

A címzett és céltámogatásokat a Kincstár – önkormányzat számlavezető pénzügyintézete útján – teljesítményarányosan és kapcsolódó saját forrásokkal arányosan, közvetlenül a törvényben, illetve kormányközleményben megjelölt önkormányzatnak folyósítja.

Maradvány felhasználása esetén az igénybevételre kerülő összeggel – a pénzügyi teljesítés előtt – a címzett és céltámogatások, valamint a területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatások tárgyevi előirányzatát a Belügyminisztérium megnöveli, és erről a Kincstárt értesíti.

A helyi és a helyi kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv a vállalkozási tevékenység eredménye utáni befizetést a tárgyévet követő év március 31-éig teljesíti a KESZ számlájára.

A kötelezettségvállalás bejelentési rendje

A kincstári körbe tartozó költségvetési szerv köteles a közbeszerzési törvény hatálya alá tartozó közbeszerzések dologi és felhalmozási kiadásokat terhelő kötelezettségvállalásait egyedileg bejelenteni a Kincstár területileg illetékes fiókja részére meghatározott formában, a kötelezettségvállalást követő 5 munkanapon belül. A Kincstár a kiemelt előirányzati szabad keret rendelkezésre állása esetén a kötelezettség-vállalást befogadja (visszaigazolja), majd a kötelezettségvállalást nyilvántartásba veszi. A kötelezettségvállalás bejelentés alá eső kiadások teljesítésekor a Kincstár megvizsgálja az előzetes bejelentés meglétét, amennyiben a költségvetési szerv a bejelentést elmulasztotta az adott kötelezettségére vonatkozóan a Kincstár a fizetési megbízás teljesítését – a bejelentés pótlásáig – megtagadja.

A pénzügyi szolgáltatások teljesítésének rendjéről a Magyar Államkincstárban 42/1996. (XII. 28.) PM rendelet

A rendelet hatálya kiterjed: a Magyar Államkincstárra és a Kincstár ügyfeleire.

A rendelet alkalmazásában:

- a) a Kincstár központja: a Kincstár hálózatának központi szerve,
- b) a Kincstár fiókok: a Kincstár Szervezeti és Működési Szabályzatában meghatározott feladatainak ellátására megyénként és Budapesten szervezett egységek.

Számlanyitás és számlavezetés a Kincstárban

A kincstári körbe tartozó ügyfelek részére számla megnyitását, megszüntetését, a számla törzsadatokban bekövetkező módosítást a Kincstár központjától kell kérnie a felügyeleti szervnek. A Kincstárban vezetett számlák – kivéve a bizalmas számlákat – törzsadatai nyilvánosak. Bizalmas számlák csak jogszabályi felhatalmazás alapján, meghatározott célra, az arra jogosult szervezetek részére nyithatók.

A Kincstár a pénzforgalmi számlatulajdonossal számlaszerződést köthet.

A számlatulajdonos, illetve annak erre feljogosított vezetője aláírás-bejelentő nyomtatványon köteles bejelenteni a Kincstár területileg illetékes fiókjához a számlája feletti rendelkezési joggal felruházott személyeket, azok aláírásait, valamint a használandó bélyegzőlenyomatot. A számlatulajdonos minden számlájához külön aláírás-bejelentőt nyújt be. A számlák feletti rendelkezési jogot mindig két jogosult együttesen gyakorolja a fizetési megbízások aláírásával, és a bejelentett bélyegző lenyomatának használatával. A rendelkezési jogosultság összegszerű korlátozására nincs lehetőség, azonban a számlatulajdonos szervezet vezetője kikötheti, hogy a rendelkezés egyik aláírójának a bejelentésben külön megjelölt személynek vagy személyeknek kell lenni.

Pénzforgalmi betétkönyv nyitása és vezetése

A számlatulajdonos költségvetési szerv területileg elkülönült költségvetési szerve, illetve telephelye számára pénzforgalmi betétkönyv nyitható. Az előirányzat-felhasználási keret számlához kapcsolódó "K" jelzésű pénzforgalmi betétkönyvbe jóváírás csak a Kincstár által vezetett számláról teljesíthető.

A fizetési megbízások teljesítési határideje

Az átutalási megbízások bankközi teljesítését – ha a teljesítéshez szükséges fedezet a számlán rendelkezésre áll – a Kincstár legkésőbb a benyújtást követő második bankműveleti napon végzi. A kincstári ügyfél számláját a Kincstár az átutalási megbízás rögzítésének napján terheli.

A kincstári ügyfél javára érkező bevételeket a Kincstár legkésőbb a beérkezést követő banki napon jóváírja az ügyfél számláján, azonban abból kifizetést teljesíteni a kincstári tranzakciós kódhasználat körébe vont számlák esetében csak akkor lehet, ha létező kiemelt bevételi előirányzati kóddal érkezett a számlára. A nem azonosított bevételek terhére kifizetés – a nem azonosított bevétel visszafizetése kivételével – a megfelelő kiemelt előirányzatokra történő átvezetését követően teljesíthető.

A kincstári körbe tartozók a pénzforgalmi műveletek kezdeményezésekor kincstári tranzakciós kódot (KTK) alkalmaznak. A KTK három pozíciós számjel, amely a kiemelt előirányzatok és jogcímek, illetve a pénzügyi műveletek azonosítására szolgál.

A KTK feltüntetése nélküli, vagy nem létező KTK-t tartalmazó fizetési megbízásokat a Kincstár fiókja nem teljesíti. A Kincstár fiókja nem teljesíti a fizetési megbízást abban az esetben sem, ha a kiemelt előirányzaton nem áll rendelkezésre a megbízás teljesítéséhez szükséges szabad keret. A KTK feltüntetése nélkül, vagy nem létező KTK feltüntetésével érkező bevétel jóváírásra kerül, azonban a kincstári körbe tartozó ügyfél annak terhére csak a megfelelő kiemelt bevételi előirányzatra történő rendezését követően tud kifizetést teljesíteni, a nem azonosított bevétel visszautalása kivételével. A nem azonosított bevételeket a Kincstár fiók a napi számlakivonatban tételesen szerepelteti.

A KTK-t az átutalási megbízás közlemény rovatának utolsó hét pozíciójában kell feltüntetni a következők szerint: Jobbról a hetedik pozícióban # azonosító jelet kell feltüntetni. A következő 2 x 3 mező két KTK elhelyezésére szolgál. A # jelet követő első három pozícióba minden esetben a terhelendő, a második három pozícióban a jóváírandó kiemelt előirányzat KTK-ját kell feltüntetni. Kincstári körön kívüli átutalás esetén, illetve amikor az átutalási megbízáson megjelölt terhelendő és jóváírandó számlák közül csak az egyik KTK használat körébe vont számla, csak egy KTK-t kell feltüntetni, a másik három pozíciót üresen kell hagyni. A "Készpénzfelvételi utalvány" használata esetén, ha a pénzfelvétel egy kiemelt jogcímet érint

- a Kincstár fiók részére pénztári szolgáltatást nyújtó Magyar Nemzeti Bank pénztárában történő készpénzfelvételnél a készpénzfelvételi utalványhoz csatolt átutalási megbízáson,
- a Kincstár fiók saját pénztárában történő készpénzfelvételnél a készpénzfelvételi utalvány hátoldalán

kell feltüntetni a KTK-t. Több jogcímet érintő kifizetés vagy nettósított kifizetés esetében az átutalási megbízás kiegészítő szelvényen kell megjelölni a KTK-kat.

A Kincstár adatszolgáltatása

A Kincstár fiókja valamennyi számlatulajdonost a számlán történt terhelésről, illetőleg jóváírásról írásban vagy mágneses adathordozón összevont és tételes számlakivonattal értesíti. Számlakivonatot kell készíteni és azt a számlatulajdonos részére továbbítani minden olyan napon, amelyen a számlán terhelés vagy jóváírás történt. Az összevont számlakivonat tartalmazza a könyvelési nap dátumát, a számla tárgynapi nyitó egyenlegét, a számlán az összevont terhelt forgalmat, az összevont jóváírt forgalmat, a záróegyenleget, valamint a forgalmi tételek darabszámát. A tételes számlakivonat a terhelési és a jóváírási tételeket darabonkénti részletezésben tartalmazza. A Kincstár a pénzforgalommal nem járó rendezési tételekről, előirányzatmódosításokról, kötelezettségvállalásokról is tájékoztatja ügyfeleit a számlakivonatban.

3. A pénzügyi, hitelintézeti rendszer

3.1. A Magyar Nemzeti Bank (MNB) - (1991. évi LX. törvény, MK 1991/126)

Az 1987. óta működő többszintű (kétszintű) bankrendszer felső-első szintjén a Magyar Nemzeti Bank (MNB), a jegybank, a bankok bankja áll, amely bankjegy kibocsátási monopóliummal bír. A Magyar Köztársaság jegybankja, a nemzetgazdaság központi bankja, a rendelkezésre álló monetáris politikai (pénz- és hitelpolitikai) eszközökkel támogatja a Kormány gazdaságpolitikai programjának megvalósítását, (alapvető feladata a nemzeti fizetőeszköz belső és külső vásárlóerejének védelme, kizárólagosan jogosult bankjegy- és érme kibocsátására, befolyásolja az általa kibocsátott pénz (a jegybankpénz) mennyiségét).

Az MNB rögzített és mozgó kamatokat, ezen belül jegybanki alapkamatot, napi pénzügyi kamatokat, kedvezményes és büntető kamatokat alkalmaz (jogosult a pénzügyi intézetek által kötelezően alkalmazandó egyes kamatlábak mértékét meghatározni, ideértve a legmagasabb kamatláb mértékét és feltételekkel a kamatkülönbségek mértékét is).

A refinanszírozás keretében az MNB

- értékpapírokat számítol le (visszleszámítol)
- refinanszírozási hiteleket nyújt
- értékpapír ügyletet köt visszavásárlási megállapodással.

Kötelező jegybanki tartalékot írhat elő az MNB a pénzügyi intézeteknek idegen forrásaik meghatározott arányában (tartalékráta - tartalékráta-politika, amely a banki hitelezéshez kapcsolódó a jegybanknál elhelyezendő speciális kamatozású tartalékolást ír elő).

Napi likviditási tartalékot írhat elő az MNB a pénzügyi intézeteknek az összes eszközeik meghatározott arányában (likviditási ráta), melyet jegybankképes eszközökben kell teljesíteni.

A nyíltpiaci műveletek során az MNB tranzakcióival juttatja érvényre a monetáris politikát.

Az MNB a devizagazdálkodás központi szerve (jogkörét a devizagazdálkodásról szóló jogszabályok állapítják meg). Az MNB jegyzi és teszi közzé a külföldi pénznemeknek forintra és vissza számítására vonatkozó árfolyamokat (árfolyam-politika, a jelenleg még fenntartott, de csökkenő csúszó leértékeléssel kiszámítható változást jelentett).

Az MNB szabályozza az Állami Pénz és Tőkepiaci Felügyelettel egyetértésben - a pénzügyi intézeteknek és a pénzügyi intézeti tevékenységet is végző egyéb jogi személyeknek külföldi pénznemben végzett pénzügyi tevékenységét. Pénzügyi intézet devizaműveletet az MNB felhatalmazása alapján végezhet. Külföldi hiteleket az MNB, valamint a meghatározott engedélyezési, ill. bejelentési kötelezettség mellett pénzügyi intézetek és más jogi személyek vehetnek fel és nyújthatnak. Az MNB gondoskodik arról, hogy a külföldi fizetések lebonyolításához és az ország devizális biztonságához megfelelő mennyiségű külföldi fizetőeszköz álljon rendelkezésre.

Az MNB szabályozza a pénzforgalmat, kialakítja a fizetési és elszámolási rendszert.

3.2. A pénzügyi intézetek, hitelintézetek

A bankrendszer második szintjét a **pénzügyi intézetek, hitelintézetek** jelentik. **A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról az 1996. évi CXII. törvény rendelkezik** felváltva és elnevezéseiben módosítva a korábbi pénzügyi törvényt.

A törvény a Magyar Köztársaság területén végzett pénzügyi szolgáltatási, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási és bankképviselési tevékenységre, valamint betétbiztosításra, illetve a Magyar

Köztársaság területén székhellyel rendelkező hitelintézet által külföldön alapított hitelintézet felügyeletére, a magyar hatóság által ellátott felügyeleti tevékenységre vonatkozik.

A törvény rendelkezései nem terjednek ki:

- a betétnek nem minősülő, visszafizetendő pénzeszközöknek a Magyar Állam és a helyi önkormányzatok által a nyilvánosságtól történő gyűjtésére;
- a pénzletétkezésre, ha annak üzletszerű végzéséről külön jogszabály rendelkezik;
- a postai pénzforgalmi közvetítő tevékenységre;
- a nemzetközi postautalvány működtetésére;
- az elkülönített állami pénzalapokra;
- a Magyar Nemzeti Bankra (a továbbiakban: MNB);
- a Magyar Államkincstárra;
- a Kincstári Vagyoni Igazgatóságra;
- az elszámolóházra.

A pénzügyi szolgáltatás és kiegészítő pénzügyi szolgáltatás

Pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, illetőleg devizában, valutában:

- a) betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz – saját tőkét meghaladó mértékű – nyilvánosságtól történő elfogadása;
- b) pénzkölcsön nyújtása;
- c) pénzügyi lízing;
- d) pénzforgalmi szolgáltatások nyújtása;
- e) készpénz-helyettesítő fizetési eszköz kibocsátása és az ezzel kapcsolatos szolgáltatás nyújtása;
- f) kezesség és bankgarancia vállalása, valamint egyéb bankári kötelezettség vállalása;
- g) valutával, devizával – ide nem értve a pénzváltási tevékenységet –, váltóval, illetve csekkel saját számlára vagy bizományosként történő kereskedelmi tevékenység;
- h) pénzügyi szolgáltatás közvetítése (ügynöki tevékenység);
- i) befektetési alap letétkezelés;
- j) letéti szolgáltatás, széfszolgáltatás;
- k) hitel referencia szolgáltatás;
- l) önkéntes kölcsönös biztosító pénztár részére történő vagyonkezelés.

Kiegészítő pénzügyi szolgáltatás a következő tevékenységek üzletszerű végzése forintban, illetve devizában:

- a) pénzváltási tevékenység;
- b) az elszámolásforgalom lebonyolítását végző elektronikus átutalási rendszerek működtetése (elszámolás-forgalmi ügylet);
- c) pénzfeldolgozási tevékenység;
- d) pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon.

A tevékenységek üzletszerűen végzését az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet, pénzügyi szolgáltatásnak devizában, valutában való végzését a Felügyelet az MNB előzetes véleményének kikérésével engedélyezi.

A pénzügyi intézmény a hitelintézet, illetve a pénzügyi vállalkozás

Pénzügyi szolgáltatást kizárólag pénzügyi intézmény végezhet.

Hitelintézet az a pénzügyi intézmény, amely betétet gyűjt, és egyéb pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végez. Kizárólag hitelintézet jogosult betét gyűjtésére, valamint – a saját tőkéjét meghaladó mértékben – más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól való elfogadására, továbbá pénzforgalmi szolgáltatások nyújtására.

A hitelintézet bank, szakosított hitelintézet vagy szövetkezeti hitelintézet (takaré-, illetve hitelszövetkezet) lehet. Kizárólag bank kaphat engedélyt a pénzügyi szolgáltatások teljes körének végzésére. A hitelszövetkezet a meghatározott tevékenységeket – a pénzváltás kivételével – csak saját tagjai körében végezheti.

A pénzügyi vállalkozás

A pénzügyi vállalkozás az a pénzügyi intézmény, amely meghatározott tevékenység (kizárólag hitelintézet jogosult betét gyűjtésére, valamint – a saját tőkéjét meghaladó mértékben – más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól való elfogadására, továbbá pénzforgalmi szolgáltatások nyújtására) kivételével –, egy vagy több pénzügyi szolgáltatást végez.

Szervezeti szabályok

Bank és szakosított hitelintézet kizárólag részvénytársaságként, egyéb pénzügyi intézmény részvénytársaságként vagy szövetkezetként működhet.

Pénzügyi szolgáltatás közvetítését, valamint kiegészítő pénzügyi szolgáltatást pénzügyi intézménynek nem minősülő, jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság vagy szövetkezet is végezhet.

3.3. Egyéb pénzügyi szervezetek

Az értékpapírok forgalomba hozataláról, a befektetési szolgáltatásokról és az értékpapírtőzsdéről 1996. évi CXI. törvény rendelkezik

A törvény hatálya alá tartozik

- a) a devizabelföldi kibocsátó által sorozatban kibocsátott értékpapír forgalomba hozatala,
- b) a devizakülföldi kibocsátó által sorozatban kibocsátott értékpapír belföldön történő forgalomba hozatala, és
- c) a Magyar Köztársaság területén folytatott befektetési szolgáltatási, kiegészítő befektetési szolgáltatási, illetve elszámolóházi tevékenység.

Nem tartozik a törvény hatálya alá a szövetkezeti üzletrész, a csekk, a váltó, a kárptólási jegy, a közraktárjegy forgalomba hozatala és az állampapír zártkörű forgalomba hozatala.

Befektetési szolgáltatási tevékenységek:

- a) ügynöki, bizományosi, kereskedelmi tevékenység,
- b) portfólió kezelés és jegyzési garanciavállalás.

Kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységek:

- a) értékpapír-letétkezelés és az ehhez kapcsolódó szolgáltatás, értékpapír letéti őrzés,
- b) tanácsadás vállalkozásoknak a tőkeszerkezettel kapcsolatban, továbbá tanácsadás és szolgáltatás a vállalkozások egyesülésével, szétválásával és a tulajdonosi szerkezet átalakításával kapcsolatban, befektetési tanácsadás,
- c) értékpapír forgalomba hozatalának szervezése és az ehhez kapcsolódó szolgáltatás,
- d) befektetési hitel nyújtása,
- e) értékpapír-számla vezetés, ügyfélszámla vezetés.

A befektetési szolgáltatás tárgya:

- a) átruházható értékpapír,
- b) pénzügyi határidős ügylet, az ezzel egyenértékű készpénzben elszámolt eszköz is,
- c) határidős kamatláb szerződés,
- d) kamatláb, deviza- és tőke-csereügylet (swap).

A befektetési szolgáltatók

Befektetési vállalkozás az értékpapír-bizományos, az értékpapír-kereskedő és az értékpapír-befektetési társaság.

A befektetési vállalkozáson kívül más szervezet korlátozott körben folytathat befektetési szolgáltatási, illetőleg kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységet: Bank, Szövetkezeti hitelintézet, Szakosított hitelintézet, Az árutőzsdetag, Az egyéni vállalkozó.

Bármely gazdálkodó szervezet folytathat meghatározott befektetési szolgáltatási tevékenységet, valamint meghatározott kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységet.

Az MNB és a Kincstár meghatározott befektetési szolgáltatási és kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységet a rá vonatkozó külön törvény alapján, az ott meghatározott körben folytathat.

Szervezeti szabályok

A befektetési vállalkozás kizárólag névre szóló részvényekkel rendelkező részvénytársaságként működhet.

A befektetési vállalkozás jegyzett tőkéjének legkisebb összege:

- a) értékpapír-bizományos esetében húszmillió forint,
- b) értékpapír-kereskedő esetében százmillió forint,
- c) befektetési társaság esetében egymilliárd forint.

Tulajdonszerzési korlátozások

A befektetési vállalkozás másik befektetési vállalkozásban közvetlen vagy tíz százalékot meghaladó közvetett tulajdont nem szerezhethet.

Természetes személy, jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság egyidejűleg csak egy befektetési vállalkozásban rendelkezhet tíz százalékot meghaladó közvetlen tulajdonnal.

A tőzsdetanács delegált tagja, a tőzsde és az elszámolóház alkalmazottja, forgalmazóban közvetlen vagy közvetett tulajdont nem szerezhethet.

A befektetési alapokról a 1991. évi LXIII. törvény

A törvény célja annak elősegítése, hogy elsősorban a lakosság, valamint más befektetők megtakarításait a befektetők javára, a szükséges szakértelmet biztosítva, a kockázat megosztásával lehessen a gazdaságba befektetni. A befektetési alap tőkéjének tulajdonosai, a befektetési jegyek tulajdonosai, akik ebből a közös tulajdonból befektetési jegyeik értékének az alap értékéhez viszonyított arányában részesednek.

A törvény hatálya alá tartozik a befektetési célú értékpapír-alapnak, illetve ingatlanalapnak a Magyar Köztársaság területén történő nyilvános vagy zárt módon történő létrehozatala, kezelése és működése.

A befektetési alap induló saját tőkéje értékpapíralap esetén százmillió, ingatlanalap esetén ötszázmillió forintnál alacsonyabb összegben nem határozható meg.

A törvény hatálya alá tartozik a befektetési jegy nyilvános forgalomba hozatala és forgalmazása.

A befektetési alap: olyan – jogi személyiséggel rendelkező – alap, amelyet valamely befektetési alapkezelő tevékenységet folytató társaság, nyilvános módon – befektetési jegyek nyilvános forgalomba hozatalával – vagy zárt módon összegyűjtött tőke értékpapírokba (értékpapíralap) vagy ingatlanokba (ingatlanalap) történő befektetésével alakít ki, és a befektetési jegyek tulajdonosainak általános megbízása alapján kezel;

Nyíltvégű alap: az olyan befektetési alap, amelynél az alapkezelő visszaváltható befektetési jegyeket hoz forgalomba és forgalmaz;

Zártvégű alap: az olyan befektetési alap, amelynél az alapkezelő nem visszaváltható befektetési jegyeket hoz forgalomba;

Az alapkezelő: az a korlátolt felelősségű társaság vagy kizárólag névre szóló részvényekkel rendelkező részvénytársaság, amely az e törvényben meghatározott engedély birtokában végzi tevékenységet;

A letétkezelő: az a Magyarországon bejegyzett bank, illetve szakosított pénzügyintézet, amely az alapkezelő megbízásából a meghatározott tevékenységet végzi;

A befektetési alapkezelő tevékenység: amely során az alapkezelő – az általa, e törvény alapján – meghirdetett befektetési elveknek megfelelő befektetési alapot alakít ki, és az elérhető legnagyobb hozam biztosítása érdekében a befektetési alap tárcájában lévő egyes eszközelemeknek (értékpapír vagy ingatlan) a befektetési alap meghirdetett befektetési elveihez igazodó – saját döntése alapján történő – adásvételét végzi, illetve végezteti;

A befektetési alap letétkezelő tevékenység: amely során a letétkezelő az alapkezelő megbízása alapján letéteményesként a befektetési alap tulajdonában lévő értékpapírok letéti őrzését és az ahhoz kapcsolódó kezelését, továbbá a befektetési alap bankszámlájának – ideértve az alap saját tőkéjének összegyűjtése céljából nyitandó letéti számlát is –, illetve értékpapírszámlájának vezetését, valamint a befektetési jegyek eladásával, visszavásárlásával, a hozamok kifizetésével és a nettó eszközérték megállapításával kapcsolatos technikai tevékenységet és az alapkezelők sajátos ellenőrzését végzi;

A jelzálog-hitelintézetéről és a jelzáloglevélről az 1997. évi XXX. törvény rendelkezik

A jelzálog-hitelintézet szakosított hitelintézet. Jelzálog-hitelintézet legalább hárommilliárd forint jegyzett tőkével alapítható, melyet pénzben kell befizetni. Jelzálog-hitelintézet jegyzett tőkéjében a Magyar Állam tulajdoni hányada a más törvényben meghatározott arányt meghaladhatja. Jelzálog-hitelintézet nem köteles csatlakozni az Országos Betétbiztosítási Alaphoz.

A jelzálog-hitelintézet fogalma, tevékenységi köre

Jelzálog-hitelintézet pénzkölcsönt nyújt Magyarország területén levő ingatlanon alapított jelzálogjog fedezete mellett, melyhez forrásait jelzáloglevél kibocsátásával gyűjti.

Jelzálog-hitelintézet főleg az alábbi pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási, illetve kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységeket végzi:

- a) visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása, ide nem értve a betét gyűjtését;
- b) pénzkölcsön nyújtása, Magyarország területén levő ingatlanon alapított jelzálogjoggal biztosított fedezet mellett (jelzáloghitel);
- c) jelzálogjog kikötése nélküli kölcsönök nyújtása állami készfizető kezességvállalás esetén;
- d) kezesség és bankgarancia vállalása, valamint egyéb bankári kötelezettség vállalása (bankári kötelezettség);

- e) saját kibocsátású értékpapírhoz kapcsolódóan értékpapír-letétkezelés és az ehhez kapcsolódó szolgáltatás; értékpapír letéti őrzés; értékpapír-számla vezetés; ügyfélszámla vezetés;
- f) saját kibocsátású jelzáloglevél, kötvény, továbbá letéti jegy forgalomba hozatalának szervezése és az ehhez kapcsolódó szolgáltatás nyújtása.

Jelzálog-hitelintézet kötvény, illetőleg letéti jegy lejárat előtti visszavásárlására nem vállalhat kötelezettséget. Jelzálog-hitelintézet bankári kötelezettséget csak ingatlan fedezet kikötése mellett és kizárólag azon ügyfele részére vállalhat, akinek (amelynek) jelzáloghitelt nyújtott.

A jelzáloghitel és a bankári kötelezettség együttes összege nem haladhatja meg a fedezetül lekötött ingatlan hitelbiztosítéki értékének hetven százalékát.

Jelzáloghitelezés

A teljes hitelállományban a legalább öt éves lejáratú jelzáloghitelek aránya nem lehet kevesebb nyolcvan százaléknál.

A jelzálog-hitelintézetnek a fedezetül szolgáló ingatlan tekintetében jelzálogjogának biztosítására elidegenítési és terhelési tilalmat kell kikötnie.

A jelzáloghitelekből eredő tőkekövetelések állományának mértéke nem haladhatja meg a fedezetül szolgáló ingatlanok hitelnyújtás alapját képező együttes értékének (hitelbiztosítéki érték) hetven százalékát.

A jelzáloglevél

A jelzáloglevél kizárólag a jelzálog-hitelintézet által e törvény alapján kibocsátott, bemutatóra vagy névre szóló, átruházható értékpapír. A jelzáloglevélre a kötvényről szóló 1982. évi 28. törvényerejű rendelet, a jelzáloglevél forgalomba hozatalára pedig az Épt. rendelkezéseit az e törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

Az ingó dolgokat terhelő jelzálogjog és a vagyont terhelő zálogjog nyilvántartásáról a 7/1997. (I. 22.) Korm. rendelet rendelkezik

Az ingó dolgokat terhelő jelzálogjog és a vagyont terhelő zálogjog nyilvántartásának (zálogjogi nyilvántartás) célja, hogy a meghatározott zálogjogok fennállását tanúsítsa. A zálogjogi nyilvántartásba be kell jegyezni az ingó dolgot terhelő jelzálogjog, valamint a vagyont terhelő zálogjog keletkezését, valamint a zálogjogviszony módosulását és megszűnését, illetve a zálogjogi nyilvántartásba bejegyzett adat megváltozását. A zálogjog a nyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre.

A zálogjogi nyilvántartás nyilvános és hitelesen tanúsítja az abban feltüntetett adatok, továbbá a bejegyzett jogok és tények fennállását, illetve azok változásait. Az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell annak jóhiszeműségét, aki a zálogjogi nyilvántartásban bízva ellenérték fejében szerez jogot.

A zálogjogi nyilvántartást a Magyar Országos Közjegyzői Kamara a székhelyén vezeti. A nyilvántartás vezetése – ideértve a nyilvántartási adatok archiválását is – számítógép útján, az adatbiztonsági követelményeknek megfelelően történik. A nyilvántartásba történő bejegyzés a közjegyző hatáskörébe tartozik. A zálogjogi nyilvántartásba történő bejegyzés alapjául a közjegyzői okiratba foglalt zálogszerződés vagy zálogjogviszony létesítésére irányuló bírósági vagy más hatósági határozat adatai szolgálnak.

A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről a 1995. évi XCVI. törvény rendelkezik. Az Országgyűlés a biztosítottak érdekeinek védelme, az öngondoskodás ösztönzése, a biztosítás és a biztosítóintézetek iránti bizalom növelése, a biztosítás és a biztosítóintézetek nemzetgazdaságban betöltött szerepének erősítése, a magánbiztosítási rendszer működőképességének, megbízhatóságának, a biztosítási szolgáltatások garanciáinak fokozása, a biztosítási tevékenység egységes, a vállalkozás szabadságát, a piaci szereplők versenyképességét és versenyegyenlőségét garantáló szabályozása, a befektethető alapok bővítése, a biztosítási rendszer megbízható működését szolgáló egységes állami biztosításfelügyeleti rendszer továbbfejlesztése, a biztosítók kármegelőzésében vállalt szerepének elősegítése érdekében törvényt alkotott.

A törvény hatálya kiterjed:

- a) a belföldön folytatott biztosítási és azzal közvetlenül összefüggő,
- b) a biztosításközvetítői és a biztosítási szaktanácsadói,
- c) a külföldi székhelyű biztosítóintézet magyarországi képviselője által folytatott tevékenységre, valamint
- d) a belföldi által külföldi biztosítóval kötött biztosítási szerződésekre.

A törvény hatálya nem terjed ki:

- a) a társadalombiztosítási tevékenységre,
- b) azon ellátási, támogatási és segélyezési célokat szolgáló intézmény tevékenységére, amely a rendelkezésre álló eszközök mértékétől függően nyújt szolgáltatást, és amelynél a tagsági díjat átalányként határozzák meg,
- c) a biztosítás azon módszerére, amelyben a veszélyközösség tagjai arra vállalnak kötelezettséget, hogy ha a veszélyközösség tagjának meghatározott káresemény folytán anyagi szükséglete keletkezik, azt egymás közt utólag felosztják, és a tagokra kirójják a rájuk eső részt (felosztó-kirovó rendszer),
- d) az állami megbízásból vagy állami garanciával végzett exporthitel-biztosítási tevékenységre,
- e) az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak tevékenységére,
- f) a gépjárművek kötelező felelősségbiztosítási rendszeréhez kapcsolódó Gépjármű Felelősség-biztosítási Kárrendezési Alap kezelésére, valamint a nemzetközi Zöld Kártya Egyezményből eredő feladatok ellátására.

A korlátozások nem érintik a biztosító arra vonatkozó jogosultságát, hogy külön törvényben meghatározott szolgáltatásokat teljesítsen a társadalombiztosítás és az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak számára.

Az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról a 1993. évi XCVI. törvény rendelkezik

A szociális biztonságot szolgáló rendszerek újjáépítése, a szolidaritás, a rendszerszerűség, a kiszámíthatóság és az önkéntesség elve alapján a szociális piacgazdaság kiépítéséhez nélkülözhetetlen. Az ezt szolgáló önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak új, intézményes formát adnak az öngondoskodásnak, s a tartósan befektethető források bővítésével elősegítik a hazai tőkepiac fejlődését. Az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak meghonosítása Magyarországon a társadalombiztosítás reformjának szerves része.

A törvény hatálya alá tartozik természetes személyek elhatározásából, illetve a munkáltató kezdeményezésére munkavállalók által alapított valamennyi olyan pénztári szervezet, amely az e törvényben meghatározott működési elvek alapján tagjai – vagy a pénztártag jogán annak közeli hozzátartozói – részére társadalombiztosítási, illetve más szociális ellátást kiegészítő, pótló vagy – külön törvényben meghatározott feltételek szerint – azt helyettesítő szociális, illetve egészségvédelmi szolgáltatást szervez és nyújt.

Önkéntes kölcsönös biztosító pénztár: természetes személyek által a függetlenség, kölcsönös-ség, a szolidaritás és az önkéntesség elve alapján létrehozott, társadalombiztosítási ellátásokat kiegészítő, pótló, illetve ezeket helyettesítő szolgáltatásokat, továbbá az egészség védelmét elősegítő ellátásokat szervező és finanszírozó társulás. A pénztár szolgáltatásait rendszeres tagdíjbefizetésekből, egyéni számlavezetés alapján szervezi, finanszírozza, illetve nyújtja. A pénztártevékenységhez kapcsolódó gazdálkodási és felelősségi szabályokat és jogosultságokat e törvény szabályozza;

Kiegészítő pénztár: önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, amely a társadalombiztosítási ellátásokat kiegészíti, pótolja és tagjai igénye szerint szervezi;

Tagdíj: a pénztár szolgáltatásainak fedezetére, valamint a pénztárszervezet működtetésére a pénztártagok által vállalt kötelezettségként, rendszeresen fizetett pénzbeli hozzájárulás, amelyet a munkáltató e törvényben meghatározott szabályok szerint, munkáltatói hozzájárulás jog-címen részben vagy egészben átvállalhat. A tagdíj – minden pénztártagra kötelező – legkisebb mértékét a pénztár alapszabálya határozza meg;

Egyéni számla: az az alapnyilvántartás, amelyen a pénztár gazdálkodása és üzemvitel alapul, és amelyet a pénztár – számviteli rendjével összhangban – a pénztártagok részére vezet. A pénztár gazdálkodása során az egyéni számla tartalmazza a pénztártagok rendszeresen fizetett tagdíjának, a munkáltatói tag hozzájárulásának, valamint a pénztárnak juttatott adományoknak azt a részét, amelyet a pénztár tagjai számára az éves pénzügyi terv alapján a szolgáltatások fedezeteként jóváír, illetve a tagnak a pénztárral szembeni követeléseként az alapszabályban rögzítettek szerint elismer. A pénztár szolgáltatásait az egyéni számlák megterhelésével, az alapszabályban rögzített tevékenységi rendhez igazodó szolgáltatási számlákról teljesíti. A pénztár felszámolásakor, illetve végelszámolásakor az egyéni számla a pénztár kötelezettségekkel nem terhelt közös vagyona tagok közötti felosztásának eszköze.

Pénztárat kizárólag természetes személyek alapíthatnak. Az alapításhoz legalább 15 alapító tag szükséges. A pénztárak alapítását az alakuló közgyűlés határozza meg. Az alakuló közgyűlés hatáskörébe tartozik az alapszabály és az induló gazdálkodási terv elfogadása, a tisztségviselők megválasztása és díjazásának megállapítása, döntés az alapítással kapcsolatos, az alakuló közgyűlés időpontjáig felmerült költségek viseléséről.

A pénztár jogi személy. A pénztárt a székhelye szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróság veszi nyilvántartásba. A nyilvántartásba vétel iránti kérelmet az alakuló közgyűlést követő 30 napon belül kell benyújtani a bírósághoz. A kérelemhez mellékelni kell az alakuló közgyűlés által elfogadott alapszabályt, az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvét, a jelenléti ívet, valamint a kérelem beadását követően a számlavezetésre feljogosított pénztárvezető igazolását pénzforgalmi számla megnyitásáról. A bíróság a nyilvántartásba vételről nem peres eljárásban határoz és határozatáról a kérelmezővel egyidejűleg az illetékes ügyészséget és az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárak Felügyeletét is értesíti.

A pénztárak típusai és tevékenységük

A pénztár az általa gyűjtött és kezelt befizetésekből az alapszabályban meghatározott feltételek szerint az alábbi szolgáltatásokat nyújthatja:

- a) meghatározott nyugdíjszolgáltatás (nyugdíjpénztár);
- b) munkanélküliek, keresőképtelenek – ideértve a megváltozott munkaképesség, szülés, beteg gyermek ápolása miatti keresőképtelenséget – segélyezése, jogszabály által előírt szociális kötelezettségek alapján biztosított kiegészítő ellátás, gyógyszer és gyógyászati segédeszköz árának támogatása, gyermeknevelési támogatás, elhalálozás esetén a hátramaradottak támogatása (önsegélyező pénztár);
- c) az egészség védelmét szolgáló programok szervezése és finanszírozása, egészségügyi szolgáltatások megvásárlása (egészségpénztár).

A magánnyugdíjról és a magánnyugdíjpénztárakról az 1997. évi LXXXII. törvény rendelkezik. Az állam a kötelező társadalombiztosítási rendszer és az ehhez kapcsolódó magánnyugdíjrendszer útján gondoskodik időskor és megrokkánás esetén az állampolgárok biztonságáról. A törvény célja, hogy egységesen szabályozza az állampolgárok tagdíjfizetésen és egyéni számlán alapuló magánnyugdíját és magánnyugdíjpénztár rendszerét. A törvény hatálya alá tartoznak:

- a) a törvény szerinti magánnyugdíjpénztárak,
- b) a pénztárak által a törvényben foglaltak szerint létrehozott, valamint a számukra e törvény szerint szolgáltatást nyújtó szervek, szervezetek,
- c) a pénztárak állami felügyeletét ellátó szervek,
- d) azok a természetes személyek, akik a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló törvény alapján pályakezdőnek minősülnek, és törvény alapján kötelezően pénztártaggá válnak, illetőleg a pénztárba önkéntes döntés alapján beléptek,
- e) a pénztárakat alapító szervezetek.

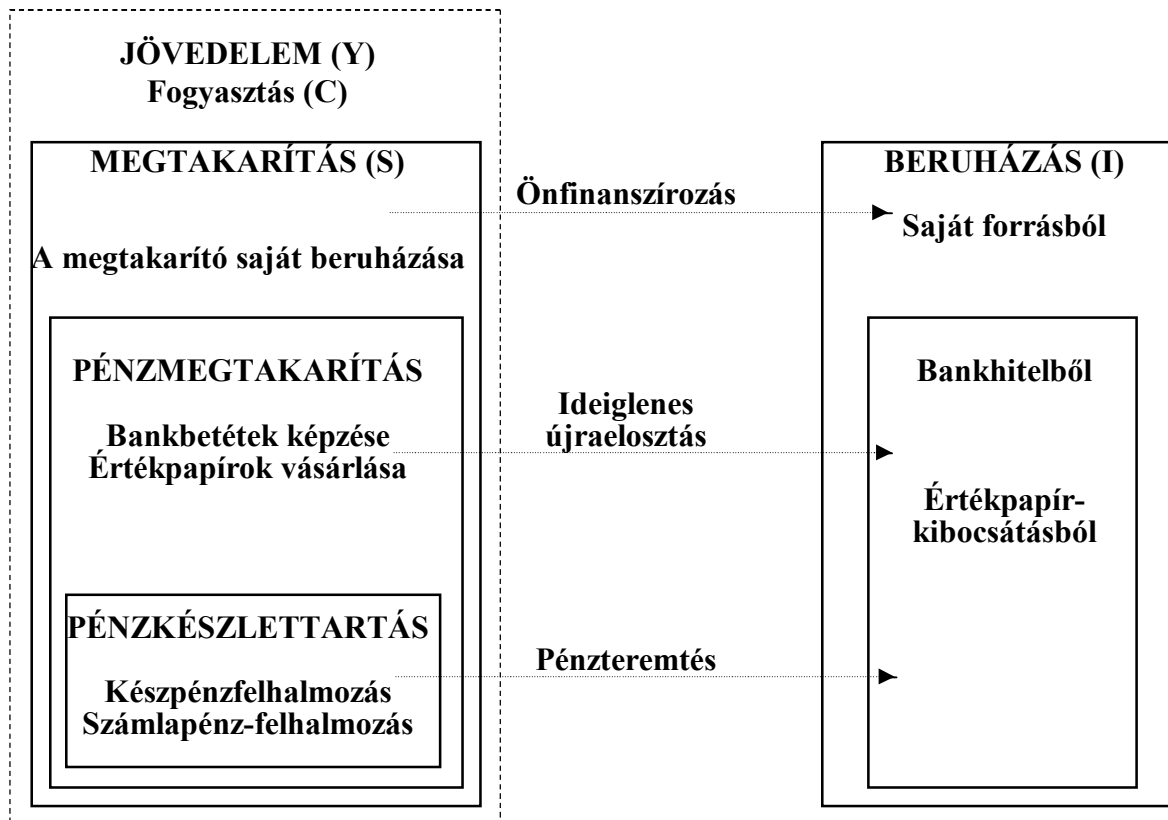
A törvény alapján az a természetes személy válik pénztártaggá, aki 42. életévének betöltése előtt, első ízben 1998. június 30-át követően válik a Tbj. szerint biztosítottá (pályakezdő).

Pénztár tagjává válhat önkéntes döntése alapján az a természetes személy, aki 1998. június 30-át megelőzően vált a Tbj. szerint biztosítottá, továbbá nyugellátásra jogosító szolgálati idő szerzésére a Tbj. szerint megállapodást kötött.

4. Az értékpapírok és az értékpapír-tőzsde

4.1. A megtakarítások és felhasználásuk

MEGTAKARÍTÁS ÉS FELHALMOZÁS

A pénzjövedelemmel rendelkezők (a költségvetés, a vállalkozások a lakosság stb.) bevételeik nagy részét fogyasztásra elköltik (termeléshez, megélhetéshez), de ha ez kisebb a bevételnél akkor megtakarítanak. A megtakarítások adnak lehetőséget a felhalmozási kiadásokra, amelyek alapesetei:

Önfinanszírozásnál a megtakarító saját forrásból (tipikusan a mérleg szerinti eredmény és az amortizáció) végzi a beruházását.

Ha a beruházás működési ideje alatt pénz formában megjelenő értékcsökkenést pótlólagos beruházásra nem fordítja, úgy az eszköz újrapótlásáig megtakarítása lesz. Amennyiben a megtakarító nem ruház be, akkor a közvetítő pénzügyi rendszeren keresztül kerül a pénz átcsoportosításra.

Ideiglenes újraelosztásnál a megtakarító bankbetétet köt le (jelzi a pénz megtakarítását), és a beruházó bankhitelhez juthat vagy ha a megtakarító értékpapírt vásárol, azt a beruházó (megbizottja) bocsáthatja ki. (Az értékpapírokkal ebben a fejezetben, a bankhitellel a hitelrendszer-nél foglalkozunk).

Amennyiben a megtakarító pénztartalékáról nem rendelkezik (készpénz vagy számlapénz felhalmozás) úgy a pénz-, hitelintézeteknek lehetősége van pénzteremtéssel hitelnyújtásra ügyfelei számára.

Amikor a megtakarító az ideiglenes újraelosztást megszünteti, a bankbetét határideje lejár, az értékpapírt értékesíti, akkor a saját beruházásához pénzhez jut. A beruházó tartozását hasonló

megtakarításból (a mérleg szerinti eredmény és az amortizáció) fizeti vissza majd az eszköz elhasználódásáig ő válhat megtakarítóvá (amíg a korábbi megtakarító az elhasználódott eszköz cseréjéhez pótlólagos forrást igényelhet). A beruházók és a megtakarítók közötti pénzügyi szervezetek feladata az eltérő nagyságok, lejáratok és kockázatok kezelése.

4.2. Az értékpapírok

A pénzügyi rendszer feladata a pénzzel rendelkezők, illetve a pénzhez jutók részére különböző lehetőségek biztosítása, hogy mindenki a saját körülményeinek, érdekeinek, céljainak legjobban megfelelő lehetőséget választhassa. A pénzgazdálkodásban a pénz - követelés csere időbeni eltéréssel lényegében megfordul, így a jövőbeni pénzre szóló követelések jelennek meg a pénzkiadások alapján, amelyek lényegi kérdése

- a jövőbeni pénzeszközök nagyságában (a hozamban) és
- a jövőbeni pénzügyi összeghez jutás időpontjában fogalmazódik meg.

Az ezt bemutató vázlatban az értékpapíroknál szélesebb pénzügyi megoldások is szerepelnek (pl. biztosítások).

Az értékpapírok széles köre a megtakarítók, illetve a felhasználók (beruházók) részére nyújt választási lehetőséget. A pénz-, hitelintézetek, a befektető társaságok stb. a megtakarításokat transzformálják

- nagyság szerint a sok kis megtakarítás összefogásával a beruházáshoz szükséges nagyobb összeg bocsátható rendelkezésre,
- hasonlóan a lejárati szerinti eltéréseknél a különböző rövid lejáratú megtakarításokból (a megtakarítók személyének változásával) közép és hosszú lejáratú, megtérülésű beruházásokat tudnak finanszírozni, az ahhoz tartozó törlesztési ütemmel,
- a kockázatok átalakítása is lehetséges és szükséges, hiszen a megtakarítók nem kockáztathatják pénzüket egy konkrét vállalkozás sikerességétől-sikertelenségétől. A több befektetést kezelő szervezetek értékpapír tárcájának, portfóliójának átlagos kockázata (természetesen várható átlagos hozama is) már lecsökken a kiegyenlítés hatására.

Az **értékpapír** valamilyen vagyonnal kapcsolatos jogot, követelést megtestesítő fogalomképes okirat vagy számlán megjelenő összeg (különleges dolog, nem tekinthető csak árunak, ingószármazék vagy pusztán jognak, hanem együttesük).

[*Értékpapír*: a kibocsátás helyének joga szerint átruházható értékpapírnak minősülő befektetési eszköz.

Hitelviszonyt megtestesítő értékpapír: minden olyan értékpapír, amelyben a kibocsátó (az adós) meghatározott pénzügyi összegnek a rendelkezésére bocsátását elismerve arra kötelezi magát, hogy a pénz (kölcson) összegét, valamint kamatozó értékpapír esetén annak meghatározott módon számított kamatát vagy egyéb hozamát (a továbbiakban együtt: kamat), illetőleg az általa vállalt egyéb szolgáltatásokat az értékpapír birtokosának (a hitelezőnek) a megjelölt időben és módon megfizeti, illetve teljesíti.

Tagsági jogokat megtestesítő értékpapír: minden olyan értékpapír, amelyben a kibocsátó meghatározott pénzügyi összeg, illetve pénzben meghatározott nem pénzbeli vagyoni érték tulajdonába vételét elismerve arra kötelezi magát, hogy az értékpapír birtokosának meghatározott vagyoni és egyéb jogokat biztosít.

Tőzsdére bevezetett értékpapír: az az értékpapír, amely a tőzsdei értékpapírlistán szerepel.]

Az értékpapírokat célszerű az egyes jellemzők szerinti csoportosítani, a különbség szerint vizsgálni.

A JÖVŐBENI PÉNZRE SZÓLÓ KÖVETELÉSEK

A jövőbeni pénzösszeg nagysága

előre meghatározott	előre csak feltételeiben meghatározott	csak a kamatláb meghatározott
---------------------	--	-------------------------------

A pénzösszeg jövőbeni időpontja

<ul style="list-style-type: none"> – egyetlen időpontban fizetendő (váltó) – rendszeres időszakonként <ul style="list-style-type: none"> - véges időtartam (kötvény kamat, törlesztőr.) - végtelen időtartam (lej. nélk) (örökjáradék kötvény kamata) - véletlen időtartam (nyugdíj) – véletlen időpontban (élet-, biztosítás) 	<ul style="list-style-type: none"> – rendszeres időszakonként <ul style="list-style-type: none"> - véges időtartam (változó kamatú kötvény) - végtelen időtartam (részvény) – véletlen időpontban (vagyon kár-, biztosítás) 	<ul style="list-style-type: none"> – a kamatláb a lejáratú időtől függ (rögzített) – a betét és a kivét időpontja (esetenként korlátozással) tetszőleges
---	--	--

AZ ÉRTÉKPAPÍROK FAJTÁI

A benne foglalt jog alapján	Az átruházási lehetőség alapján	Hozam alapján	Lejárat alapján	Forgalomképesség alapján
<ul style="list-style-type: none"> – követelés (váltó, kötvény, csekk) – részesedés (tagság) (részvény, részjegy) – áru (jelzálog bejegyzés, közraktárjegy) 	<ul style="list-style-type: none"> – bemutatóra szóló (kötvény, részvény) – névre szóló (raktapapír) lelépés átruházás cedálás (vinkulálás) – rendeletre szóló (forgatható) háttírási átruházás (váltó, csekk, névre szóló részvény) 	<ul style="list-style-type: none"> – nem kamatozó formailag nem kamatozó diszkonttal értékesítés (váltók) – fix kamatozású előre meghatározott, azonos nominális kamatláb (kötvény) – változó hozamú (osztalék) (részvény) (részjegy) esetleg veszteség pótlás is – átmeneti formák (pl. vált. kamatú kötvény) 	<ul style="list-style-type: none"> – rövid lejáratú (1 év) (váltó; kincst. kereskedelem) (átruh. bankbetét igazolás, betétjegyek) – közép lejáratú (1-5 év) (kötvény) (kincstárjegy, áll. adósság) (letéti jegy) – hosszú lejáratú (kötvény; kincst. kötv.) (záloglevél - ingatlanok jelzálogával) – lejárat nélküli (részvény) (örökjáradékos kötvény) 	<ul style="list-style-type: none"> – közforgalmú – meghatározott kör (csak lakosság vagy gazdálkodó szervezetek) – tőzsdén jegyzett – harmadik piacon jegyzett – szervezett forgalomban nem jegyzett

A benne foglalt jog alapján

- követelés (kötelmi): csekk, váltó, kötvény stb.
- részesedés (tagság): részvény,
- áru, dolog: jelzálog, zálogjegy, közraktárjegy, hajóraklevél

Az átruházási lehetőség alapján

- bemutatóra szóló: kötvény, részvény
- névre szóló (raktapapír) lelépés, átruházás, - cédálás, vinkulálás; bemutatóra szóló átala-kítása névre szólóra
- rendeletre szóló (forgatható), hátrati átruházás;
- váltó

A hozam alapján:

- nem kamatozó, formailag nem kamatozó - diszkonttal értékesítés,
- fix kamatozású: előre meghatározott nominális kamatláb: kötvény
- változó hozamú, osztalék: részvény
- átmeneti formák: változó kamatú;

A lejárat alapján

- rövid lejáratú (egy éven belül), csekk, váltó, kincstárjegy, betétjegy stb.
- középlejáratú: letéti jegy, kötvény stb.
- hosszúlejáratú: kötvény, záloglevél stb.
- lejárat nélkül: részvény, örökjáradékos kötvény

A forgalomképesség alapján

- közforgalmú
- meghatározott körre (lakosság vagy gazdálkodók)
- tőzsdén jegyzett
- szervezett forgalomban nem jegyzett.

Forgatmány, forgatás

A forgatás a különböző értékpapírok pl.: váltó, csekk, hajóraklevél, közraktár jegy, biztosítási kötvény részvény stb. átruházásának egyik módja. Csak a rendeletre szóló értékpapír átruházása történhet forgatás útján. Két típusa van:

- bianco (üres), ahol a forgató nem nevezi az értékpapír új tulajdonosát, így az a továbbiakban bemutatóra szóló értékpapírként szerepel.
- a teljes forгатmány, ahol a forgató megnevezi az új forгатmányost.

Az értékpapírokra speciális jogszabályok érvényesek. Amíg az értékpapír létezik, érvényes a benne megtestesült követelés is, az adós csak a papír ellenében köteles, ill. jogosult teljesíteni. A papírban foglalt jogok élvezője nem lehet más, mint a papír tulajdonosa (ill. az általa megjelölt személy). Az értékpapírban megtestesült követelés átruházása csak a papír átruházásával lehetséges, az értékpapír elvesztése, megsemmisülése egyben a követelés megsemmisülését is jelenti, kivéve, ha az értékpapír megsemmisülését közjegyzői határozat kimondta. Ez utóbbi esetben a követelés az értékpapír nélkül is érvényesíthető.

A nyomtatott értékpapírok általában két részből állnak: a köpenyből (előlapból) és a szelvényívől. A köpeny maga az értékpapír, amely tartalmazza a legfontosabb információkat: az értékpapír típusát, kibocsátóját, névértékét, kamatozását, lejáratát stb. A szelvényív szelvényekből (kuponokból) áll; ezek ellenében teljesítik az esedékes kifizetéseket (osztalék, kamat, törlesztőrészletek fizetését). A szelvényív általában a köpennyel összefüggő papírlap (régebben - és néhány értékpapírnál ma is - attól elkülönült).

Az elektronikus számítógépek megjelenésével az értékpapíroknak új formája született: a viszonylag rövidlejáratú értékpapírok nagy száma és rövid élettartama miatt nincs értelme a fizikai megjelenítésnek, elegendő, ha azokat csak a számítógépben tárolják a mindenkori tulajdonosa nevében. Aki ilyen típusú "dematerizált értékpapírt" vesz, annak vételkor megterhelik a pénzben vezetett számláját, ugyanakkor elismerik a részére vezetett értékpapírszámlát az összegnek megfelelően.

4.2.1. A váltó

A váltó rövidlejáratú követelést testesít meg meghatározott kamatra, közforgalmú, átruházható.

A váltó rendeletre szóló értékpapír, amelyben egy később esedékes fizetés testesül meg, fizetési igény vagy fizetési felszólítás (kvázi értékpapír (így köpeny és szelvény nincs), mert a váltó forgalomképessége korlátozott. A váltó továbbforgatása ugyanis kötelezettségekkel járhat a váltó forgatóra nézve is, ha az eredeti főadós nem fizet).

A váltó gazdasági funkciói: hiteleszköz (a vállalatok közötti kapcsolatokban a kereskedelmi hitelezés egyik formája) és fizetési eszköz

A jogszabály csak azt az okiratot tekinti váltónak, amely szigorú váltójogi szabályoknak megfelel. A formai előírások a váltókellékek:

- váltó megnevezés az okirat szövegében a kiállítás nyelvén
- határozott pénzüsszeg megjelölése (névérték)
- címzett neve (idegen váltónál)
- az esedékesség megjelölése (hiányában bemutatáskor esedékes)
- a fizetési hely feltüntetése (ha nincs a váltón a címzett lakóhelye)
- a kedvezményezett neve
- a váltó kiállításának napja és helye
- a kibocsátó vagy kiállító aláírása

Az alapjogviszony kölcsönviszony, ettől a váltójogviszony formailag függetlenné válik (ezért élhet a váltó önálló életet, egyéb jogviszonyok közvevítőjévé is válhat).

A váltó névértéke lejártakor esedékes, a váltót esedékességkor ki kell fizetni. Birtokosa vagy ekkor juthat hozzá a követeléshez, vagy esedékesség előtt leszámítoltatja a váltót egy pénztintézetnél, vagy fizetési eszközként használja fel (forgatja). A váltót a központi bank megvásárolhatja a pénztintézettől a diszkontálási kamat fejében (vizontleszámítolás).

Fajtái: a fizetésre kötelezett szerint van idegen és saját váltó.

- Saját váltó: a kibocsátó (kiállító) maga vállal fizetési kötelezettséget. A saját váltó kiállítója kötelező fizetési ígéretet tesz, hogy a váltóban feltüntetett összeget a megjelölt időpontban és helyen ki fogja fizetni.
- Idegen váltó: a kibocsátó a címzettet szólítja fel meghagyás adásával, hogy meghatározott összeget, adott időpontban fizessen ki a rendkívényesnek (egy harmadik félnek). Az idegen váltó kibocsátója egy másik természetes vagy jogi személyt szólít fel, hogy a váltóban megjelölt összeget a váltón feltüntetett kedvezményezett részére fizesse ki (ez a gyakoribb eset).

A váltóügylet résztvevői:

- Kiállító: saját váltó kiállítója. Azt ígéri, hogy saját maga fizet.
- Kibocsátó: az idegen váltó kibocsátója. Más utasít fizetésre.
- Címzett: az a személy, akit fizetésre utasítanak ("fizessen Ön").

- Váltóadósok: Kötelezettségük a váltóbirtokossal szemben egyetemleges. Egyenes váltóadós az elfogadó (az idegen váltó főadósa) és a saját váltó kiállítója. Megtérítési (visszakereseti) váltóadós az idegen váltó kibocsátója és a váltóját ruházók (forgatók).
- Váltókezes, aki a váltóban foglalt kötelezettség teljesítésért kezességet vállalt. Váltókezes: a váltóra rávezetett vagy külön a váltóhoz mellékelte kezességi nyilatkozat.

Váltó záradékok:

- Negatív rendeleti záradék: a kibocsátó megtiltja a váltó forgatását.
- Effektivitási záradék: a váltón szereplő összeg csak az ott meghatározott devizában, valutában fizethető ki.
- Értesítési záradék: a kibocsátó kötelezettsége, hogy a váltókibocsátás esetén a címzettet értesítse.

A váltóátruházás, forgatás a váltónak lényeges tulajdonsága. A forgatás a váltóra írt nyilatkozattal történik. A váltóátruházás csak teljes és feltétlen lehet. A váltójogi átruházással átruházók a váltóból eredő valamennyi jogot; a váltóátruházó - ellenkező kikötés hiányában - felelős a váltó elfogadásáért és kifizetéséért; a váltó birtokosa akkor jogos váltóbirtokos, ha jogát a váltóátruházások meg nem szakított láncolatával igazolja, akkor is, ha az utolsó váltóátruházás üres. (E joghatások csak a tulajdoni forgatmányhoz fűződnek. A tulajdoni forgatmány a váltóból eredő valamennyi jogot átruházza, szemben a meghatalmazói, a zálog- és utóforgatmány-nyal).

Hátirat: az átruházó nyilatkozata a váltó hátoldalán. Toldal: a váltóhoz ragasztott, azt meghosszabbító papírszelet, ha a hátoldalon a forgatmányok már nem férnek el.

Óvás (óvatolás): annak közhitelű igazolása, hogy a váltót eredménytelenül mutatták be elfogadás, ill. - lejáratkor - fizetés végett.

Váltóhamisítás: hamis váltó írása (hamis a váltó, ha váltón szereplő valamelyik aláírás hamis), illetve valódi váltó adatainak meghamisítása (hamisított váltó). A visszaélés formái:

- a) Szívességi váltó: a kibocsátónak a címzettel szemben nincs követelése, ez utóbbi mégis elfogadja a váltót. Viszonzásként a kibocsátó is elfogad egy váltót.
- b) Pinceváltó: kibocsátóként és (vagy elfogadóként nem létező (fiktív) személyek írják alá, majd átruházzák és értékesítik (általában valamely bankra telepítik).
- c) Váltónyargálás: a váltóadós az esedékes váltókötelezettségét új váltó létrehozása és leszámoltatása útján szerzett pénzzel fedezi.

4.2.2. A részvény

A részvény részvénytársaság alakításakor és alaptőke-emelésekor kibocsátott részesedési jogot megtestesítő értékpapír, amely az adott részvénytársaság alaptőkéjének a névértékkel arányos hányadát képviseli.

A részvényvásárlás a részvényes részéről végleges tőkeátadás: a részvény értékét a társaság nem fizeti vissza, ahhoz csak az értékpapír-piacon való eladás útján lehet hozzájutni. A részvényes felelőssége a részvény értékéig korlátozott, azaz tulajdonosa a társaság csődje esetén legfeljebb a részvény által megtestesített értéket veszítheti el. A részvényest a vállalat nyereségből osztalék illeti meg, azonban a részvény - befektetés hozama nem csak az osztalékban, hanem a részvény árfolyamemelkedésében nyilvánul meg (az alacsony, vagy zéró-osztalék (sőt akár csak ennek kilátása) általában visszaveti a részvény árfolyamát).

A részvény többféle tagsági jogot (szavazati és választójog, a közgyűlési határozatok megtámadásának joga, ellenőrzési jog) is megtestesít. Ezek egy része kis részvényes esetén csak nagyon korlátozott értékű.

A részvények fő típusa az ún. törzsrészvény. A részvényről általánosságban írtak feltétel nélkül a törzsrészvényre igazak. Speciális részvényfajta az elsőbbségi részvényt, a dolgozói részvény, az alapítvány vagy egyesület tulajdonába átmenő részvény, a kamatozó részvény.

Részvényre vonatkozó későbbi jogot testesít meg a részvényutalvány, az ideiglenes részvény, de az átváltoztatható kötvény és az elővásárlási jogot biztosító kötvény is.

Az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló 1995. évi XXXIX. törvény alkalmazza a szavazatelsőbbbségi részvényt ("aranyrészvényt"). A különleges szavazatelsőbbbséget biztosító részvény plusz szavazati jogot, illetve meghatározott üzletpolitikai jogokat biztosít a tulajdonosának. A szavazatelsőbbbségi részvény csak névre szóló részvény lehet. A meghatározott gazdasági társaságok közgyűlésén a határozatképességhez a szavazatelsőbbbségi részvény tulajdonosának jelenléte, a határozathozatalhoz egyetértése szükséges a következő döntéseknél:

- a) az alaptőke felemelése, leszállítása,
- b) az egyes részvényfajtákhoz fűződő jogok megváltoztatása,
- c) a gazdasági társaság más társasággal való egyesülése, beolvadása, szétválása, más gazdasági társasági formába történő átalakulása, illetőleg jogutód nélküli megszűnése,
- d) a gazdasági társaság meghatározott tevékenysége folytatását biztosító vagyoni értékű jognak más gazdálkodó szervezet javára történő átruházása, átengedése, lízingbeadása vagy egyéb módon tartós használatba adása, megterhelése, biztosítékul való lekötése,
- e) a szavazatelsőbbbségi jog tulajdonosát képviselő igazgatósági, illetve felügyelő bizottsági tag megválasztása, visszahívása.

A gazdasági társaság alapszabálya ezen túlmenően a szavazatelsőbbbségi részvényhez fűződő más jogokat is megállapíthat.

A részvényhez hasonló jellegű értékpapírok kerültek kibocsátásra az egyéb szervezeteknél:

Részjegy

A szövetkezeti tag vagyoni hozzájárulásának egyik formája volt, amelynek alapján a tagot osztalék illeti meg. A részjegy nem forgalomképes értékpapír, azaz másra nem ruházható át. Visszafizetésére a tag halálakor, kilépésekor, nyugdíjba vonulásakor kerülhet csak sor. Ebből kifolyólag árfolyama sem lehet, értékét csupán a névérték tükrözi. A részjegy legalacsonyabb és legmagasabb összegét, az egy tag által jegyezhető részjegyek számának felsőhatárát az egyes szövetkezeti ágazatokra vonatkozó jogszabályok, illetve ezek keretei között a szövetkezet alapszabályai határozzák meg. A részjegy speciális válfaja a célrészjegy.

Célrészjegy

A magyar szövetkezeti mozgalom "újítása", specialitása volt. (Olyan részjegy, amelynek jegyzése önkéntes, egy meghatározott - általában fejlesztési - célhoz rendelt. Jegyzésre csak a szövetkezet tagja jogosult. A célrészjegyet jegyző tagok a célrészjegy után - a kötelezőrészjegy alapján járó osztalékon túli - külön osztaléokra jogosultak. Ellentétben a részjeggyel a célrészjegy jegyzése határozott időre szól és (elvben) átruházható. A célrészjegy után járó osztalék két részből tevődik össze: egy fix részből, amely a takaréklével mindenkor maximális kamatával egyezik meg és egy - az eredményességhez igazodó - mozgórész, amely legfeljebb 3 % lehet.)

Vagyonjegy (94/1988. MT rend.)

A szövetkezeti részjeggyel és a szavazati jog nélküli részvényel rokon, tagsági jogot megtestesítő értékpapír, amelyet állami vállalat, tröszt, tröszti vállalat, szövetkezet, leányvállalat és gazdasági társaság bocsáthatott ki a gazdálkodásához szükséges saját pénzeszközeinek bővítése, a hosszú távú vagyoni érdekelttség megteremtése érdekében. A kibocsátó a vele munkaviszonyban (tagsági viszonyban) álló dolgozója javára ingyenesen megszerezhető vagyonjegyet is kibocsátott. Az ilyen vagyonjegy csak névre szóló lehet, s csak a juttatásban részesíthetők körén belül ruházható át. A vásárolható vagyonjegyet - ha a kibocsátó a vásárlók körét nem korlátozta - bárki megveheti. Ez bemutatóra vagy névre szóló lehet. A vagyonjegy osztalékot biztosít tulajdonosának, ám a vállalat vezetésébe nem enged beleszólást.

A kibocsátott összes ingyenes vagyonjegy össznévértéke nem haladhatja meg a vállalat kibocsátáskori vagyonának 10 %-át. Mind a vásárolt, mind a juttatott vagyonjegy osztalékát az adózott nyereségből kell fizetni. Az osztalékfizetésre - amelynek szabályozása a kibocsátó feladata - a gyakorlatban két módszer alakult ki, nevezetesen fix osztalék és a vállalat gazdálkodásának eredményességétől függő osztalék. (Ez utóbbin belül is számtalan megoldásra volt példa).

4.2.3. A kötvény (1982. évi 28 tvr.)

A kötvény bemutatóra vagy névre szóló hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, amelyben a kibocsátó (az adós) kötelezi önmagát, hogy az ott megjelölt pénzüsszegnek az előre meghatározott kamatát vagy egyéb járulékait, valamint az általa vállalt esetleges szolgáltatásokat, továbbá a pénzüsszegeket (tőkét) a kötvény mindenkori tulajdonosának (hitelezőnek) a megjelölt időben és módon megfizeti, illetőleg teljesíti. Az azonos névértékű kötvényhez ugyanabban kibocsátásban azonos hitelezői jogok fűződnek.

A kötvény átruházható, de az átruházás jogát jogszabály vagy a kibocsátó korlátozhatja. Az átruházással a kötvényből eredő valamennyi jog átszáll az új kötvénytulajdonosra. A névre szóló kötvény átruházása a kötvényen, vagy az ahhoz csatolt lapon az átruházó által aláírt nyilatkozattal történik. A kötvényen alapuló követelés nem évül el: a kötvény névértékben mentes mindennemű adó és illeték alól.

A kötvény lejáratát általában három és tíz év között mozog, de előfordul tizenöt-húszévi lejáratú kötvény is. A futamidőn belül a türelmi idő alatt (a beruházás időszaka) tőketörlesztést nem csak kamatot kell fizetni.

A kötvény néhány speciális fajtája: az átváltoztatható kötvény, az elővásárlási jogot biztosító kötvény, a változó kamatozású kötvény, a záró-kupon kötvény.

Magyarországon 1945 után 1985-ben bocsátották ki először kötvényt.

4.2.4. A letéti jegy (1988. évi 18 tvr.)

A letéti jegy bankok és szakosított pénzüintézetek által bemutatóra vagy névre szólóan kibocsátott, fix kamatozású, 1-3 éves lejáratú értékpapír, amelyben a pénzüintézet (adós) arra kötelezi magát, hogy a megjelölt – részére befizetett – pénzüsszeg előre meghatározott kamatát, valamint a pénzüsszeget (tőkét) - a letéti jegy mindenkori tulajdonosának, illetve birtokosának (a hitelezőnek) a megjelölt időben és módon megfizeti. A letéti jegy átruházható, a névre szóló letéti jegy átruházása a letéti jegy hátoldalára az átruházó által aláírt nyilatkozattal történik. A letéti jegynek tartalmaznia kell a kibocsátó megnevezését, a névértéket és a sorszámot, a kamat- és beváltási (törlesztési) feltételeket.

Magyarországon letéti jegyet a legtöbb értékpapír-forgalmazással foglalkozó pénzintézet kibocsát, esetleg eltérő pénztárjegy, értékjegy, hozamjegy, takarékjegy elnevezéssel.

A letéti jegy kamatát a kibocsátó pénzintézet saját hatáskörében állapítja meg, amelyet azonban behatárol az a tény, hogy a jegybank időről időre megállapította a letéti jegy után fizethető éves kamat maximumát.

4.2.5. A befektetési jegy

A befektetési alap tőkéjének összegyűjtése befektetési jegy kibocsátásával történik. A befektetési jegy vagyoni viszonyt megtestesítő értékpapír, bemutatóra vagy névre szól, szabadon átruházható. Az értékpapír-alap befektetési jegye úgy is felfogható, mint az alap portfóliójában lévő értékpapírokból kombinált értékpapír, azok átlagos hozamával és átlagos kockázatával. A befektetési jegy a befektetési alap mindenkorinak meghatározott hányadára vonatkozik, kibocsátási értékét az alapot kezelő társaság határozza meg. Hozamának adózása az osztalékjövdelemre vonatkozó előírások szerint történik. Zárt alapnál - amelynek kezelő társasága nem válthatja vissza a befektetési jegyet a lejárat előtti - a kezelő társaság köteles az alap létrehozatalát követő egy éven belül kezdeményezni a befektetési jegy tőzsdei bevezetését. Ha a tőzsde a befektetési jegy tőzsdei bevezetését elutasítja, az alapkezelő köteles a jegy értékét meghatározott szabályok szerint havonta megállapítani és közzétenni. A befektetési alapnak az egyes befektetési jegyek által megtestesített hányadával arányos hozamát évente legalább egyszer ki kell fizetni a befektetőknek, kivéve ha a hozamok tőkésítését az alap tájékoztatója lehetővé teszi. A befektetési jeggyel a befektető az erre a célra szabad pénzeszközét nem egy meghatározott vállalkozásba – részvény útján –, hanem a biztosabb hozam érdekében a befektetési alapba helyezi el. A nyílt alapok - a meghirdetett összeghatáron belül - folyamatosan bocsáthatnak ki újabb befektetési jegyeket, s azokat bármikor kötelesek visszavásárolni.

Befektetése tárgya szerint értékpapíralap vagy ingatlanalap lehet.

4.2.6. A közraktárjegy (1996. évi XLVIII. törvény a közraktározásról)

A közraktárjegy: a közraktár időrendben vezetett letétkönyvének szelvényrésze, amely két összefüggő, de egymástól szétválasztható részből áll. Egyik az árujegy, amely a tulajdonjogot, az áru feletti rendelkezést testesíti meg. Másik a zálogjegy, amely a közraktárban elhelyezett áru ellenében felvett kölcsön és járulékai mértékéig zálogjogot ad. Az áru- és zálogjegy együtt és külön-külön is átruházható értékpapír.

A közraktár a betárolt árurol nyilvánartartást vezet, és a betároláskor az áru tulajdonosa részére egy értékpapírt, közraktári jegyet állít ki.

A zálogjegy birtokosa az árutulajdonos jogát korlátozza. A tulajdonos csak akkor rendelkezik szabadon árujával, ha a felvett kölcsönt visszafizette vagy letétbe helyezte, amit a két jegy együttes birtoklása bizonyít.

Ha az áru tulajdonosa hitelt kíván felvenni, a hitel fedezetéül a zálogjegyet hátírat útján a hitelezőre forgatja. Egyidejűleg ezeket az adatokat az árujegyen is fel kell tüntetni, és közraktár letéti jegyébe is be kell vezetetni. A közraktár köteles mind az áru-, mind a zálogjegy birtokosának megengedni, hogy az árut bármikor megtekintse, azonban az árut kiadni csak az áru- és zálogjegy visszaadása után jogosult. Ha végül a hitelfelvevő a kölcsönt nem pénzzel, hanem az áru átruházásával fizeti vissza, az árujegyet is a hitelezőre forgatja, aki így már zálogjogosultból az áru tulajdonosává változik, és jogosult annak átvételére. Ha a fizetésre a lejáratától számított 3 napig nem kerül sor, a zálogjegy birtokosa jogosult az árut árverésen eladatni, s a vételárból magát kielégíteni. Ha így teljes kielégítést kap, a vételár többlete az árujegy birtokosát

illeti meg. Ha a vételár a tartozást nem fedezi, a zálogjegyet - azon feltüntetve a részkielégítés tényét - a hitelezőnek - további igényérvényesítés céljából - vissza kell adni. Az áru- és a zálogjegy természetesen együtt is átruházható; ilyenkor zálogjog nem keletkezik.

4.2.7. Az állampapírok

Az állam által kibocsátott értékpapír, valamint az elkülönített pénzalapok, az önkormányzatok, a Magyar Nemzeti Bank és az Állami Fejlesztési Intézet által kibocsátott értékpapír is, ha a kibocsátó kötelezettségének teljesítéséért az állam felelősséget vállal.

Gyakoribb formái: az államkötvény, a kincstárjegy, az állami pénztárjegy, és az államadóssági kötvény.

Államkötvény

Olyan kötvény formájú állampapír, amely az állam - közép- vagy hosszúlejáratú - adósságát testesíti meg.

Kincstárjegy (kincstári váltó, 1987. évi 23. tvr.):

Rövid (maximum 1 éves) lejáratú, állam által kibocsátott, annak az adósságát megtestesítő értékpapír; állampapír. A kincstárjegy bemutatóra szóló, átruházható értékpapír, amelyben az állam (kincstárjegy adósa) arra kötelezi magát, hogy kamatozó kincstárjegy esetén a megjelölt pénzüsszeget és annak kamatát, nem kamatozó (diszkont) kincstárjegy esetén a megjelölt pénzüsszeget a kincstárjegy mindenkorai tulajdonosának, illetve birtokosának (hitelezőnek) a megjelölt időben és módon megfizeti. Magyarországon 1987 óta kerül sor kincstárjegy kibocsátására, 1 és 3 hónapos futamidővel, diszkontált értékű árverésen.

A kárpótlási jegy

Az állampapír fogalmi körébe sorolható a kárpótlási jegy is. A kárpótlási jegynek ezt a jellegét az 1991. évi XXV. törvény határozza meg, mely szerint "A kárpótlási jegy bemutatóra szóló átruházható, az állammal szemben fennálló követelést névértékében megtestesítő értékpapír". A kárpótlási jegy sajátossága azonban, hogy noha kamatozó értékpapír - az értékpapírok többségével ellentétben nem pénzkövetelésről szól.

A kárpótlási jegy tulajdonosa jogosult a jeggyel:

- az állami vagyon privatizációja során értékesítésre kerülő vagyontárgyakat, részvényeket, üzletrészeket megvásárolni;
- termőföld tulajdont szerezni;
- állami és önkormányzati tulajdonban lévő lakástulajdont szerezni;
- az Egzisztencia-hitelről szóló jogszabály alapján történő hitelfelvétel esetén a kárpótlási jegyet saját erőként elismertetni.

Az állam tehát a kárpótlást főleg vagyon magántulajdonba adásával kívánja végrehajtani, és nem biztosít a kárpótlási jegy ellenében készpénzt (mint az értékpapírok esetében általában jellemző). A kárpótlási jegy ugyanakkor forgatható és átruházható – vagyis adható-vehető – értékpapír, tulajdonosa tehát, ha nem kíván vele tulajdont szerezni, értékesítheti. További különlegessége viszont a kárpótlási jegynek, hogy felhasználása bizonyos esetekben csak a kárpótlásra jogosultakat illeti meg.

4.2.8. A jelzálogjog és a jelzáloglevél

Ingatlant csak jelzálogjog alapítása útján lehet elzálogosítani, és jelzálogjogot elsősorban ingatlanra lehet alapítani, mégpedig pénzben meghatározott követelés (jelzálog hitel) biztosítására. Alaki feltétele, hogy a szerződést írásba foglalják és a jogot az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezzék.

A 7/1997. Korm. rend. az ingó dolgokat terhelő jelzálogjog és a vagyont terhelő zálogjog nyilvántartásáról rendelkezve kiterjesztette a zálog lehetőségét.

Portfólió: (értékpapírtárca, vagyonkompozíció): Természetes vagy jogi személy tulajdonában lévő különféle értékpapírok összessége. Menedzselése a portfólió-menedzser feladata, aki ezt díjfizetés ellenében, a megbízó által meghatározott irányelvek keretei között végzi. Tevékenysége optimalizációs eljárás a profit-maximalás és a kockázat-minimalizálás érdekében. (A fogalom szélesebb körre vetítve is használatos. Úgy jelentése: egy adott vállalat vagyónának összetétele.) *A portfólió kezelés:* az ügyféllel kötött egyedi szerződésben adott általános megbízás alapján értékpapírból, illetőleg más befektetési eszközből befektetés-állomány megvétele vagy átvétele a portfólió egyes elemeinek eladása, vásárlása, az azokhoz kapcsolódó jövedelmek beszedése, újrabefektetése, az átvett eszköz értékének megőrzése és növelése, az ügyfél javára optimálisan biztosítható hozam elérése érdekében.

4.3. Az értékpapírok forgalomba hozatala, a befektetési szolgáltatások

Az értékpapírok forgalomba hozataláról, a befektetési szolgáltatásokról és az értékpapírtőzsdéről 1996. évi CXI. törvény rendelkezik. A törvény szabályozza az értékpapír forgalomba hozatalát, a befektetési szolgáltatási tevékenység feltételeit, továbbá a befektetési szolgáltatási és kiegészítő befektetési szolgáltatási tevékenységet végző gazdálkodó szervezet, a kibocsátó, a befektető jogait, kötelezettségeit és felelősségét, a Felügyelet feladatát, eszközszerét és eljárását. A törvény célja, hogy a hatálya alá tartozó személy az e törvényben meghatározott jogait és kötelezettségeit jóhiszeműen, az ilyen személytől elvárható gondossággal eljárva, a tőkepiac általános érdekeit szem előtt tartva, a befektetők érdekeinek megóvásával gyakorolja. (Befektető: az a személy, aki a kibocsátóval, befektetési szolgáltatóval vagy más befektetővel kötött szerződés alapján saját vagy más pénzét, egyéb vagyontárgyát részben vagy egészben az értékpapír-piac, illetve az értékpapír-tőzsde hatásaitól teszi függővé, kockáztatja. Intézményi befektető: a bank, a szakosított hitelintézet, a befektetési társaság, a biztosító részvénytársaság, a befektetési alap, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár és az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság; mindazon devizakülföldi, amely a saját joga alapján ilyennek tekintendő.)

Az értékpapír forgalomba hozatala

Az értékpapír előállítás

Az értékpapír előállítható nyomdai úton okiratként vagy dematerializált értékpapírként (az e törvényben és külön jogszabályban meghatározott módon, elektronikus úton rögzített és továbbított, értékpapír-számlán nyilvántartott, az értékpapír – jogszabályban meghatározott – valamennyi tartalmi kellékét azonosítható módon tartalmazó adat).

A kibocsátó (az a személy, aki az értékpapírban megtestesített kötelezettség teljesítését a maga nevében vállalja) az azonos jogokat megtestesítő értékpapíroknak csak az azonos jelleggel történő előállításáról rendelkezhet. A dematerializált értékpapír bármilyen írásos formában történő megjelenítésén feltűnő módon fel kell tüntetni, hogy az nem értékpapír. Ha a kibocsátó az

értékpapír dematerializált értékpapírként történő előállításáról rendelkezett, a kibocsátó egy példányban – értékpapírnak nem minősülő – okiratot állít ki.

A nyilvános forgalomba hozatal feltételei és módja

Állampapír nyilvános forgalomba hozatalának feltétele, hogy a Kincstár vagy az MNB ismertetőt és nyilvános ajánlattételt tegyen közzé, és ha nem saját maga végzi a forgalomba hozatalt, azzal forgalmazót (a befektetési vállalkozás és a befektetési szolgáltatási tevékenységet folytató hitelintézetet) bíz meg.

Egyéb értékpapírok forgalomba hozható, ha a kibocsátó tájékoztatót és nyilvános ajánlattételt tesz közzé; a forgalomba hozatallal befektetési vállalkozást bíz meg, kivéve, ha a hitelintézet illetve a befektetési vállalkozás saját kibocsátású értékpapírját hozza forgalomba.

A kötvény nyilvános forgalomba hozatalának további feltétele, hogy a kibocsátó (illetve jogelődje) legalább egy teljes naptári éve működjön.

Részvény nyilvános forgalomba hozatalának további feltétele, hogy a kibocsátó, illetve jogelődje két teljes naptári éve működjön, kivéve, ha

- a) a részvénytársaság alapításakor, az alaptőke felemelésekor kibocsátott részvények együttes kibocsátási értéke a két teljes naptári év alatt az ötven millió forintot nem haladja meg;
- b) a kibocsátó alaptőkéje legalább ötszázmillió forint, az alaptőke hatvan százalékát elérő részvény-portfólióval rendelkezik, és e részvények több mint ötven százalékát olyan részvénytársaság bocsátotta ki, amely legalább két teljes naptári éve működik (portfólió-társaság).

A tájékoztató

A tájékoztatónak tartalmaznia kell minden, a kibocsátó piaci, gazdasági, pénzügyi, jogi helyzetének és annak várható alakulásának a befektető részéről történő megalapozott megítéléséhez szükséges adatot.

A nyilvános ajánlattétel és a tájékoztató közzététele

A nyilvános ajánlattételt a kibocsátónak és a befektetési vállalkozásnak együttesen hirdetményben kell nyilvánosságra hoznia. A nyilvános ajánlattétel tartalmazza a forgalomba hozandó értékpapír és a kibocsátó megnevezését, az értékpapír mennyiségét (darabszámát), névértékét és kibocsátási (eladási) árát (árfolyamát), továbbá a jegyzésre rendelkezésre álló időtartamot. A hirdetményt legkésőbb a jegyzés (eladás) kezdő napját megelőző hét nappal egy országos napilapban és a tőzsde lapjában kell közzétenni.

A jegyzés (az értékpapír forgalomba hozatala során az értékpapírt megvásárolni szándékozó befektetőnek az értékpapír megvásárlására irányuló, a jegyzési íven tett feltétlen és visszavonhatatlan nyilatkozata, amellyel az ajánlatot elfogadja és kötelezettséget vállal az ellenszolgáltatás teljesítésére)

A feltételhez kötött jegyzés semmis. A jegyzési nyilatkozat csak írásban érvényes. A jegyzési íven fel kell tüntetni azt, hogy a befektető a jegyzési nyilatkozatát a tájékoztatóban (ismertetőben stb.) foglaltak ismeretében tette meg. A jegyzésre nyitva álló legrövidebb időtartam legalább három nap és a jegyzésre nyitva álló időtartam – a folyamatos kibocsátás kivételével – nem haladhatja meg a hatvan napot. A kibocsátó a jegyzést a kitűzött zárónap előtt is lezárhatja, ha a kibocsátás teljes mennyiségét lejegyezték és a tájékoztató a korábbi lezárás lehetőségét tartalmazta. A jegyzési időszak ez esetben sem lehet rövidebb három napnál.

Jegyzés elfogadására kizárólag az ismertetőben vagy tájékoztatóban meghirdetett módon (jegyzési helyeken, a jegyzésre nyitva álló időtartam alatt, üzleti órákban) kerülhet sor. Értékpapírt jegyezni (vásárolni) személyesen és meghatalmazott útján is lehet. A meghatalmazott, illetve közreműködő (pl. posta) útján történő jegyzés esetén a felelősség a jegyző személyt

terheli. Az ismertető vagy a tájékoztató meghatározhatja a meghatalmazott útján történő jegyzés feltételeit.

Az allokáció (túljegyzés esetén a jegyzés lezárását követő eljárás, mely során a kibocsátó, illetve a forgalmazó az előre meghirdetett elvek alapján dönt az egyes jegyzések elfogadásának mértékéről)

A tájékoztatóban közölni kell a jegyzés, aukció lezárását követő allokáció befejezésének időpontját, valamint az allokáció eredményéről való értesítés módját. Időbeli sorrendiséget allokációs elvként alkalmazni nem lehet abban az esetben, ha a jegyzési időtartam három nap.

Az aukció

Értékpapírok nyilvános forgalomba hozatala vagy eladása aukció keretében is lebonyolítható. Az aukción a beérkezett vételi ajánlatok az ár (hozam) alapján versenyeznek és az ajánlatok kielégítése a kibocsátó számára legkedvezőbb vételártól (hozamtól) kezdődik. A kibocsátó a vételi ajánlatokat az értékpapír mennyisége alapján is rangsorolhatja.

Az aukció lebonyolításának időpontját, a lebonyolítás rendjét, az aukción való részvétel feltételeit a tájékoztatóban vagy az ismertetőben nyilvánosságra kell hozni.

A folyamatos kibocsátás (a hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, valamint a nyílt végű befektetési alap befektetési jegyének olyan forgalomba hozatala, amikor az értékesítés hatvan napot meghaladó időszak alatt történik úgy, hogy az egyes értékpapírok futamideje mindig az értékesítés időpontjától kezdődik)

A folyamatos kibocsátásra –eltérésekkel – a nyilvános forgalomba hozatal általános szabályait kell alkalmazni. A kibocsátási időszak tartama alatt a kibocsátó és a befektetési vállalkozás köteles egyszerűsített tájékoztatót is készíteni a tárgyév június 30-ai gazdasági, pénzügyi, jogi helyzetének megfelelően, és azt szeptember 30. napjáig közzétenni.

Az értékpapír zártkörű forgalomba hozatala (az értékpapír legfeljebb harmincöt egyedileg előre meghatározott befektető részére történő kibocsátása, az értékpapír személyre szóló elhelyezése és kizárólag a kibocsátó meglévő tulajdonosai, illetve alkalmazottai által történő lejegyzése)

A hitelviszonyt megtestesítő értékpapír zárt körű forgalomba hozatalára akkor kerülhet sor, ha az értékpapír névértéke legalább ötmillió forint; a kibocsátó az értékpapírról meghatározott információs összeállítást készít; a kibocsátó a Felügyeletnek a vásárlás (jegyzés) kezdő napját legalább tizenöt nappal megelőzően bejelenti a kibocsátandó értékpapír fajtáját, típusát, névértékét, darabszámát, értékpapírkódját, és benyújtja az értékpapír szövegtervezetét vagy meghatározott okirat tervezetét.

A kibocsátó tájékoztatási kötelezettsége

Rendszeres tájékoztatás

Az állampapír kivételével a kibocsátó köteles a nyilvánosságot rendszeresen tájékoztatni vagyoni, jövedelmi helyzetének, működésének főbb adatairól. A rendszeres tájékoztatást az éves gyorsjelentés és az éves jelentés formájában kell teljesíteni. A helyi önkormányzat nem köteles éves gyorsjelentést készíteni. Fel kell hívni a befektetők figyelmét arra, hogy a gyorsjelentésben közölt adatok nem tekinthetők auditált éves beszámolón alapuló adatoknak.

A kibocsátó köteles biztosítani, hogy a befektetők az éves jelentését megtekinthessék. A kibocsátó legkésőbb a tárgyévet követő április hó 30. napjáig legalább egy országos napilapban és a tőzsde lapjában közleményben köteles nyilvánosságra hozni az éves jelentés megtekintésének helyét és idejét. Az éves jelentés megtekintését a közlemény megjelenésétől számított legkésőbb hét nap elteltével kell lehetővé tenni. Az éves jelentésnek tartalmaznia kell a kibocsátó

arra vonatkozó felelősségvállaló nyilatkozatát, hogy az a valóságnak megfelelő adatokat és állításokat tartalmaz, nem hallgat el olyan tény, amely a kibocsátó helyzetének megítélése szempontjából jelentős.

Rendkívüli tájékoztatás

A kibocsátó köteles – az állampapír kivételével – két napon belül a Felügyeletnek megküldeni, valamint egy országos napilapban és a tőzsde lapjában közzétenni minden az értékpapír értékét vagy hozamát közvetve vagy közvetlenül érintő egyéb információt.

A befektetési szolgáltatók tevékenységi és működési szabályai

A befektetési szolgáltató a kereskedelmi tevékenységhez kapcsolódó szerződés megkötését megelőzően köteles tájékoztatni az ügyfelet a befektetési eszköz árfolyamáról, az ügyletkötést megelőző időszak árfolyam-alakulásáról, piaci helyzetéről, a nyilvános információkról, az ügylet kockázatáról, az ügyfél rendelkezésére álló esetleges befektető-védelmi rendszerről és minden olyan egyéb információról, amely a szerződés megkötése és teljesítése esetén lényeges lehet.

A szerződés nyilvántartása és teljesítése

A befektetési szolgáltató szerződéseiről egységes, időrendi nyilvántartást vezet. A befektetési szolgáltató a szerződés teljesítéséről az ügyfelét haladéktalanul értesíti. A befektetési szolgáltató nyilvántartásait a szerződés teljesítésétől, illetve megszűnésétől számított öt évig köteles megőrizni. A befektetési szolgáltató a tőzsdére bevezetett értékpapírra vagy tőzsdei termékre vonatkozó megbízást kizárólag tőzsdei forgalomban teljesítheti.

Nyilvános vételi és eladási ajánlat árfolyamközléssel

A befektetési szolgáltató valamely nyilvánosan forgalomba hozott értékpapír vételi, illetve eladási árfolyamának nyilvános közlése esetén köteles megjelölni azt az időtartamot, legkisebb, illetőleg legnagyobb mennyiséget, amelyre ajánlata fennáll. Ha a befektetési szolgáltató az árfolyamajánlat érvényességének időtartamát nem közli, a közölt árfolyam visszavonásig vagy megváltoztatásig érvényes. A befektetési szolgáltató az ajánlat visszavonását vagy megváltoztatását az ajánlat közlésével azonos módon köteles közzétenni.

A dematerializált értékpapír forgalma

Belföldön kibocsátott dematerializált értékpapír átruházására kizárólag értékpapír-számlán történő terhelés, illetve jóváírás útján kerülhet sor. Az értékpapír tulajdonosának – az ellenkező bizonyításáig – azt kell tekinteni, akinek számláján az értékpapírt nyilvántartják.

Központi értékpapír-számla. A központi értéktár felel azért, hogy a központi értékpapír-számlák összesített állománya folyamatosan megegyezzen az értékpapírfajta kibocsátási mennyiségével. Ha a központi értékpapír-számlákon nyilvántartott értékpapír-mennyisége a forgalomba hozott mennyiségtől eltér, a központi értéktár az eltérés okát köteles haladéktalanul kivizsgálni, és annak megszüntetése érdekében intézkedni.

Az értékpapír-számla. Értékpapír-számlát a forgalmazó vezet. A forgalmazó tulajdonában álló értékpapírról értékpapír-számlát az elszámolóház vezet (a továbbiakban együtt: számlavezető). Az elszámolóház jogosult a külföldi letétkezelő értékpapír-számláját vezetni.

Ügyfélszámla. A forgalmazó ügyfélszámlát vezethet. A forgalmazó az ügyfélszámlán tartja nyilván a számlatulajdonost megillető bevételt, és a számláról teljesíti a számlatulajdonost terhelő kifizetést.

A részvénykönyv vezetésének egyes szabályai, a részvényesi meghatalmazott. A részvénytársaság igazgatósága a részvénykönyv vezetésére elszámolóháznak és forgalmazónak megbízást

adhat. A megbízás tényét a Céglőzönyben közzé kell tenni. Az értékpapír-számlavezető a részvénykönyv vezetőjének bejelenti a részvényes nevét (cégnevét), lakcímét (székhelyét), részvényfajtánként a részvényes tulajdonában álló részvények mennyiségét, valamint törvényben meghatározott egyéb adatait.

A befektetési szolgáltatási tevékenység kockázatainak kezelése

Likviditási szabály. A befektetési vállalkozás folyamatosan köteles biztosítani fizetőképességét. A befektetési vállalkozás alaptőkéjének öt százalékát folyamatosan likvid eszközben (a pénz és az állampapír) köteles tartani.

A kockázatok összértéke. A befektetési vállalkozás naponta állapítja meg a nyitott pozícióiból, a halasztott fizetésekből, az általa nyújtott hitelekéből és a tulajdonában álló befektetési eszközök lehetséges összevont értékvesztéséből származó kockázati összértékét.

Tartalékképzés. A befektetési társaság az adózott eredményéből az osztalék kifizetése előtt általános tartalékot képez, melynek mértéke a tárgyévi adózott eredmény tíz százaléka.

A befektetési vállalkozás szavatoló tőkéje (a befektetési vállalkozásnak a számviteli jogszabályok által meghatározott saját tőkéje és azok a források, amelyek a befektetési vállalkozással szemben fennálló követelés kielégítésébe tőkeként bevonhatók). A befektetési vállalkozásnak – a működőképesség fenntartása és a kötelezettségek teljesíthetősége érdekében – az általa végzett befektetési szolgáltatási tevékenység kockázatának mindenkor megfelelő nagyságú szavatoló tőkével kell rendelkeznie, amely nem csökkenhet a meghatározott összeg alá.

A befektetési vállalkozás tőkemegfelelési mutatója. A befektetési vállalkozás szavatoló tőkéjének el kell érnie a kockázatok összértékének nyolc százalékát.

Nagykockázat vállalás. Az egy ügyféllel szembeni kockázatok összértékét az ügyféllel szembeni fizetési és értékpapír-szállítási kötelezettségek, az ügyfélnek nyújtott hitelek és engedett halasztott pénzügyi teljesítések, illetve a befektetési vállalkozás rendelkezése alá került, az ügyfelét illető értékpapírok és követelések különbözeteként kell megállapítani. Nagykockázat vállalásnak minősül, ha az egy ügyféllel szembeni kockázatok összértéke a befektetési vállalkozás szavatoló tőkéjének tíz százalékát meghaladja.

A Felügyeletre vonatkozó szabályok

Az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet jogállását és hatáskörét külön törvény határozza meg. A Felügyelet feladatkörében

- a) elbírálja az engedély iránti kérelmet és más beadványt;
- b) rendszeresen figyelemmel kíséri a befektetési szolgáltató, a kibocsátó, a tőzsde és az elszámolóház tevékenységét;
- c) ellenőrzi, illetőleg vizsgálja a befektetési szolgáltatási tevékenység végzését meghatározó jogszabályok érvényesülését;
- d) vizsgálja, elemzi és értékeli a befektetési szolgáltató üzletvitelének irányítását;
- e) ellenőrzi a befektetési szolgáltató, a kibocsátó, a tőzsde és az elszámolóház információszolgáltatásának működését;
- f) alkalmazza a törvényben szabályozott intézkedéseket, szankciókat;
- g) bennfentes kereskedelem, tisztességtelen árfolyam befolyásolás gyanúja esetén vizsgálatot folytat; és
- h) vezeti a törvényben előírt nyilvántartásokat.

A Felügyelet bevételeit képezi az igazgatás-szolgáltatási díj; a felügyeleti díj; a felügyeleti bírság stb.

A Felügyelet határozata ellen közigazgatási úton jogorvoslatnak nincs helye.

Felügyeleti intézkedések, szankciók

A Felügyelet a jogszabályban, határozatában, valamint a tőzsde alapszabályában, illetve szabályzataiban, az elszámolóház üzletszabályzatában, illetve szabályzataiban meghatározott feltételektől való eltérés, a befektetők érdekét és a tőkepiac egyensúlyát, a tőkepiac többi szereplőjének helyzetét veszélyeztető magatartás esetén intézkedik:

- a) a felügyelete alá tartozó szervezetet a tőzsdei kereskedési tevékenységre, az elszámolási tevékenységre, az értékpapír forgalomba hozatalra és befektetési szolgáltatási tevékenységre vonatkozó jogszabályban, szabályzatban és az engedélyben meghatározott feltételeknek való megfelelésre határidő kifizetésével felszólíthatja; az engedély nélküli befektetési szolgáltatási tevékenység folytatását megtilthatja;
- b) a befektetési szolgáltató vezető állású személyének és könyvvizsgálójának felmentését kezdeményezheti; felügyeleti biztost rendelhet ki,
- c) meghatározott időre felfüggesztheti az értékpapír jegyzését és forgalmazását, a befektetési eszköz forgalmazását, a tőzsdei szekcióban történő kereskedést, illetve a teljes tőzsdei kereskedést; a tőzsde jogszabályba ütköző, az alapszabályával és szabályzataival ellentétes tevékenységét megtilthatja, az alapszabály és szabályzatok vagy azok egyes rendelkezéseinek alkalmazását felfüggesztheti, valamint a tőzsde önkormányzó testületeit új szabályzat kidolgozására vagy új határozat hozatalára kötelezheti;
- d) az elszámolóház jogszabályba ütköző, az üzletszabályzattal és a szabályzatokkal ellentétes tevékenységét megtilthatja, az üzletszabályzat és a szabályzatok vagy azok egyes rendelkezéseinek alkalmazását felfüggesztheti, valamint az elszámolóház igazgatóságát új szabályzat kidolgozására vagy új határozat meghozatalára kötelezheti;
- e) a tevékenységi engedélyt visszavonhatja, a befektetési szolgáltatási tevékenység folytatását határozott időre felfüggesztheti.

A befektetők védelme

A bennfentes kereskedelem tilalma

Tilos bennfentes információ (amely nyilvánosságra még nem került, de nyilvánosságra hozatala esetén az értékpapír értékének, árfolyamának lényeges befolyásolására alkalmas) felhasználásával a bennfentes információval érintett értékpapírra, tőzsdei termékre ügyletet kötni vagy ilyen ügylet kötésére megbízást adni.

Bennfentes az a személy, aki számára bennfentes információt átadtak vagy ahhoz bármi módon hozzájutott, és tudatában van a megszerzett információ bennfentes voltának.

Bennfentes kereskedelem a bennfentes személy által – saját nevében vagy képviselőként eljárva – saját vagy harmadik személy javára történő előnyszerzés céljából azzal az értékpapírral vagy tőzsdei termékkel folytatott kereskedelem, amelyre a bennfentes információ vonatkozik; más személy megbízása azzal, hogy ilyen értékpapírral vagy tőzsdei termékkel kereskedjen; vagy javaslattétele más személynek arra, hogy ilyen értékpapírt vagy tőzsdei terméket megvásároljon vagy elidegenítsen.

Tisztességtelen árfolyam-befolyásolás tilalma

Tisztességtelen árfolyam-befolyásolásnak minősül bármely értékpapír-piaci szereplő szándékos magatartása, amely értékpapír-piaci információ elhallgatásával, megalapozatlan, félrevezető információ közlésével, híreszteléssel, ugyanazon vagy az egymással kapcsolatban álló személyek által az értékpapír több ellenirányú ügyletben való mozgatóásával, színlelt ügylet kötésével,

a tőzsdei kereskedési rendszer vagy a tőzsdén kívüli kereskedési szokás, szabály ismeretével való visszaéléssel; vagy a piaci ármozgások egyéb módon való megzavarásával olyan árfolyam kialakulásához vezethet, amely nyilvánosan rendelkezésre álló információval kellő módon nem indokolható, és amely a piac többi szereplőjét olyan magatartás tanúsítására indíthatja, hogy az az értékpapír valós árfolyamától lényegesen eltérő ügyletek kötését eredményezheti.

Az ügyész meghatározott esetben pert indíthat a kibocsátó és a befektetési szolgáltató, illetőleg a bennfentes személy ellen a félrevezető tájékoztatással forgalomba hozott értékpapírra vonatkozó vagy a bennfentes kereskedelemmel létrejött szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt. Az érvénytelenség megállapítása esetén a bíróság ítéletének hatálya a félrevezető tájékoztatással vagy a bennfentes kereskedelemmel érintett valamennyi szerződésre kiterjed.

Befektető-védelmi Alap

A meghatározott tevékenységet folytató befektetési szolgáltatók kötelesek Befektető-védelmi Alapot létrehozni. Az Alap jogi személy. Az Alap saját vagyona, bevételei és jövedelme után sem társasági és helyi adó, sem illeték fizetésére nem kötelezhető. Az Alap pénzeszközei nem vonhatók el, abból az Alap tagja részére kifizetés semmilyen jogcímen nem teljesíthető. Az Alap pénzeszközei kizárólag az e törvényben meghatározott célokra használhatók fel. Az Alap saját tőkéje nem osztható fel.

Az Alap feladata a befektetők részére a meghatározott kártalanítási összeg kifizetése. A kártalanítás kifizetésére az Alap tagja által 1997. július 1. napját követően megkötött, biztosított szerződésből eredő követelés befagyása esetén kerülhet sor.

Az Alap által nyújtott biztosítás nem terjed ki az állam, a költségvetési szerv, a tartósan, száz százalékban állami tulajdonban lévő gazdasági társaság, a helyi önkormányzat, az intézményi befektető, az Országos Betétbiztosítási Alap; az önkéntes betét-, illetve intézményvédelmi alap, az elkülönített állami pénzalap, a befektetési szolgáltató, a pénzügyi intézmény, az MNB, és a befektetési szolgáltatónál vezető állású személy és a vele közös háztartásban élő közeli hozzátartozója, a befektetési szolgáltatóban tíz százalékot elérő vagy azt meghaladó tulajdoni részesedéssel vagy szavazati joggal rendelkező gazdálkodó szervezet vagy természetes személy, és ez utóbbival közös háztartásban élő közeli hozzátartozója által kötött meghatározott ügyletből eredő követelésre.

Az Alapból történő kifizetés

Befagyott követelésnek minősül, ha az Alap tagja a meghatározott ügyletből eredő követelést az esedékességet követő öt napon belül nem tudja a befektető rendelkezésére bocsátani.

Az Alap a kártalanításra jogosult befektető részére befagyott követelését – személyenként és befektetési szolgáltatónként összevontan – legfeljebb egymillió forint összeghatárig fizeti ki kártalanításként. A kártalanítás mértékének megállapítása során a befektetőnek az Alap tagjánál fennálló befektetési szolgáltatási tevékenységből származó valamennyi befagyott követelését össze kell számítani.

Az Alap forrásai: a csatlakozási díj; az éves díj; a rendkívüli befizetés; az Alap vagyonának hozama; az Alap által felvett kölcsön; és az egyéb bevételek.

4.4. A tőzsde

A tőzsde a javak kereskedelmének egy helyre koncentrált szervezete, amelynek célja a kereslet és kínálat egymásra találásának előmozdítása. Tőzsde működhet nyereségérdekelt és non-profit módon is. (Előbbi kategóriába tartozik hazánkban az Árutőzsde Kft., utóbbiba a Budapesti Értéktőzsde.) A tőzsdéket általában a következőképpen szokták csoportosítani kereskedelmük tárgya szerint:

	értéktőzsdék		árutőzsdék		
értékpapír-tőzsde	devizatőzsde	nemesfém-tőzsde	terménytőzsde	fém-tőzsde	ásványtőzsde

Az értékpapír-tőzsde feladata az értékpapírok árfolyamának megállapítása, közzététele, új értékpapírok tőzsdei "felvételének" elbírálása, a tőzsdén jegyzett értékpapírok adásvételéhez szükséges tárgyi feltételek megteremtése, aktív hozzájárulás az értékpapír-kereskedelem szakszorgójának kialakításához, a működéshez szükséges szervezet fenntartása stb. A legtöbb országban a tőzsde működésének törvényességére állami felügyelet is ügyel.

Az értékpapírok forgalomba hozataláról, a befektetési szolgáltatásokról és **az értékpapír-tőzsdéről** 1996. évi CXI. törvény rendelkezik

A tőzsde jogállása

A tőzsde a hatékony tőkeáramlás, a tőkeértékelés, az árfolyam és egyéb kockázat megosztása érdekében a tőzsdére bevezetett értékpapírok és tőzsdei termékek keresletét és kínálatát koncentrálnak, a nyilvános árfolyam-alakulást elősegítő önkormányzó és önszabályozó szervezet. A tőzsde maga határozza meg tevékenységét, választja meg testületeit, bizottságait, tisztségviselőit, szabályozza működését és állapítja meg a szolgáltatásaiért járó díjakat.

A tőzsde jogi személy. Tőzsdét befektetési vállalkozások alapíthatnak tőzsdei ügyleteik lebonyolítására. A tőzsde alapításának feltétele, hogy legalább tizenöt alapító tag legkevesebb százötven millió forint alapításkori alaptőke biztosításával a tőzsde megalakulását kimondja, a tőzsde alapszabályát megállapítsa és a tőzsde tisztségviselőit megválassza, és a pénzügyminiszter előterjesztése alapján a Kormány az alapítást jóváhagyja.

A tőzsde tagja az a belföldön bejegyzett befektetési vállalkozás lehet, amely tőzsdei üzletkötésre a tőzsde által előírt vizsgával rendelkező személyt alkalmaz; legalább egy tőzsdei szekció kereskedési feltételeinek megfelel; megfelel a tőzsde alapszabályában foglalt feltételeknek, és vállalja a tőzsde szabályzataiban előírt feltételek teljesítését, betartását; és befizette a tőzsde által megállapított belépési díjat. A tőzsdetagok számának felső határa nem korlátozható.

A tőzsde tagját az alapszabályban meghatározott körben és módon kereskedési jog illeti meg. A tőzsde tagsági joggal nem járó kereskedési jogosultságot biztosíthat tőzsdetagnak nem minősülő más befektetési szolgáltatónak is. A befektetési vállalkozás kereskedési jogot csak tagsági jogon keresztül gyakorolhat.

A tőzsde szervezete és tisztségviselői

A közgyűlés

A tőzsdetanács az alapszabályban meghatározott, de legalább hét természetes személyből áll. A tőzsdetanács egy-egy tagja a befektetők és a tőzsdére bevezetett értékpapírok kibocsátóinak képviselője.

A felügyelő bizottság

A tőzsde etikai bizottsága

A tőzsdetitkárság

Az elnevezés védelme

Az "értékpapír-tőzsde", "értéktőzsde" elnevezést vagy ennek idegen nyelvű megfelelőjét, illetve az ezekkel azonos, hasonló vagy rokon értelmű kifejezést cégnevében vagy üzleti és reklámcélokra kizárólag olyan szervezet használhatja, amelyet e rendelkezések szerint alapítottak.

A tőzsde gazdálkodása.

A tőzsde alaptőkéje a tőzsdetagok által befizetett egyszeri belépési díjak összege.

A tőzsde bevételei: a tőzsdetagok éves tagsági díja, a kereskedési joggal rendelkezők éves díja, a tőzsde szolgáltatásaiért járó díjak, természetes személyek és szervezetek felajánlásai, hozzájárulásai, és az egyéb bevételek. A tőzsde bevételei után társasági és helyi adót nem fizet. A működési költségek kifizetése után fennmaradó esetleges bevételi többletet a tőzsdei tevékenység fejlesztésére kell felhasználni. A tőzsde éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságait külön jogszabály állapítja meg.

Szabad pénzeszközét a tőzsde kizárólag állampapírba fektetheti. A tőzsde ingatlant kizárólag tevékenysége ellátásához szükséges mértékben szerezhet.

A tőzsde működése során csak olyan szolgáltatást nyújthat, és csak olyan korlátozott felelősségű gazdasági társaságot vagy részvénytársaságot alapíthat, illetve csak olyan korlátozott felelősségű gazdasági társaságban vagy részvénytársaságban vehet részt, amely a tőzsde alaptevékenységének megvalósítását hivatott elősegíteni. A tőzsde más gazdasági tevékenységet nem folytathat.

A tőzsde tartozásáért saját vagyonával felel. A tőzsdetag a tőzsde tartozásáért nem felel.

A tőzsdei forgalmazás felfüggesztése

A tőzsde ügyvezető igazgatója legfeljebb tíz tőzsdenapra felfüggesztheti meghatározott értékpapír tőzsdei forgalmazását, ha árfolyamának, az arra történt üzletkötéseknek az alakulása az ismert adatokkal vagy tényekkel nem támasztható alá, vagy a további forgalmazás nem biztosítja a rendezett, áttekinthető és tisztességes kereskedelmet. A felfüggesztésről történő értesítéssel egyidejűleg a kibocsátót információ szolgáltatására kell felhívni.

A tőzsdei üzletkötés

A tőzsdei üzletkötés rendjére három fő rendszer alakult ki. Ezek: a nyílt kikiáltásos és kétoldali tőzsdei ajánlaton alapuló üzletkötési rend, újabban a vételi és eladási ajánlatok számítógépes összepárosításán alapuló rendszer terjedt el.

Tőzsdei ügylet. A tőzsdei ügylet az a szerződés, amelyet a tőzsdei kereskedési joggal rendelkezők a tőzsdén – a tőzsdei szabályzat által lehetővé tett körben – tőzsdére bevezetett értékpapírra vagy tőzsdei termékre (tőzsdei szabályzat által meghatározott és tőzsdei kereskedésre alkalmas származék (így különösen devizaárfolyam, betét- és hitelkamatláb, értékpapír részjogosítvány, index)) vonatkozóan egymással kötnek. A tőzsdei ügylet érvényességéhez a tőzsdei szabályzatban meghatározott módon történő írásba foglalása szükséges. A tőzsdei ügylet megkötésének nem akadály, ha az ügylet tárgya nincs az eladó tulajdonában. Tőzsdei ügyletben kikötött opció vagy elővásárlási jog átruházható és az örökösökre is átszáll.

A tőzsdei ügylet azonnali, határidős és opciós ügylet lehet. Ha a tőzsdei ügyletben az ügylet tárgyának tényleges átadására anélkül vállalnak kötelezettséget, hogy a teljesítés módját és idejét meghatározták volna, a kötelezettséget a tőzsdei szabályzatban meghatározott módon és időben kell teljesíteni (azonnali ügylet).

A felek megállapodhatnak abban, hogy a tőzsdei ügyletben vállalt kötelezettségeiket a tőzsdei szabályzat által meghatározott későbbi időpontban teljesítik (határidős ügylet). Ebben az esetben a tőzsdei ügylet a tőzsde szabályzata szerinti teljesítési feltételekkel – az elszámolóház szabályzatában meghatározott követelmények kielégítése után – azáltal jön létre, hogy az ügyletet az elszámolóház nyilvántartásba veszi és visszaigazolja. Az ilyen ügyletből eredő kötelezettséget – a szabályzata által meghatározott módon – mindkét fél irányában az elszámolóház teljesíti. A határidős ügylet teljesítése – a jogosult választása szerint – történhet az ügylet tárgyának tényleges átadásával, illetőleg készpénzes elszámolással. Az elszámolóház szabályzata a szerződés tárgyának tényleges átadásával történő teljesítést korlátozhatja vagy kizárhatja.

Ha a tulajdonos az értékpapírra vagy tőzsdei termékre másnak vételi jogot enged, a jogosult a vételi jog tárgyát egyoldalú nyilatkozattal megvásárolhatja (vételi opció). Annak a személynek, aki a tulajdonossal szemben az értékpapírra vagy tőzsdei termékre vételi kötelezettséget vállal, a tulajdonos az értékpapírt vagy tőzsdei terméket egyoldalú nyilatkozattal eladhatja (eladási opció). Az opció a tőzsdei ügylet megkötésétől számítva legfeljebb öt évre köthető ki. A bíróság a kötelezettet az opciós ügyletből folyó kötelezettsége alól nem mentesítheti.

Az elszámolóház elszámolóházi tevékenységeket folytat:

- a) tőzsdei ügylet elszámolása, tőzsdén kívüli értékpapír-ügylet elszámolása, az általa elszámolt ügylet teljesítésének biztosítása,
- b) tőzsdeforgalmi számla vezetése, letétkezelő részére letéti szolgáltatás nyújtása, részvénykönyv vezetése,
- c) a forgalmazók saját tulajdonában álló dematerializált értékpapírról értékpapír-számla vezetése.

Az elszámolóházban tulajdoni részesedést az MNB, tőzsde, árutőzsde, befektetési vállalkozás, árutőzsde tag, hitelintézet, és elszámolóház szerezhet.

5. A pénzeszközök és a pénzforgalom

5.1. A pénzeszközök

A könyvvizetés során a pénzeszközöket és azok állományát kimutatják:

- pénztár, valutapénztár,
- csekk,
- elszámolási betétszámla, elkülönített betétszámlák,
- devizaszámla bontásban.

A pénztár: a vállalkozó készpénzfizetéseinek teljesítésére, és az ehhez szükséges készpénzösszegek, valamint a közvetlenül befolyó készpénzbevételeinek kezelésére házipénztárat létesít. A vállalkozó belföldi pénztáraiban elhelyezett külföldi fizető eszközöket (valutát) elkülönítetten kell kimutatni.

A csekkek: között kell nyilvántartani a csekkeket, (utazási csekkeket), hitelleveleket.

Az elszámolási betétszámla: (pénzforgalmi jellegű betétszámla) vezetése a vállalkozó pénzforgalmának lebonyolítására szolgál (a bankszámlaszerződés szerint). A bank a számlatulajdonost az elszámolási betétszámlán bekövetkezett változásokról bankszámlakivonattal értesíti (a vállalkozó folyószámla egyeztetésének folyamatossága biztosított).

A megfelelő hitelképességűnek minősített vállalkozó, a bevételei és kiadásai eltérő időpontban történő jelentkezéséből adódó átmeneti pénzügyi nehézségek áthidalására - hitelszerződés alapján - az elszámolási betétszámlát vezető banktól *folyószámlahitelt* kérhet (a folyószámlahitel a vállalkozó elszámolási betétszámláján előjegyzett hitelkeret rendelkezésre tartását biztosítja, az elszámolási betétszámla folyószámlává alakításával). A hitel a keret összegéig ismételt igénybevehető, a hitel törlesztése az igénybevételt követően befolyó bevételek összegéből automatikusan, a vállalkozó külön rendelkezése nélkül történik.

A bank a folyósított hitel után kamatot, az igénybe nem vett hitelkeret összegéig pedig rendelkezésre tartási jutalékot számít fel.

Az elkülönített betétszámlák csoportjába tartoznak:

- lekötött (kamatozó) betétszámlák,
- elkülönített pénzeszközök kötvénykibocsátásból,
- fejlesztési célra elkülönített pénzeszközök között szerepel a fejlesztési célú import fedezetének biztosítására elkülönített pénzeszköz, a külkereskedelmi, ill. önálló külkereskedelmi joggal rendelkező vállalkozónál), amelyről a pénzügyintézet fedezetigazolást ad ki,
- egyéb célra elkülönített pénzeszközök között szerepelnek:
- a nem fejlesztési célú import fedezet biztosítására elkülönített pénzeszközök között a pénzügyintézet fedezetigazolása alapján elkülönített saját, de a jogosult rendelkezésére álló pénzeszközök (pl. import letét) összegét kell kimutatni
- devizafedezetre elkülönített pénzeszközök a külkereskedelmi (jogú) vállalkozó akkreditív nyitására,
- vételár megfizetését biztosító kezesség, garancia nyújtására, ezekkel összefüggő előleg átutalására.
- lakásépítési betétszámla
- csekkfedezet, váltófedezet.

Bankjegyekkel és pénzérmeikkel kapcsolatos előírások

A bankjegyek és pénzérmeik valódiságának és forgalomképességének megállapítását a következő előírások megtartásával kell elvégezni. Valódinak és forgalomképesnek minősül az a forgalmi bankjegy, illetve pénzérme, amely a forgalomba hozatalakor az MNB által a Magyar Közlönyben közzétett hirdetményben foglalt leírásnak megfelel. Forgalomképesnek tekinthető az a valódi bankjegy, amely a mechanikai hibáktól mentes és állaga alapján ismét forgalomba hozható, nem hozható forgalomba a csonka, a ragasztott bankjegy. Nem tekinthető forgalomképesnek a megcsonkított (átlyukasztott), súlyában jelentősen megfogyott, nehezen felismerhető, vagy valamilyen módon meghamisított forgalmi pénzérme.

Devizaszámla A belföldi vállalkozó kamatozó devizaszámlát nyithat, amelyen devizaforgalmi bevétel lehet: a szájszámlás külkereskedelmi szerződésből származó devizabevétel és a devizahitel.

A könyvviteli nyilvántartásokban a követeléseket devizában és forintösszegben is ki kell mutatni (a forintra átszámítás szabályai szerint). A pénzügyileg rendezett, kifizetett külföldi pénzértékre szóló követeléseket a pénzügyi teljesítés napján érvényes, az MNB, ill. a bank által közzétett deviza vételi árfolyam szerinti forintértékben, a vállalkozó elszámolási betétszámláján forint összegben kell a követelés csökkenéseként, a pénzbevételek növekedéseként elszámolni (a forintban jelentkező árfolyamkülönbözet rendezésével).

A behajthatatlan külföldi pénzértékre szóló követelést csak a devizahatóság engedélyével szabad leírni.

A takarékbetét

A gyűjtésére jogosult pénzintézetnél takarékbetét-szerződés alapján betétkönyv vagy más okirat ellenében elhelyezett pénzösszeg. Takarékbetétet bármilyen összegben - bemutatóra szólóan vagy a rendelkezési jog fenntartásával (névre szólóan vagy egyéb megkötéssel) - minden jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság és természetes személy elhelyezhet. A pénzintézet a takarékbetét után az általa közzétett kamatfeltételek alapján kamatot vagy egyéb hozadékot fizet, vagy - nyeresémbetét esetén - nyeresémet nyújt.

Takarékbetétet a lekötési idő meghatározása nélkül (látra szólóan) vagy előre meghatározott lekötési időre helyeznek el. A takarékbetét összegének visszafizetésére és a kamat kifizetésére, valamint a kisorsolt nyeresémet nyújtására vonatkozó követelés nem évül el. A takarékbetét mentes mindennemű adó alól, ide nem értve a takarékbetét kamatát.

5.2. A banki folyószámlaforgalom

A kereskedelmi bankok jogosultak a pénzforgalmi szolgáltatásra, ideértve a bankszámla vezetését és a készpénz nélküli fizetési forgalom lebonyolítását (bankszámlaügylet). A bankok és ügyfelek közötti kapcsolatot alapvetően a bankok üzletszabályzatai határozzák meg. A pénzintézet pénzforgalmi bankszámlát kérelemre nyit (pénzforgalmi jelzőszám közlésével). Ha a pénzforgalmi bankszámla vezetésére nem kötelezett egyéb szervezettel, valamint a természetes személlyel kötött bankszámlaszerződésben nincs kifejezett utalás, akkor a bankszámlát lakossági bankszámlának kell tekinteni.

A bankszámlaszerződés szerint megnyitható pénzintézeti számlák

- bankszámla (elszámolási számla), folyószámla bankszámla követelési egyenlegnél,
- telepi számla,
- elkülönített számlák,
- betétszámlák.

Az írásban megkötött bankszámlaszerződésben

- a bank vállalja a számlatulajdonos pénzeszközeinek kezelését, nyilvántartását, a szabályszerű megbízások teljesítését, ezek összegeiről és a számla egyenlegeiről rendszeres tájékoztatást a bankköltség felszámításával, a számlán lévő pénz átmeneti hitelforráskénti hasznosításával (a számlán lévő pénz bármikori kifizetési készsége a kamat mellett),
- a számlatulajdonos pénzeszközei felett szabad rendelkezési joga nem csorbul.

A bankszámla felett rendelkezők bejelentése

A számlatulajdonos vezetője írásban jelenti be a hitelintézethez a pénzforgalmi bankszámla felett ki jogosultságot. A számlatulajdonos szervezet vezetője bejelentési, illetve rendelkezési jogosultságát abban az esetben gyakorolhatja, ha a megválasztását (kinevezését), valamint aláírását hitelt érdemlő módon (pl. *aláírási címpéldánnyal*) igazolja. Természetes személy a lakossági bankszámla felett a bankszámlaszerződésben meghatározott módon rendelkezhet. (Ha a hitelintézet és a számlatulajdonos elektronikus adatátviteli kapcsolatban áll egymással, az aláírást elektronikus kódolással lehet helyettesíteni. Két személy együttes aláírási kötelezettsége esetén az elektronikus kódolásnak biztosítania kell a két személy együttes rendelkezési kötelezettségét.)

A bankszámla megjelölésére szolgáló pénzforgalmi jelzőszám 16 (2 x 8), vagy 24 karakter (3 x 8) hosszúságú – csak numerikus karaktereket tartalmazó – számsor:

a) 1–8. pozíció: *a hitelintézet azonosító száma*

- 1–3. pozíció: a hitelintézet egyedi azonosító száma, amelyet az MNB határoz meg részére,
- 4–7. pozíció: hitelintézeti fiókot azonosító szám (itt kell a fiókok és a számlavezető helyek egyedi azonosító számait feltüntetni), amelyet a hitelintézet határoz meg,
- 8. pozíció: ellenőrző szám; (Az ellenőrző számok képzésének algoritmus a következő: Külön az 1–7., valamint külön a 9–15. vagy a 9–23. számjegyeket helyértékük csökkenő sorrendjében szorozzuk a "9,7,3,1,...9,7,3,1" számokkal, a szorzatokat összeadjuk, és az eredmény egyes helyértékén lévő számot kivonjuk 10-ből. A különbség az ellenőrző szám. (Ha a különbség "10", az ellenőrző szám értéke "0".))

b) 9–16.(9-24.) pozíció: *számlaszám*

- 9–15. (9-23.) pozíció: belső tartalmát a hitelintézet határozza meg,
- 16. (24.) pozíció: ellenőrző szám,

Bankszámlakivonat

A hitelintézet a számlatulajdonosokat a bankszámlán történt terhelésről, illetőleg jóváírásról írásban (vagy pl. elektronikus úton) bankszámlakivonattal értesíti.

Bankszámlakivonatot kell készíteni minden olyan munkanapon, amelyen a pénzforgalmi bankszámlán terhelés vagy jóváírás történt, és azt – eltérő megállapodás hiányában – a számlatulajdonos részére haladéktalanul továbbítani kell.

A lakossági bankszámlán történt terhelésről, illetőleg jóváírásról a hitelintézet a számlatulajdonost a bankszámlaszerződésben meghatározott határidőben (időszakonként), de legalább havonta egy alkalommal értesíti bankszámlakivonattal. Ha a meghatározott időszakban, illetőleg a hónapban nem történt terhelés, illetve jóváírás, elegendő, ha a hitelintézet a számlatulajdonost bankszámlakivonattal a legközelebbi terheléssel, illetőleg jóváírással érintett időszakban értesíti.

A bankszámlakivonaton (mellékletein) a számlatulajdonos számára a hitelintézet köteles a benyújtott és teljesített pénzforgalmi megbízáson feltüntetett valamennyi felvételezett (kódkockában szereplő), illetve részére továbbított adatot, információt, valamint a megbízás jellegét (pl.

átutalás, készpénzfelvét) feltüntetni az alapadatok (dátum, nyitó egyenleg, a bankszámlakivonat halmozott tartozik és követel forgalma, záró egyenleg, valamint a kivonatsorszám) mellett.

Teljesítési határidő

A hitelintézet köteles üzletszabályzatában, illetve hirdetményében meghatározni munkanapon belül azt a kezdő és záró időpontot, amelyek között a fizetési megbízásokat befogadja. Ezen belül kell meghatározni azt az időpontot, ameddig a befogadott, illetve beérkezett megbízások teljesítéséből reá háruló feladatokat a tárgynapon teljesíti.

A hitelintézetek közötti országos elszámolásforgalom lebonyolítását végző hitelintézeti elszámolóház az üzletszabályzatában az általa nyújtott elszámolásforgalmi szolgáltatásra teljesítési határidőt köteles meghatározni, amely legfeljebb 6 órával haladhatja meg a megbízások átvételének általa meghatározott záró időpontját.

A hitelintézet köteles a megbízás összegét a jogosult bankszámláján a saját bankszámláján történt jóváírásról való tudomásszerzés (tudomásszerzésen az adott elszámolást lebonyolító szervezetektől (hitelintézetek közötti országos elszámolásforgalom lebonyolítását végző elektronikus átutalási rendszer, Posta Elszámoló Központ, bankkártya elszámoló központok) kapott értesítéseknek (pl. IBI-mátrix) a hitelintézet részére történő átadását kell érteni.) napján jóváírni oly módon, hogy a számlatulajdonos – legkésőbb az azt követő munkanap reggelén a hitelintézet nyitvatartásától kezdődően – a jóváírt összeg felett rendelkezessen. A bankjegykiadó automatán keresztül történő készpénzfelvétel lehetőségét legkésőbb a következő napon reggel 8 órától kell biztosítani.

Ha a fizetésre kötelezett és a jogosult között a fizetés lebonyolítása egy hitelintézeten belül történik, a hitelintézetnek a terhelési és jóváírási feladatait legfeljebb egy munkanap alatt kell teljesítenie.

A bankszámla javára a számlavezető hitelintézetnél történő közvetlen készpénzfizetés teljesítésével kapcsolatos feladatait a számlavezető hitelintézetnek a befizetés munkanapján kell elvégeznie.

A postai pénzforgalmi közvetítő tevékenységet végző szervezet a megbízás teljesítéséből reá háruló feladatokat a hitelintézettel kötött szerződésben meghatározott határidőben köteles teljesíteni, amely nem haladhatja meg a két munkanapot.

Elszámolásforgalom

A működését megkezdő hitelintézet a hitelintézetek közötti országos elszámolásforgalom lebonyolítását végző elektronikus átutalási rendszerhez – legfeljebb hat hónapi időtartamra – közvetetten, az MNB révén csatlakozhat.

A hitelintézetek közötti országos elszámolásforgalom lebonyolítását végző elektronikus átutalási rendszerhez csatlakozott hitelintézet köteles a számlatulajdonosok által benyújtott, és a hitelintézetek közötti elszámolást igénylő pénzforgalmi megbízásokon – szabályszerűen – feltüntetett valamennyi számszerű és szöveges adatot – ideértve a közlemény rovat tartalmát is – fizetési megbízásonként, tételenkénti adatközléssel az elektronikus átutalási rendszer útján továbbítani.

A számlatulajdonosnak a pénzforgalmi megbízást – ha a hitelintézettel eltérően nem állapodott meg – az MNB által az e rendelkezésben előírt formanyomtatványokon kell megadnia.

A számlatulajdonos bankszámlájára vagy bankszámlájáról történő fizetésre a hitelintézet vagy a Posta részére adott megbízásokon a nyomtatványoknak megfelelően közölni kell a kötelezett és a jogosult megnevezését és székhelyét, a bankszámlákat azonosító pénzforgalmi jelzőszámokat, valamint – forintra kerekítve – a fizetendő összeget. A nyomtatványokon esetlegesen feltüntetett fillérösszeg nem írottak tekintendő.

5.3. A pénzforgalom

A pénzforgalmat a 6/1997. MNB rendelkezés szabályozza. A rendelkezés a számlatulajdonosok belföldön forintban teljesítendő fizetéseire terjed ki.

Fizetési módok

Ha törvény vagy kormányrendelet a fizetési módot kötelezően nem írja elő, a felek a fizetési módban szabadon állapodhatnak meg. Az alkalmazható fizetési módok a következők:

- a) átutalás (egyszerű átutalás, csoportos átutalás);
- b) beszedési megbízás (inkasszó)
azonnali beszedési megbízás, (csoportos beszedési megbízás),
váltóbeszedési megbízás (váltóinkasszó),
határidős beszedési megbízás (határidős inkasszó);
- c) okmányos meghitelezés (akkreditív);
készpénzhelyettesítő fizetési eszköz: a csekk és a bankkártya;
- e) készpénzfizetés.

Ha a számlatulajdonosok a fizetés módjában nem állapodtak meg, a fizetést egyszerű átutalással kell teljesíteni.

5.3.1. Elszámolás a bankszámlák között

A pénzforgalmi nyomtatványok használata

A pénzforgalmi nyomtatványokat a hitelintézet által meghatározott módon kell a számlatulajdonosoknak a bankszámlájukat vezető hitelintézettől igényelniük, illetve az előnyomás nélkülieket (ún. biankó) az erre szakosodott nyomtatványértékesítő szervezettől beszerezni. A nyomtatványok valamennyi példányát egy munkamenetben (átírással) jól olvasható módon – javítás nélkül – csak fekete vagy kék színű tintával író tollal, illetve írógéppel vagy nyomtatóval kell kiállítani, és azt követően aláírni. A pénzforgalmi megbízások, amennyiben azokhoz okmányt nem kell csatolni, pénzforgalmi nyomtatvány helyett más módon (pl. elektronikus úton) is benyújthatók, ha a számlatulajdonos és a hitelintézet erre vonatkozóan megállapodtak egymással.

Átutalás, Egyszerű átutalás

Az egyszerű átutalási megbízással a kötelezett megbízza a hitelintézetet, hogy bankszámlája terhére meghatározott összeget utaljon át (számoljon el) a jogosult bankszámlája javára.

Az egyszerű átutalási megbízás értékhatárra tekintet nélkül benyújtható. A hitelintézettel történő megállapodás alapján az egyszerű átutalási megbízás értéknap feltüntetésével is benyújtható. Ebben az esetben a bankszámlán történő könyvelés (terhelés) e napon történik.

Beszedési megbízás

Határidős beszedési megbízás

A határidős beszedési megbízással a jogosult megbízza a bankszámláját vezető hitelintézetet, hogy pénzforgalmi bankszámlája javára, *kizárólag a Magyar Államkincstárnál számlával rendelkező kötelezett* terhére meghatározott összeget szedessen be, megállapodás alapján történt fizetési kötelezettségvállalás érvényesítése céljából.

A határidős beszedési megbízás értékhatárra tekintet nélkül benyújtható.

A határidős beszedési megbízáson a jogosultnak a kötelezett számára fizetés teljesítése elleni kifogás megtételére határidőt kell feltüntetnie. A kifogásolási határidő utolsó napjának legko-

rábbi időpontja a megbízás jogosult által – a pénzforgalmi bankszámláját vezető hitelintézethez – történő benyújtását követő tizedik munkanap lehet. A határidős beszédési megbízás benyújtásáról a jogosult köteles értesíteni a kötelezettet. Az értesítéshez csatolni kell a határidős beszédési megbízás alapjául szolgáló okmányokat is.

A határidős beszédési megbízás benyújtásáról – annak teljesítése előtt – a Magyar Államkincstár a kötelezettet előzetesen értesíti, és a megbízást a kötelezett rendelkezése szerint teljesíti. Ebből a szempontból rendelkezésnek minősül az is, ha a kötelezett a kifogásolási határidőn belül nem él kifogásolási jogával. A kötelezett a Magyar Államkincstárnál a határidős beszédési megbízás teljesítése ellen legkésőbb a kifogásolási határidő utolsó napját megelőző munkanapon – a Magyar Államkincstár által meghatározott módon, formában és időpontig – részben vagy egészben kifogást tehet.

Ha a kötelezett a határidős beszédési megbízás teljesítésével kapcsolatban nem emel kifogást, vagy a kifogás késve érkezik meg, a Magyar Államkincstár a megbízást teljesíti. Kifogásolás esetén a Magyar Államkincstár a kifogásolásban foglaltak szerint jár el, azonban a kifogásolás indokoltságát, illetve jogosságát nem vizsgálja.

Azonnali beszédési megbízás

Az azonnali beszédési megbízással a jogosult megbízza a bankszámláját vezető hitelintézetet, hogy pénzforgalmi bankszámlája javára, a kötelezett pénzforgalmi bankszámlája terhére meghatározott összeget (alsó értékhatára 20 000 forint) szedjen be.

Azonnali beszédési megbízásnak van helye a pénzforgalmi bankszámla ellen, ha

- a) törvény vagy kormányrendelet írja elő az azonnali beszédési megbízás alkalmazását,
- b) a kötelezett felhatalmazó levélben bejelenti a bankszámláját vezető hitelintézetnek azoknak a számlatulajdonosoknak a megnevezését és pénzforgalmi jelzőszámát,

Az azonnali beszédési megbízás benyújtásáról a jogosult köteles értesíteni a kötelezettet. Az értesítéshez –kivételekkel – csatolni kell az azonnali beszédési megbízás alapjául szolgáló okmányokat is. A számlatulajdonosnak a pénzfizetésre szóló határozatokon alapuló követelése érvényesítésére benyújtott azonnali beszédési megbízást "Végrehajtás" jelzéssel kell ellátnia, és csatolnia kell hozzá a végrehajtható határozatnak a határozatot hozó szerv által kiállított hiteles kiadványát, illetőleg az okiratot eredetiben.

A törvény vagy kormányrendelet alapján benyújtott azonnali beszédési megbízáson a jogosultnak a jogszabály számát fel kell tüntetnie.

Lakossági bankszámla javára, illetve terhére azonnali beszédési megbízás benyújtásának nincs helye.

Váltóbeszedési megbízás

Váltóbeszedési megbízás benyújtásának van helye a pénzforgalmi bankszámla ellen, ha a váltót a váltójogi előírások szerint – lejáratkor – fizetés végett az idegen váltó elfogadója, illetve a saját váltó kiállítója által megjelölt hitelintézetnél bemutatják. A jogosult bankszámláját vezető hitelintézet annak a számlatulajdonosnak a váltóbeszedési megbízását köteles elfogadni, aki a váltóbeszedési megbízást a pénzforgalmi bankszámlája javára kéri teljesíteni. A váltóbeszedési megbízás értékhatárra tekintet nélkül benyújtható. A váltókövetelés teljesítésére vonatkozó beszédési megbízás közlemény rovatában a "Váltóbeszedés" szöveget fel kell tüntetni, majd a váltót hozzácsatolva kell a hitelintézethez benyújtani.

A váltóbeszedési megbízás benyújtásáról a jogosult köteles a megbízás erre kijelölt példányával értesíteni a kötelezettet. A hitelintézet a váltóbeszedési megbízásról – annak teljesítése előtt – nem értesítheti a kötelezettet. A váltóbeszedési megbízást a hitelintézet nem teljesíti, ha a kötelezett a fizetés teljesítését letiltja. A letiltásban foglaltak indokoltságát és jogosságát a hitelinté-

zet nem vizsgálja. A váltóbeszedési megbízás a váltókezesekkel, illetve a megtérítési váltóadó-sokkal szemben csak az azonnali beszedési megbízásokra meghatározott feltételek megléte esetén alkalmazható.

Lakossági bankszámla javára, illetve terhére váltóbeszedési megbízás benyújtásának nincs helye.

Okmányos meghitelezés (akkreditív)

Az okmányos meghitelezéssel a hitelintézet (nyitó hitelintézet) – az alapügyletben kötelezett megbízása alapján – saját nevében arra vállal kötelezettséget, hogy ha a kedvezményezett meghatározott határidőn belül a meghatározott okmányokat hozzá benyújtja, akkor az okmányos meghitelezésben meghatározott összeget, az okmányok megfelelősége esetén, részére megfizeti. A kedvezményezett az okmányos meghitelezésben előírt okmányokat – megfelelő igénybejelentő levéllel – közvetlenül vagy a számlavezető hitelintézete útján juttatja el a nyitó hitelintézethez.

A nyitó hitelintézet az okmányos meghitelezés összegét a kedvezményezettnek az okmányos meghitelezésben vagy az igénybejelentő levélben meghatározott pénzforgalmi bankszámlájára átutalással fizeti meg.

Az alapügyletbeli kötelezett a nyitó hitelintézet részére az általa a kedvezményezettnek kifizetett összeget a megbízási szerződésben foglaltak szerint fizeti, illetve téríti meg.

Az okmányos meghitelezés szabályaira a párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara által kiadott "Okmányos Meghitelezésre Vonatkozó Egységes Szabályok"-ban foglaltak az irányadók. A hitelintézet üzletszabályzatában határozza meg azt az összeghatárt, amely felett okmányos meghitelezés megnyitására megbízást elfogad.

Lakossági bankszámla javára, illetve terhére okmányos meghitelezés alkalmazásának nincs helye.

5.3.2. Készpénzhelyettesítő fizetési eszközök

A készpénzhelyettesítő fizetési eszköz kibocsátását végző hitelintézetnek meghatározott engedéllyel kell rendelkeznie. A hitelintézet a készpénzhelyettesítő fizetési eszközök kibocsátását az üzletszabályzatában meghatározott feltételek szerint végzi.

Bankkártya

A hitelintézet számlatulajdonosai részére bankkártya-szerződés alapján bankkártyát bocsáthat ki, amelynek segítségével a bankkártyabirtokosok készpénzt vehetnek fel, valamint áruk és szolgáltatások ellenértékét fizethetik meg a bankkártyát fizetésül elfogadó kereskedőknél, illetve szolgáltatóknál (kereskedői elfogadó helyek). A bankkártya fizetésül azoknál a kereskedelmi vagy szolgáltató szervezeteknél használható fel, amelyek a bankkártyaelfogadás szabályait megállapító szerződést kötöttek a bankkártyát kibocsátó hitelintézettel vagy a szerződéskötésre feljogosított más szervezettel.

A bankkártya a kibocsátó hitelintézet tulajdonában marad, és azt jogában áll a bankkártya birtokosától visszavonni. A bankkártya útján adott fizetési rendelkezés visszavonhatatlan. A bankkártya személyhez kötődő, át nem ruházható. A bankkártya birtokosa a bankkártya használatát másnak csak saját felelősségére engedheti át.

Belföldi bankkártyakibocsátók között kölcsönös kártyaelfogadás, illetve a kártyaműveletek hitelintézetek közötti elszámolása és kiegyenlítése tárgyában kötött megállapodásokat – azok csatolásával – az MNB-nek be kell jelenteni.

A bankkártyát kibocsátó hitelintézetek kötelezettségei

A kibocsátó hitelintézet a számlatulajdonost/bankkártyabirtokost a vele megkötött szerződésben tájékoztatja a bankkártya használatáról. A szerződésnek tartalmaznia kell azt a telefonszámot és levelezési címet, ahol az ügyfél szóban vagy írásban kérheti bankkártyája letiltását.

A kibocsátó hitelintézet felelős azért, hogy a bankkártya birtokosát azonosítani tudja a bankkártya használata során. A bankkártya kibocsátója gondoskodik arról, hogy a bankkártya birtokosa a bankkártyát átvételekor aláírásával ellássa.

A kibocsátó hitelintézet köteles tájékoztatni a bankkártyabirtokost a kártyahasználat során felmerülő költségekről, jutalékokról és díjakról, az azokban bekövetkező változást – annak hatálybalépése előtt 15 nappal előre – a bankkártyabirtokossal közölnie kell.

A kibocsátó hitelintézet köteles gondoskodni arról, hogy a bankkártyabirtokosok letiltási kérelmeiket távközlési eszköz útján a hét bármely napján, a nap bármely szakában bejelenthessék. A letiltási kérelmeket – az érkezés időpontjának feltüntetésével – érkezési sorrendben kell a kibocsátó hitelintézetnek nyilvántartásba vennie. A kibocsátó hitelintézet a bankkártyaszerződésben előírhatja, hogy a távközlési eszköz útján bejelentett letiltási kérelmet a bankkártya birtokosa meghatározott időtartamon belül írásban vagy személyesen eljárva erősítse meg. Ennek elmulasztása esetén a kibocsátó hitelintézet a letiltási kérelmet hatálytalannak tekintheti.

Csekk

A számlatulajdonos csekket abban az esetben bocsáthat ki, ha a számlavezető hitelintézetével csekkszerződést kötött. Az elszámolási csekket a csekk birtokosa a számlavezető hitelintézet üzletszabályzatában meghatározott feltételek megléte esetén nyújthatja be beszedésre.

A csekk bemutatása, beváltása

A készpénzfizetésre szóló csekk beváltásakor a csekkösszeg átvevőjének személyazonosságát a hitelintézet a következők szerint vizsgálja:

- a) megnevezett személyre szóló csekk beváltásánál – ha a csekket nem forgatták – a hitelintézet azt vizsgálja, hogy a benyújtó a csekken megnevezett jogosulttal azonos személy-e, mert az összeget csak a csekken megnevezett személy részére fizetheti ki;
- b) a bemutatóra szóló csekk összegét a hitelintézet annak fizeti ki, aki a csekket bemutatja.

A hitelintézet pénztára a készpénzfizetésre szóló csekk megnevezett, illetve az azt bemutató benyújtójával a csekk hátlapját – az összeg átvételének elismeréseként – aláírta, és feltünteti az igazolásnál felhasznált személyi okmány adatait.

Az elszámolási (ún. keresztezett) csekket olyan időpontban kell beszedésre benyújtani, hogy a csekk a postai futamidő figyelembevételével, a bemutatási határidőn (8 naptári napon) belül, a kibocsátó bankszámláját vezető hitelintézethez megérkezzen. Az elszámolási csekket a kitöltött csekkszerződés megbízás-nyomtatványhoz csatolva kell a csekkszerződésnek benyújtania számlavezető hitelintézetéhez. A nyomtatvány két példányos, adatait a csekken szereplő adatok alapján kell kitölteni. A csekket elszámolásra átvevő hitelintézet a csekket kibocsátó bankszámláját vezető hitelintézethez tértivevényes ajánlott levélben, vagy ún. "B" ajánlott levélben, vagy közvetlen kézbesítéssel köteles a csekket és a csekkszerződés megbízást eljuttatni. A csekk összegét a csekkszerződés számlájára a hitelintézetek közötti országos elszámoláshoz kapcsolódó lebonyolítását végző elektronikus átutalási rendszer útján kell átutalni.

Garantált csekk. A hitelintézet a csekkszerződésen kívül bankgaranciát vállalhat a csekket kibocsátó számlatulajdonosért. A garancia – a feltételek megtartása esetén – valamennyi, a csekket fizetésül elfogadó személyre kiterjed. A garantált csekk beváltásánál a követendő eljárást

részletesen tartalmaznia kell a kibocsátó hitelintézet üzletszabályzatának, vagy a kibocsátó és az elfogadó között létrejött megállapodásnak.

A csekk-nyomtatványok használata. A csekkszerződés alapján a számlatulajdonos a hitelintézettől csekklapokat (csekkfüzetet) igényelhet. A hitelintézet a csekket átvételi elismervény ellenében a hitelintézetnél bejelentett módon aláírt igénylésen szereplő személynek adja ki. Külön kérésre a füzetet (lapokat) térítvevényes ajánlott levélben is ki lehet küldeni. A számlatulajdonosnak a bankszámlája megszűnése esetén a birtokában lévő felhasználatlanul maradt csekklapokat (füzeteket) a hitelintézethez vissza kell juttatnia.

5.3.3. Készpénzfizetés

A készpénzfizetés teljesíthető:

a) a pénzes összeg közvetlen átadásával,

b) az összegnek a jogosult bankszámlájára teljesített készpénzbefizetéssel,

Bankszámlára készpénz a számlavezető hitelintézet pénztárainál és egyes, befizetési funkciót ellátó bankjegykiadó automatáinál fizethető be. A számlavezető hitelintézetten kívül más hitelintézet is elfogadhat – a hitelintézetek között kötött megállapodás alapján – készpénzbefizetéseket (pénztárainál illetve egyes, befizetési funkciót ellátó bankjegykiadó automatáinál) a más hitelintézeteknél vezetett bankszámlára.

c) az összegnek készpénzáttutalási megbízással a jogosult részére való továbbításával,

Postahelyeknél a bankszámlák javára készpénzáttutalási megbízással teljesíthető készpénzbefizetés. A Posta a befizetett (bevételezett) készpénzáttutalási megbízások összegét a Posta Elszámoló Központ útján juttatja el a bankszámlát vezető hitelintézethez. A Posta a befizetésből származó részletező adatokat a számlatulajdonos részére vagy a számlavezető hitelintézetten keresztül, vagy az erre vonatkozó egyedi szerződések alapján közvetlenül adja át. A nagy összegű készpénzforgalmat lebonyolító számlatulajdonos készpénzbevételét – külön megállapodás alapján – a bankszámláját vezető hitelintézetnél, illetve az erre kijelölt postahelyeknél az ún. zsákos (ideértve a dobozost és a kazettást is) pénzfeladással is befizetheti a bankszámlája javára.

d) az összegnek a jogosult részére kifizetési utalvánnyal történő kiutalásával,

e) az összegnek készpénzfelvételi utalvány útján történő kifizetésével,

A számlatulajdonos a bankszámlája terhére kiállított készpénzfelvételi utalvánnyal, illetve – a hitelintézettel kötött megállapodás alapján – levél útján készpénzt vehet fel a számlavezető hitelintézet, illetve – külön megállapodás esetén – más hitelintézet pénztárainál. Készpénzfelvételi utalvánnyal – a számlavezető hitelintézetnek a Postával kötött megállapodása alapján – az erre kijelölt postahelynél is felvehető készpénz.

A számlatulajdonos a székhelyével (központjával) nem azonos helységben, de valamely hitelintézeti szerv (hitelintézeti fiók) székhelyén működő kirendeltsége pénzellátására az ottani hitelintézeti fiókhoz esetenkénti egyszerű átutalással juttathat el pénzt, az érintett hitelintézetek egymással kötött megállapodása alapján. Esetenkénti egyszerű átutalással átutalt összeget a hitelintézeti fiók a számlatulajdonos kirendeltsége számára – a felvételre jogosítottak kérése alapján – fizeti ki egy összegben, illetve kívánságra részletekben.

Készpénzkifizetés a bankszámláról postai úton

A számlatulajdonos kifizetési utalvány és feladójegyzék (illetve a Postával kötött megállapodás alapján csak feladójegyzék) kiállításával megbízza a hitelintézetet, hogy bankszámlája terhére meghatározott összeget postai úton fizessen ki a címzettnek. A megbízás – külön szerződés alapján – elektronikus úton is benyújtható. A számlatulajdonos a kifizetési utalványokat feladójegyzékbe foglalva nyújtja be a hitelintézethez, amely azok postai költséggel növelt összegével megterheli a bankszámlát, és az utalványokat – fedezeti okirat (elszámolási csekk, készpénzfelvételi utalvány stb.) kíséretében – átadja a székhelyén működő postahelynek, postai érvényesítés és a címzettek lakhelye szerint illetékes postahelyhez való továbbítás végett. A számlatulajdonosok – külön megállapodás szerint – a kifizetési utalványok adatállományát a kifizetési utalványok előállításához (nyomtatásához) az erre kijelölt postahelyekhez, illetve közvetlenül a Posta Elszámoló Központjához számítógépes adathordozón is eljuttathatják. A fedezeti okiratot a kifizetési utalványok feladójegyzékének megfelelő példányával kell a hitelintézetnél igényelni.

f) pénzforgalmi betétkönyv felhasználásával,

A pénzforgalmi betétkönyv az arra kijelölt postahely által vezetett különleges keretnyilvántartó könyv, amely a nem a hitelintézet székhelyén működő számlatulajdonos, illetve annak kirendeltsége számára a kijelölt postahelyen készpénz felvételére rendelkezésre álló keret kimutatására és igazolására szolgál. A pénzforgalmi betétkönyvbe a számlatulajdonos kifizetési utalvány útján utalhat ellátmányt.

g) postai küldemény utánvételezésével,

h) esetenkénti egyszerű átutalással átutalt összegből készpénz felvételével.

A fizetési megbízások teljesítése

Ha a bankszámlán lévő pénzügyi fedezet valamennyi esedékes megbízás teljesítését nem teszi lehetővé, a hitelintézet az érkezés sorrendjét veszi figyelembe a megbízások teljesítésénél, ha a számlatulajdonos másként nem rendelkezik. Az érkezés szerinti sorrendet megelőzően kezelendő megbízásokra vonatkozó rendelkezést a számlatulajdonos csak a fel nem sorolt rendelkezések (megbízások, megkeresések) körében, és e rendelkezések teljesítését követően adhat a hitelintézet részére.

A hitelintézet a teljesítéshez szükséges fedezet biztosításáig – legfeljebb azonban 90 napig –, a jogosult ellenkező rendelkezése hiányában, függőben tartja a pénzügyi fedezet hiánya miatt nem teljesíthető rendelkezéseket (megbízásokat) az alábbi sorrendben:

- a) a számlavezető hitelintézet téves bejegyzésének a bankszámlán történő helyesbítése,
- b) a számlatulajdonos gazdálkodási köréhez nem tartozó vagyonkezelésből eredő követelések (pl. a munkavállalótól letiltás alapján történő levonások),
- c) a bírósági és a közigazgatási eljárás szerinti jogosított, illetve végrehajtóként eljáró szerv által benyújtott végrehajtható bírósági és közigazgatási határozat,
- d) – ha a megbízás nem a c) pont alapján teljesítendő – a társadalombiztosítási szerv, illetőleg az adóhatóság és a vámhatóság által benyújtott társadalombiztosítási követelésre, illetőleg adó- és vámkövetelés,
- e) a közjegyzői okiraton alapuló követelés.

Ha a számlatulajdonossal másként nem állapodik meg, a hitelintézet a bankszámlán pénzügyi fedezet hiánya miatt nem teljesíthető megbízásokat a benyújtó részére visszaküldi vagy a jogosult számlatulajdonos értesítése mellett a nyilvántartásából törli.

A kötelezett számláját vezető hitelintézet a pénzforgalmi bankszámlán fedezet hiányában nem teljesíthető azonnali beszedési megbízások nyilvántartásba vételéről (függőben tartásáról) köteles a jogosultat – a pénzforgalmi bankszámláját vezető hitelintézet útján – értesíteni.

Ha az azonnali beszedési megbízás vagy a váltóbeszedési megbízás fedezete nem áll teljes egészében rendelkezésre a kötelezett pénzforgalmi bankszámláján, a hitelintézet részfizetést akkor köteles teljesíteni, ha a pénzforgalmi bankszámlán legalább 20 000 forint összegű részfedezet van. A benyújtott kiemelt azonnali beszedési megbízásokra azonban a rendelkezésre álló részfedezet erejéig – a fedezeti összeg nagyságára tekintet nélkül – kell részfizetést teljesíteni.

A hitelintézet a neki címzett csekket csak a kibocsátó számlatulajdonos által a csekken feltüntetett bankszámlán lévő fedezet erejéig váltja be (teljesíti).

Eltérő szabályok csőd-, felszámolási és adósságrendezési eljárás esetében

Csődeljárás esetén a fizetési haladékot (moratóriumot) tartalmazó végzés közzétételének napjától a fizetési haladék lejártáig a hitelintézet a csődeljárás alatt álló számlatulajdonos pénzforgalmi bankszámlájáról bankszámlák közötti elszámolást csak átutalással teljesíthet. A csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló, módosított 1991. évi IL. törvény 12. §-a (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott követelések érvényesítése érdekében végrehajtható bírósági és közigazgatási határozat alapján benyújtott azonnali beszedési megbízást azonban a hitelintézet a fizetési haladék tartama alatt is köteles befogadni, illetve teljesíteni.

A csődeljárás alatt álló számlatulajdonos köteles legkésőbb a fizetési haladékot tartalmazó végzés közzétételével egyidejűleg a hitelintézetnek bejelenteni azt az értékhatárt (keretösszeget), amelynek összegét meghaladó pénzforgalmi megbízások csak a csődeljárásban kirendelt vagyonszámőr ellenjegyzésével teljesíthetők, és a vagyonszámőr hitelt érdemlő módon (pl. közjegyző által) igazolt aláírását.

Az adósságrendezési eljárás alatt álló számlatulajdonos a pénzügyi gondnok hitelt érdemlő módon igazolt aláírását legkésőbb az adósságrendezési eljárást megindító végzés közzétételével egyidejűleg köteles a saját, valamint a felügyelete alatt működő költségvetési szerv(ek) pénzforgalmi bankszámláját vezető hitelintézeteknek bejelenteni.

A vagyonszámőr meghatározott jóváhagyását, a pénzügyi gondnok meghatározott ellenjegyzési jogát a pénzforgalmi rendelkezésre (megbízásra) rávezetett aláírásával ("ellenjegyzem" szöveg mellett) gyakorolhatja.

A csődeljárás alatt álló számlatulajdonos köteles a hitelintézetnek haladéktalanul bemutatni a fizetési haladék meghosszabbításáról rendelkező, illetve a csődeljárást befejezetté nyilvánító jogerős bírósági végzést. Az adósságrendezési eljárás alatt álló számlatulajdonos köteles a hitelintézetek részére haladéktalanul bemutatni az adósságrendezési eljárás megszüntetéséről szóló jogerős bírósági végzést.

A hitelintézet köteles a csődeljárás alatt álló számlatulajdonossal szemben a fizetési haladék lejártát követő naptól a csődeljárást megszüntető végzés közzétételéig, illetve a csődeljárást befejezetté nyilvánító végzés bemutatásáig terjedő időszakban benyújtott és a bejelentett értékhatárt meghaladó összegű beszedési megbízásokat teljesítés előtt megküldeni a vagyonszámőrnek ellenjegyzés céljából. Ez az előírás nem vonatkozik a végrehajtható bírósági és közigazgatási határozat alapján benyújtott azonnali beszedési megbízásra.

A számlavezető hitelintézet az adósságrendezési eljárás alatt álló számlatulajdonossal, valamint a felügyelete alatt működő költségvetési szervvel (szervekkel) szemben az adósságrendezési eljárás tartama alatt benyújtott beszedési megbízásokat teljesítés előtt köteles ellenjegyzés céljából megküldeni a pénzügyi gondnoknak.

Ha a felszámolási eljárást elrendelő végzésről a pénzforgalmi bankszámlát vezető hitelintézet értesül, a pénzforgalmi bankszámla elnevezését a végzésben meghatározott időponttól "f.a." toldattal látja el. A pénzforgalmi bankszámla felett az igazolt felszámoló(k) által bejelentett aláírók a számlatulajdonosnak "felszámolás alatt" toldattal ellátott neve megjelölésével rendelkezhetnek.

A fizetések különös szabályai

Fedezetigazolás

Fedezetigazolást a számlavezető hitelintézetnél lehet kérni. A fedezetigazolás összegét a hitelintézet elkülönítetten kezeli. A fedezetigazolást felhasználásakor a fizetésre vonatkozó megbízáshoz mellékelni kell, és a megbízáson "Fedezetigazolással" megjelölést kell feltüntetni. Terhelendő számlaként a fedezetigazoláson közölt számlá(ka)t kell megjelölni. A fizetési módban a feleknek – fedezetigazolás esetén is – meg kell állapodniuk.

Folyamatos teljesítés esetén az egyes részszámlák alapján benyújtott megbízáson "Részfizetés fedezetigazolásra" megjelölést, valamint a fedezetigazolás keltét és számát kell feltüntetni. A fedezetigazolás hátlapján a jogosult folyamatosan vezeti a részfizetések összegét.

A fedezetigazolás céljára szolgáló nyomtatványt a hitelintézet alakítja ki. A kötelezett a nyomtatvány erre kijelölt példányán a hitelintézetnél bejelentett aláírásbejelentésen meghatározott módon eszközölt aláírással kérheti a hitelintézettől a fedezetigazolás részére történő kiadását vagy a jogosult részére történő elküldését. A kérelemben a hitelintézettel a kötelezett közli a fedezetigazolás kiállításához szükséges adatokat (a szállító neve, címe stb.).

Ha a kötelezett a pénzügyi biztosítékot bankszámláról nyújtja, a kérelemhez csatolandó átutalási (átvezetési) megbízáson átutaló (terhelendő) számlaként az említett számlát, jogosult (elismerendő) számlaként a fedezetbiztosítási számlát kell feltüntetni.

A fizetési megbízások kezelése

A teljesítési sorrendtől eltérő terhelésre vonatkozó – írásban adott – rendelkezéseket a megbízás benyújtásakor kell közölni. A teljesítési sorrendtől eltérő terhelésre vonatkozó rendelkezést – ha az nem a megbízáson, erre vonatkozó szöveggel történik – írásban, a hitelintézethez bejelentett aláírásbejelentésen meghatározott módon aláírva kell benyújtani a terhelendő bankszámlát vezető hitelintézetnél.

A meghatározott határnapon teljesítendő és a számlavezető hitelintézethez a fizetési határnap előtt beérkező rendelkezést a hitelintézet az adott fizetési határnapon beérkező és esedékes rendelkezés előtt érkezettnek tekinti.

A pénzfizetésre szóló határozatok végrehajtása

A "Végrehajtás" jelzéssel ellátott azonnali beszedési megbízáshoz a másodfokú határozaton kívül az elsőfokú határozatot is mellékelni kell, ha a másodfokú határozat nem tartalmazza a marasztalás összegét. Ha a közjegyzői okiratba foglalt kötelezettség feltételnek vagy időpontnak a bekövetkezésétől függ, a közjegyzői okirat mellett csatolni kell a feltétel vagy időpont bekövetkezését tanúsító közokiratot is.

A jogosított visszakérheti a pénzfizetésre szóló határozat hiteles kiadmányát, ha a határozatot annak rendelkező részében foglalt okból több ízben kell végrehajtásra felhasználni. Ilyen kérelmet a hitelintézet akkor teljesíthet, ha a jogosított a megbízáshoz a határozat hiteles kiadmányán kívül, annak rendelkező részéről készített egyszerű másolatát (kivonatát) is csatolja.

5.4. Vállalkozásfinanszírozás

A vállalkozások gazdálkodásának lényegi témája a pénzgazdálkodás, a likviditás biztosítása. A pénz-, tőkeforgalmat a mérleg és az eredménykimutatás alapján, elemeivel mutatjuk be.

A vállalkozások tartós forrást szereznek a befektetőktől a jegyzett tőke (tőketartalék), illetve a vállalkozásban hagyott nyereség (mérleg szerinti eredmény, eredménytartalék) révén. A vállalkozások elsősorban pénz-, hitelintézetek révén közép, hosszú lejáratú pénzeszközhöz juthatnak befektetéseik (tartós forgóeszköz felhalmozás) és a rövid lejáratú kölcsönökkel a bevételek kiadások differenciájának a finanszírozására.

A vállalkozások értékesítési és egyéb bevételei, illetve ráfordításai az eredménykimutatás tételeiből követhetők nyomon. A nyereség és veszteség elszámolásban (amely pénzügyi realizálása a vevő és a szállító állomány változásától is függ) a bevételekkel szembe állítjuk a ráfordításokat. Speciális költség az értékcsökkenési leírás, mert elszámolásakor pénzügyi kiadással (kötelezettséggel) nem jár (ezért a felhalmozások forrásaként jelentkeznek). Az adózás előtti eredményből a társasági adót, illetve a vállalkozás tulajdonosainak az osztalékát (a befektetéseik hozamát) elszámolva és pénzügyileg rendezve kapjuk a társaságnál visszahagyott, mérleg szerinti eredményt, amely a vállalkozás befektetéseinek forrásának másik nagy összetevője.

Kiegyensúlyozott, fizetőképes gazdálkodáshoz (a hosszútávú jövedelmezőség mellett) az eszköz és a forrás csoportok arányainak a megtartása is szükséges. (Jövedelmező gazdálkodású társaságok likviditását is megingatja a lehetőségen felüli felhalmozás, a túlzott növekedés erőltetése.)

A forgótőke (forgóforrás) két nézőpontból is megközelíthető:

- a lekötések oldaláról a befektetett eszközállomány nem haladhatja meg a saját tőkét és a hosszú lejáratú, beruházási hiteleket ($35 < 45 + 15$),
- a likviditás oldaláról a forgóeszköz állománynak nagyobbak kell lenni a rövid lejáratú kötelezettségeknél ($65 > 40$).

Természetesen részletesebb értékelést tesz lehetővé az előbb említett eszköz és forrás megbonthatás tartósan lekötött, illetve átmeneti állományra.

A vállalkozás versenyképességének megtartása természetesen nem engedi meg a befektetett és a tartós forgóeszköz állomány leépülését a technika-technológia, a szolgáltatás-finanszírozás területén.

A tőkeforgalom összetevői a példában bemutatott vállalkozás mérlege alapján, a nyitó és a záró értékekből számítható. (A vállalkozás elemzésben természetesen több év adatai alapján tudjuk a jellemző tendenciát megállapítani, a változtatásokat megtervezni.)

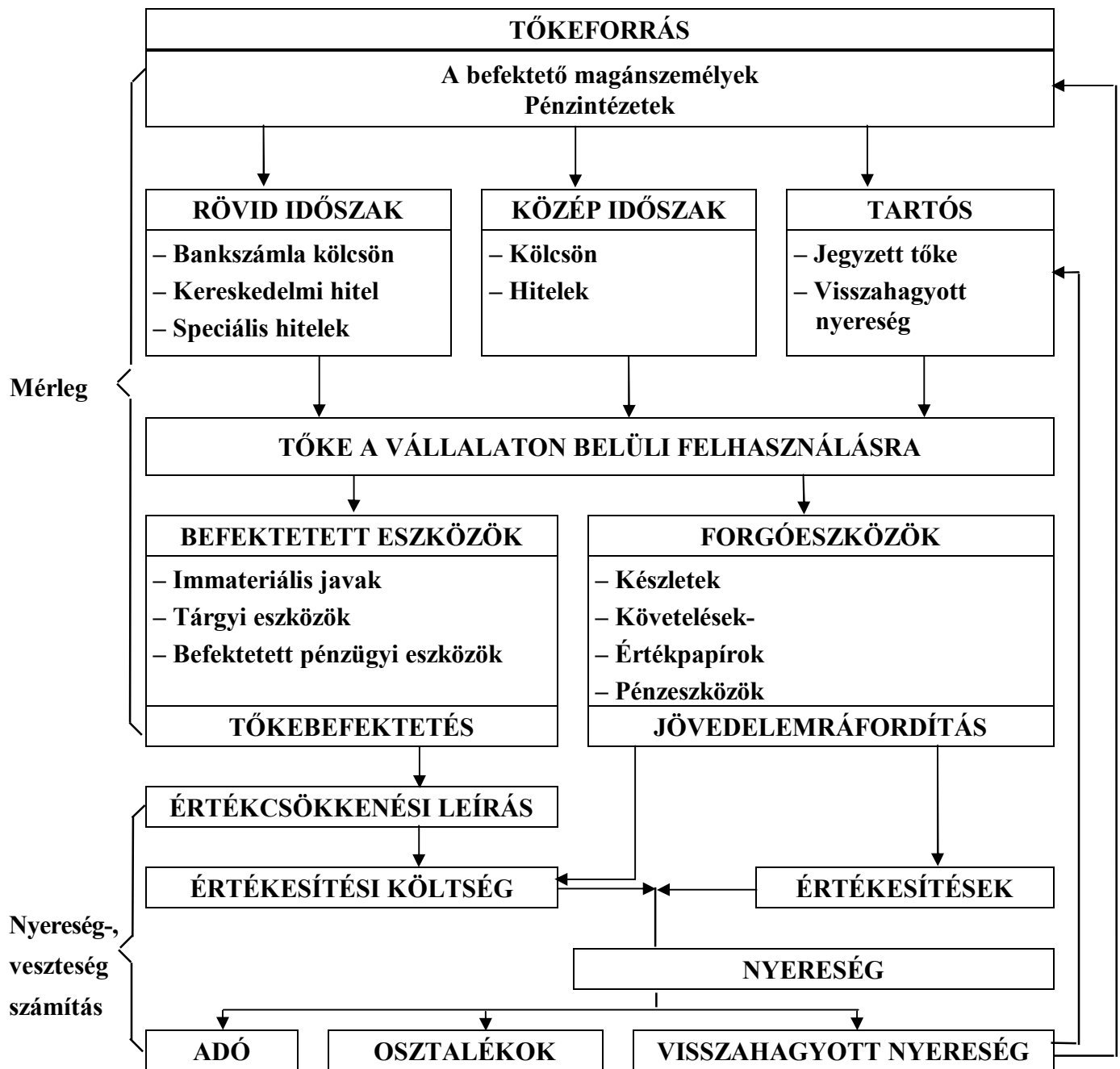
A számvitelben megismert növekedés - csökkenés pár az eszközöknél és a forrásoknál természetesen fordítottan hat a tőkeváltozásra:

- az eszközök növekedése és a lemondás az idegen tőkeről tőkefelhasználást jelent, pótlólagos tőkeszükségletet támaszt (változatlan műszaki tartalom, természetes mennyiségek mellett is az inflációs áremelkedések miatt),
- az eszközök csökkenésekor a lekötött tőke felszabadulásakor, illetve a keletkezett saját tőke és a megszerzett idegen tőke révén a források növekedésekor javul a vállalkozás tőkeellátása (ebben szerepel a befektetett eszközök értékcsökkenési leírása is. A tárgyi eszköz növekedés értéke tehát a $400 - 40 = 360$ korrigált nettó érték és a záró 550 különbsége).

A pénzeszköz csökkenése (növekedése) az állományok különbségéből hasonlóan számítható, ugyanakkor a mérlegegyenlőségek teljesülését is ez a változás, illetve (ha az állomány lecsök-

kent nullára) a kényszerkötelezettség (a fizetéseképtelenség révén kialakuló) növekedését jelenti.

A finanszírozás forrásai

Példán szemléltetjük a vállalkozás mérlegelemeinek pénzgazdálkodás szemléletű összetételét. A forgó eszközök és a kötelezettségek esetében megkülönböztetjük a vállalkozás működését jellemző tartós állományokat, illetve a gazdálkodásból származó tudatos vagy kényszerű átmeneti gyarapodásokat, esetleg csökkenéseket (pl.: vásárolt készletek beszerzése kiárusításkor, szezonális késztermék készlet felszaporodása, a vevői követelések megnövekedése a partnerek fizetéseinek elhúzódásából, illetve a szállító állomány stb. kezelése a forrás oldalon).

A mérleg két oldalának szükségszerű egyezése az eszközzel azonos forrás főösszeget automatikusan biztosítja, de annak módja a meghatározó a vállalkozás pénzügyiben.

A vázlatos példában szereplő adatokból összeállítható a cash flow (magyarul leginkább pénzforgalomnak nevezhető) kimutatás. A számítás természetesen az üzemi eredményt meghatározó árbevételek és egyéb bevételek, illetve a költségek és ráfordítások adataiból is indítható (az

eredménykimutatásból). A bruttó működési vállalkozási alapok meghatározó összetevői tehát a mérleg szerinti eredmény és az amortizáció (a pénzkidás nélkül az üzleti eredménynél számbavett költség).

A mérleg eszközeinek – forrásainak összetétele

%		Befektetett eszközök < Saját tőke + Hosszú lej. kötelezettség		%	
35	Befektetett eszközök	Immateriális eszközök, Tárgyi eszközök, B. pénzügyi eszközök	Saját tőke	Jegyzett tőke, Tőketartalék, Eredménytartalék, Mérleg szerinti eredmény	45
35	Tartósan lekötött forgóeszközök értéke	Készletek, Követelések (vevők) Értékpapírok Pénzeszközök	FORGÓ TŐKE	Hosszúlejáratú kötelezettségek	15
30	Átmeneti eszközállományként jelentkező forgóeszközök	Készletek, követelések, értékpapírok, pénzeszközök		Tartósan rendelkezésre álló közép és rövidlejáratú kötelezettségek	20
				Rövid lejáratú kötelezettségek hitelek, egyéb tartozások	20

Forgóeszköz > Rövid (közép) lejáratú kötelezettség

MÉRLEG ...év

M. Ft

Eszköz	MÉRLEG ...év		Forrás	M. Ft	
	Nyitó	Záró		Nyitó	Záró
Befektetett eszközök	400	550	Egyéb saját tőke	600	600
			Mérleg sz. eredmény	–	50
Készletek	500	600	Kötelezettség (száll.)	500	450
Követelések (vevők)	400	300	Vevőtől kapott előleg	–	20
Pénzeszközök	50	20	Hitel, kölcsön	250	350
	<u>1350</u>	<u>1470</u>		<u>1350</u>	<u>1470</u>

Megjegyzés: a tárgyévi értékcsökkenés: 40.

TŐKEFORGALMI KIMUTATÁS

TŐKEFELHASZNÁLÁS			TŐKEELLÁTÁS		
E +	IF –		E –	SF +	
Tőkebefektetés	Lemond. id. tőkéről		Felszab. tőkelekötés	Keletk. saját tőke	
Tárgyi eszk. növ.	190	Szállítók csökk. 50	Bef. eszk. cs. (écs) 40	Mérleg sz. eredm. <u>50</u>	
Készlet növ.	<u>100</u>		Vevők csökk. 100	IF +	
	<u>290</u>	<u>50</u>	Pénzeszk. csökk. <u>30</u>	Vevőelőleg növ. 20	
			<u>170</u>	Hitel, kölcs. növ. <u>100</u>	
				<u>120</u>	
Össz. tőkefelhasználás: 340			Keletkezett, felszab., új idegen tőke: 340		
120			120		

Az eszköz és a forrás változásokat külön mutatjuk ki az egy éven túli (befektetett eszközök, tartós kötelezettségek), illetve az egy éven belüli (forgóeszközök, rövid lejáratú kötelezettségek) bontásban. A készpénz és az egyéb likvid eszközök nettó változásának (különösen több évi folyamatoknál) határt szab az induló állomány (hisz a negatív pénzeszköz értelmezhetetlen).

A Cash flow kimutatást a számviteli törvény a vállalkozások pénzügyi helyzetének bemutatására kötelező mellékletként szerepelteti, A táblázatban a fenti elveknek megfelelően szerepelnek az egyes tételek, de további részletezéssel pontosabb, finomabb a kidolgozás.

A CASH FLOW számítása

A gazdálkodói kiadások és forrásainak meghatározása
a mérlegből, az eredménykimutatásból

Üzemi, üzleti eredmény		
± Pénzügyi, rendkívüli bevételek / kiadások		
– Adó (Társasági adó)		
– Osztalék		
= Mérleg szerinti eredmény		50
+ Amortizáció		40
<hr/>		
= Bruttó működő vállalkozási alapok		90
<hr/>		
– Működéshez szükséges finanszírozási igények:		0
± Vevőállomány változása	– 100	}
± Készletek változása	+ 100	
± Előlegek változása	–	
+ A működés finanszírozási forrásai:		– 30
± A szállítók állományának változása	– 50	}
± A rövid lejáratú kötelezettségek áll. változása		
± A kapott előlegek változása	+ 20	
<hr/>		
= A működés nettó pénzsükséglete		60
<hr/>		
– Nem a szorosan vett működéssel kapcs. kiadások:		– 190
– Beruházások	– 190	}
– Befektetések	–	
– Hosszú (közép)- és rövid lej. hitelek törlesztése	–	
+ Nem a szorosan vett működéssel kapcs. finansz. források:		+ 100
+ Részvény kibocsátás (tőkeemelés)	–	}
+ Hosszú és rövid lej. hitelek felvétele	+ 100	
+ Tárgyi eszközök értékesítési bevétele	–	
<hr/>		
A készpénz és egyéb likvid eszközök nettó változása		– 30

Cash flow-kimutatás a számviteli törvény szerint

I. Szokásos tevékenységből származó pénzeszköz-változás (Működési cash flow, 1–13. sorok)

1. Adózás előtti eredmény ±
2. Elszámolt amortizáció +
3. Elszámolt értékvesztés +
4. Céltartalék képzés és felhasználás különbözete ±
5. Befektetett eszközök értékesítésének eredménye ±
6. Szállítói kötelezettség változása ±
7. Egyéb rövid lejáratú kötelezettség változása ±
8. Passzív időbeli elhatárolások változása ±
9. Vevőkövetelés változása ±
10. Forgóeszközök (vevő és pénzeszköz nélkül) változása ±
11. Aktív időbeli elhatárolások változása ±
12. Fizetett adó (nyereség után) –
13. Fizetett osztalék, részesedés –

II. Befektetési tevékenységből származó pénzeszköz-változás (14–16. sorok)

14. Befektetett eszközök beszerzése –
15. Befektetett eszközök eladása +
16. Kapott osztalék +

III. Pénzügyi műveletekből származó pénzeszköz-változás (17–24. sorok)

17. Részvénykibocsátás bevétele (tőkebevonás) +
18. Kötvénykibocsátás bevétele +
19. Hitelfelvétel +
20. Véglegesen kapott pénzeszköz +
21. Részvénybevonás (tőkeleszállítás) –
22. Kötvényvisszafizetés –
23. Hiteltörlesztés, -visszafizetés –
24. Véglegesen átadott pénzeszköz –

IV. Pénzeszközök változása ($\pm I \pm II \pm III$. sorok) ±

A cash flow-kimutatásban a vállalkozó – választásának függvényében – a tervezett és a tény-adatokat, illetve az előző év és a tárgyév adatait köteles feltüntetni.

6. Hitelügyletek

6.1. Hitelintézetek

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról az 1996. évi CXII. törvény rendelkezik felváltva és elnevezéseiben módosítva a korábbi pénzintézeti törvényt. A törvény hatálya a Magyar Köztársaság területén végzett pénzügyi szolgáltatási, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási és bankképviselési tevékenységre, valamint betétbiztosításra, a Magyar Köztársaság területén székhellyel rendelkező hitelintézet által külföldön alapított hitelintézet felügyeletére, a magyar hatóság által ellátott felügyeleti tevékenységre. A törvény rendelkezései nem terjednek ki:

- a betétnek nem minősülő, visszafizetendő pénzeszközöknek a Magyar Állam és a helyi önkormányzatok által a nyilvánosságtól történő – külön törvényben szabályozott – gyűjtésére;
- a pénzletétkezésre, ha annak üzletszerű végzéséről külön jogszabály rendelkezik;
- az elkülönített állami pénzalapokra; a Magyar Nemzeti Bankra (a továbbiakban: MNB); a Magyar Államkincstárra; a Kincstári Vagyoni Igazgatóságra; az elszámolóházra.

Pénzügyi szolgáltatás keretébe tartozik az üzletszerűen végzett:

- a) betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz – saját tőkét meghaladó mértékű – nyilvánosságtól történő elfogadása; (Betét: a Ptk. szerinti betétszerződés vagy takarékbetét-szerződés alapján fennálló tartozás, ideértve a bankszámlaszerződés alapján fennálló pozitív számlaegyenleget is. Betét és más, a nyilvánosságtól származó visszafizetendő pénzeszköz gyűjtése: pénzeszközök egyedileg előre meg nem határozott személyektől történő üzletszerű gyűjtése oly módon, hogy azzal a betétgyűjtő tulajdonosként rendelkezhet, de köteles azt – kamattal, más előny biztosításával vagy anélkül – visszafizetni. Nem minősül betétgyűjtésnek az olyan jegy, kártya vagy egyéb tanúsítvány kibocsátása, amely kizárólag a kibocsátó árujának, szolgáltatásának vásárlása, illetve igénybevétele során fizetőeszközként használható.)
- b) pénzkölcsön nyújtása; (Pénzkölcsön nyújtása: a hitelező és az adós között létesített hitel-, illetőleg kölcsönszerződés alapján a pénzösszeg rendelkezésre bocsátása, amelyet az adós a szerződésben megállapított időpontban – kamat ellenében vagy anélkül – köteles visszafizetni; követelésnek – az adós kockázatának átvállalásával vagy anélkül történő – megvásárlása, megelőlegezése (ideértve a faktoringot és a forfetírozást is), valamint leszámítolása, függetlenül attól, hogy a követelés esedékességének nyilvántartását és a kintlévőségek beszedését ki végzi.) (Nem minősül pénzkölcsön nyújtásának a munkáltató által a munkavállaló részére szociális céllal – esetleg – adott kölcsön, árura vagy szolgáltatásra vonatkozó adásvételi szerződéshez kapcsolódóan a szerződő felek által egymásnak adott előleg, továbbá a halasztott fizetésben való megállapodás, ide nem értve a hitelintézet által kötött ilyen ügyleteket, a biztosítóintézet által az életbiztosítási kötvény tulajdonosának nyújtott kötvénykölcsön, a biztosítóintézet által folytatott, meghatározott hitelbiztosítási, illetve kezességbiztosítási tevékenység, az önkormányzat által adott kölcsön, külön törvény alapján folytatott zálogházi tevékenység keretében nyújtott zálogkölcsön.)
- c) pénzügyi lízing; (Pénzügyi lízing: az a tevékenység, amelynek során a lízingbeadó ingatlan vagy ingó dolog tulajdonjogát, illetve vagyoni értékű jogot a lízingbevevő megbízása szerint abból a célből szerzi meg, hogy azt a lízingbevevő határozott idejű használatába adja oly módon, hogy az a lízingbevevő könyveiben kerül kimutatásra. A használatba adással a lízingbevevő viseli a kárveszély átszállásából származó kockázatot, a hasznok

szedésére jogosulttá válik, viseli a közvetlen terheket (ideértve a fenntartási és amortizációs költségeket is), jogosultságot szerez arra, hogy a szerződésben kikötött időtartam lejártával a lízingdíj teljes tőketörlesztő és kamattörlesztő részének, valamint a szerződésben kikötött maradványérték megfizetésével a dolgon ő vagy az általa megjelölt személy tulajdonjogot szerezzen. Ha a lízingbevevő nem él e jogával, a lízing tárgya visszatér a lízingbeadó birtokába és könyveibe. A felek a szerződésben kötik ki a lízingdíj tőkerészét – amely a lízingbe adott vagyontárgy, vagyoni értékű jog szerződés szerinti árával azonos –, valamint kamatrészét és a törlesztésének ütemezését.)

- d) kezesség és bankgarancia vállalása, valamint egyéb bankári kötelezettség vállalása;
- e) valutával, devizával – ide nem értve a pénzváltási tevékenységet –, váltóval, illetve csekkel saját számlára vagy bizományosként történő kereskedelmi tevékenység;
- f) pénzügyi szolgáltatás közvetítése (ügynöki tevékenység);
- g) befektetési alap letétkezelés;
- h) hitel referencia szolgáltatás;

A tevékenységek üzletszerűen végzését az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyelet, pénzügyi szolgáltatásnak devizában, valutában való végzését a Felügyelet az MNB előzetes véleményének kikérésével engedélyezi.

Pénzügyi szolgáltatást kizárólag pénzügyi intézmény végezhet. (*Hitelintézet* az a pénzügyi intézmény, amely betétet gyűjt, és egyéb pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végez. Kizárólag hitelintézet jogosult betét gyűjtésére, valamint – a saját tőkéjét meghaladó mértékben – más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól való elfogadására, továbbá pénzforgalmi szolgáltatások nyújtására. A hitelintézet bank, szakosított hitelintézet vagy szövetkezeti hitelintézet (takaré-, illetőleg hitelszövetkezet) lehet. Kizárólag bank kaphat engedélyt a pénzügyi szolgáltatások teljes körének végzésére. A hitelszövetkezet a meghatározott tevékenységeket – a pénzváltás kivételével – csak saját tagjai körében végezheti.)

Tiltott hirdetés

Tilos a betétbiztosításra, az Alapra, illetőleg az önkéntes betét-, és intézményvédelmi alapra vonatkozó információkat hirdetés útján, a betétállomány növelése céljából felhasználni.

Szervezeti szabályok

Bank és szakosított hitelintézet kizárólag részvénytársaságként működhet.

A jegyzett tőknél Bank legalább kétmilliárd forint jegyzett tőkével alapítható.

A pénzügyi intézmény alapításához a jegyzett tőkét pénzben kell befizetni, az új részvények jegyzésével történő alaptőke-emelését kizárólag pénzbeli hozzájárulással lehet végrehajtani.

A pénzügyi intézmény befolyásoló részesedéssel rendelkező tulajdonosa csak olyan személy lehet, aki (amely) független a pénzügyi intézmény óvatos, körültekintő és megbízható (a továbbiakban együtt: prudens) működését veszélyeztető befolyástól, és biztosítani képes a pénzügyi intézmény megbízható, gondos tulajdonosi irányítását és ellenőrzését, valamint akinek (amelynek) üzleti kapcsolatrendszere és tulajdonosi szerkezete átlátható és ezáltal nem zárja ki a pénzügyi intézmény fölötti hatékony felügyelet gyakorlását.

A hitelintézet jegyzett tőkéjében egy tulajdonosnak sem a közvetlen és közvetett tulajdoni hányada, sem az általa gyakorolt szavazati jog mértéke nem lehet több tizenöt százaléknál.

A pénzügyi szolgáltatási tevékenység csak jogszabálynak megfelelő számviteli rend, valamint nyilvántartási rend, a prudens működésnek megfelelő belső szabályzat, a pénzügyi szolgáltatás nyújtásához szükséges, külön jogszabályban meghatározott személyi feltételek, a tevékenység végzésére alkalmas technikai, informatikai, műszaki, biztonsági felszereltség, helyiség, ellenőr-

zési eljárások és rendszerek, valamint vagyombiztosítás (a továbbiakban együtt: személyi és tárgyi feltételek) megléte esetén kezdhető meg, illetve folytatható.

A részvénytársasági formában működő pénzügyi intézmény részvényei – a szavazati jogot nem biztosító elsőbbségi részvények kivételével – kizárólag névre szóló részvények lehetnek.

A Felügyelet előzetes engedélyével választható meg, illetőleg nevezhető ki: a hitelintézetnél vezető állású személy, a pénzügyi vállalkozásnál az igazgatóság és a felügyelő bizottság elnöke.

Üzleti titok minden olyan, a pénzügyi intézmény tevékenységéhez kapcsolódó tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek titokban maradásához a pénzügyi intézménynek méltányolható érdeke fűződik, és amelyet a pénzügyi intézmény üzleti titokká minősített, illetve amelynek titokban tartása érdekében a pénzügyi intézmény a szükséges intézkedéseket megtette.

Banktitok minden olyan, az egyes ügyfelekről a pénzügyi intézmény rendelkezésére álló tény, információ, megoldás vagy adat, amely ügyfél személyére, adataira, vagyoni helyzetére, üzleti tevékenységére, gazdálkodására, tulajdonosi, üzleti kapcsolataira, valamint a pénzügyi intézmény által vezetett számlájának egyenlegére, forgalmára, továbbá a pénzügyi intézménnyel kötött szerződéseire vonatkozik. A törvény banktitokra vonatkozó rendelkezései szempontjából a pénzügyi intézmény ügyfelének kell tekinteni mindenkit, aki (amely) a pénzügyi intézménytől pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

Aki üzleti vagy banktitok birtokába jut, köteles azt időbeli korlátozás nélkül megtartani.

A titoktartási kötelezettség alapján az üzleti, illetőleg a banktitok körébe tartozó tény, információ, megoldás vagy adat, az e törvényben meghatározott körön kívül a pénzügyi intézmény, illetve az ügyfél felhatalmazása nélkül nem adható ki harmadik személynek, és feladatkörön kívül nem használható fel.

Aki üzleti titok vagy banktitok birtokába jut, nem használhatja fel arra, hogy annak révén saját maga vagy más személy részére közvetlen vagy közvetett módon előnyt szerezzen, továbbá, hogy a pénzügyi intézménynek vagy az intézmény ügyfeleinek hátrányt okozzon.

Az elnevezés védelme

Cégnevében, hirdetésében vagy bármilyen más módon a "hitelintézet", "bank", "takarékszövetkezet" vagy "hitelszövetkezet" elnevezést, e fogalmak összetételeit, jelzős alakját, továbbá rokon értelmű vagy idegen nyelvű megfelelőjét csak a törvényben előírtaknak megfelelően engedélyezett hitelintézet vagy bankképviselő szerepeltetheti. E korlátozások nem vonatkoznak az MNB-re.

A banküzem prudens működése

A hitelintézet a prudens működésre vonatkozó előírások betartásával úgy köteles a rábízott idegen és saját forrásokkal gazdálkodni, hogy folyamatosan fenntartsa azonnali fizetőképességét (likviditását) és mindenkor fizetőképességét (szolvenciáját).

A tőkére vonatkozó szabályok

A hitelintézet saját tőkéjének összege nem lehet kevesebb az előírt legkisebb jegyzett tőke összegénél.

Szavatoló tőke: a hitelintézetnek a számviteli jogszabályok által meghatározott saját tőkéje és azok a források, amelyek a hitelintézettel szemben fennálló követelések kielégítésébe tőkeként bevonhatók. A szavatoló tőke elemei

- a) alapvető tőkeelemek: jegyzett tőke, tőketartalék, eredménytartalék, mérleg szerinti eredmény, általános tartalék,
- b) járulékos tőkeelemek: értékelési tartalék, alárendelt kölcsöntőke.

Alárendelt kölcsöntökének minősül minden olyan kölcsön, amely kielégíti az alábbi feltételeket: ténylegesen rendelkezésre áll, és az igénybe vevő pénzügyi intézmény számára azonnal, jogvita vagy sortartási kötelezettség nélkül hozzáférhető, továbbá az igénybe vevő pénzügyi intézmény mérlegében szerepel; az alárendelt kölcsöntőke nyújtására vonatkozó szerződés tartalmazza a kölcsönt nyújtó fél egyetértését arra vonatkozóan, hogy az általa nyújtott kölcsön bevonható a pénzügyi intézmény adósságának rendezésébe és a kölcsönt nyújtó követelése a törlesztések sorrendjében a részvényesek előtti legutolsó helyen áll; a kölcsön eredeti futamideje öt évet meghaladó lejáratú, illetve – ha a lejárat nincs meghatározva – a kölcsön csak a szerződésben rögzített, legkevesebb öt év múlva mondható fel; az alárendelt kölcsöntőke összegének a szavatoló tőkébe történő beszámítását legalább a visszafizetési időpontot megelőző öt év során – évente, fokozatosan – csökkenteni kell; a hitel esetében tőketörlesztés az eredeti lejárat vagy a szerződésben kikötött felmondási idő előtt nem lehetséges.

Általános tartalékképzés. A hitelintézetnek az adózott eredményéből az osztalék, illetve a részesedés kifizetése előtt általános tartalékot (a tárgyévi adózott eredmény tíz százalékát) kell képeznie. A hitelintézet az általános tartalékot csak a tevékenységéből eredő veszteségek rendezésére használhatja fel.

A hitelintézetek tőkemegfelelése. A hitelintézetnek – a mindenkori fizetőképesség (szolvencia) fenntartása és a kötelezettségek teljesíthetősége érdekében – az általa végzett pénzügyi és befektetési szolgáltatás kockázatának mindenkor (minden mérési időpontban) megfelelő nagyságú szavatoló tőkével kell rendelkeznie, amely nem lehet kevesebb az előírt legkisebb jegyzett tőke összegénél. A hitelintézetnek legalább nyolcszázalékos – jogszabályban meghatározott módon számított – tőkemegfelelési mutatót kell folyamatosan fenntartania. *Tőkemegfelelési mutató:* a fizetőképesség mérését szolgáló összetett mutatószám, amelyet a szavatoló tőke összege (számláló) és a korrigált mérlegfőösszeg (nevező) aránya fejez ki.

A kockázatvállalás korlátozása, ügyleti szabályok. A hitelintézet köteles – a kihelyezések és kötelezettségvállalások megalapozottságát, áttekinthetőségét, a kockázatok felmérésének ellenőrzését és csökkentését lehetővé tevő – belső szabályzatot kidolgozni és alkalmazni. Hitelintézet kockázatvállalással járó ügyletet kizárólag írásban köthet. A szóban kötött pénzügyi műveleteknél az ügyletkötést írásban vissza kell igazolni. A hitelintézetnek a kihelyezésről történő döntés előtt meg kell győződnie a szükséges fedezetek, illetőleg biztosítékok meglétéről, valós értékéről és érvényesíthetőségéről. A döntés alapjául szolgáló iratokat az ügyletre vonatkozó szerződéshez, illetőleg a leszámított váltóhoz kell csatolni. A kockázatvállalást tartalmazó szerződés tartama alatt a hitelintézet rendszeresen figyelemmel kíséri és dokumentálja a szerződésben foglalt feltételek megvalósulását, beleértve az ügyfél pénzügyi, gazdasági helyzetének alakulását.

Nagykockázat vállalásának korlátozása. Nagykockázat vállalásának minősül az a kockázatvállalás, amikor egy ügyfél vagy ügyfélcsoport részére történt összes kockázatvállalás nagysága a hitelintézet szavatoló tőkéjének tíz százalékát meghaladja. Az egy ügyféllel vagy ügyfélcsoporttal szemben a hitelintézet által vállalt kockázatok együttes összege nem haladhatja meg a hitelintézet szavatoló tőkéjének huszonöt százalékát. A hitelintézet által vállalt nagykockázat együttes összege nem lehet több, mint a hitelintézet szavatoló tőkéjének nyolcszorosa.

A hitelintézet által kötött határidős ügyleteket jogszabályban meghatározott kockázati súlyokkal korrigálva kell figyelembe venni.

Tulajdonszerzéshez kapcsolódó kockázatvállalás korlátozása. A hitelintézet nem vállalhat kockázatot olyan ügyletért, amelynek célja, hogy az ügyfél, a hitelintézet által kibocsátott, tag-sági jogot megtestesítő értékpapírt vagy alárendelt kölcsöntökének minősülő értékpapírt vásá-

roljon. A hitelintézet tagsági jogot megtestesítő értékpapír, illetve üzletrész vásárlása céljára azok vételárának ötven százalékáig nyújthat kölcsönt.

Befektetések korlátozása. Hitelintézet a szavatoló tőkéjének tizenöt százalékát meghaladó közvetlen és közvetett tulajdoni hányadot – más pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, biztosító részvénytársaság, illetve a járulékos vállalkozás kivételével – egy vállalkozásban sem szerezhethet, illetve nem tarthat birtokában. A hitelintézet a vállalkozás jegyzett tőkéjének ötvenegy százalékát meghaladó közvetlen és közvetett tulajdoni hányadot – más pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, biztosító részvénytársaság, illetve a járulékos vállalkozás kivételével – egy vállalkozásban sem szerezhethet, illetve nem tarthat birtokában. A hitelintézetnek a más pénzügyi intézményen, befektetési vállalkozáson, biztosító részvénytársaságon, valamint járulékos vállalkozáson kívüli egyéb vállalkozásokban meglévő befolyásoló részesedéseinek teljes összege nem haladhatja meg a szavatoló tőkéjének hatvan százalékát. A korlátozásoknál nem kell figyelembe venni a hitelintézet tulajdonába csak átmenetileg, a szerzés időpontjától számított legfeljebb hároméves időtartamra, pénzügyi szolgáltatásból származó veszteségmérés céljából, illetőleg hitel-tulajdonrész csereügylet vagy felszámolás következtében került – elkülönítetten nyilvántartott és elkülönítetten kezelt, rendszeresen minősített – tulajdoni hányadokat.

Ingatlanbefektetések korlátozása. A hitelintézet összes – a közvetlen banküzemi célt szolgálón kívüli – ingatlanba történő befektetése nem haladhatja meg a szavatoló tőkéje öt százalékát.

Befektetésekre vonatkozó egyéb korlátozások. A hitelintézet – nettó értéken számított – összes befektetése nem haladhatja meg szavatoló tőkéjének száz százalékát.

Kockázati céltartalékképzés. A hitelintézet a tevékenységével együttjáró valamennyi feltárható és minősíthető hitelezési, kamat-, árfolyam-, befektetési, ország- és egyéb kockázat fedezetére kockázati céltartalékot képez. Ezen túlmenően a hitelintézetnek a kockázatvállalással összefüggő, előre nem látható, illetőleg előre nem meghatározható lehetséges veszteségeinek fedezetére – a korrigált mérlegfőösszeg 1,25 százalékáig – általános kockázati céltartalékot kell képeznie, amelyet a kockázati céltartalékok között, elkülönítetten kell nyilvántartani. A hitelintézet a kockázati céltartalékot, ideértve az általános kockázati céltartalékot is, ráfordításként történő elszámolással képezi. A kockázatvállalásból származó veszteség és a behajthatatlan követelés leírására először a kockázati céltartalékot, illetőleg az általános kockázati céltartalékot kell felhasználni.

Forrásgyűjtés. Hitelintézet visszafizetendő pénzeszközöknek a nyilvánosságtól történő gyűjtése érdekében – betét elfogadásán kívül – kizárólag kötvényt és letéti jegyet bocsáthat ki.

A lejáratú összhang és az azonnali fizetőképesség biztosítása. A hitelintézet folyamatosan köteles biztosítani azonnali fizetőképességét (a továbbiakban: likviditás). Forrásgyűjtését és eszközkijelvezését likviditása folyamatos fenntartása mellett köteles végezni. Ezen kötelezettségét – tevékenységének jellegére, terjedelmére és kockázataira figyelemmel – követeléseit és kötelezettségeit lejáratú időpontjainak és összegeinek megfelelő összhangjával kell biztosítani.

Betétbiztosítás és intézményvédelem

Az Országos Betétbiztosítási Alap

A hitelintézet köteles az Országos Betétbiztosítási Alaphoz csatlakozni. Hitelszövetkezet nem csatlakozhat az Alaphoz.

Az Alap feladata a betét befagyásának megelőzését célzó intézkedések megtétele, a vele tagsági jogviszonyban álló hitelintézetnél elhelyezett betét befagyása esetén a betétes részére meghatározott kártalanítási összeg kifizetése, illetve az állammal kötött külön megállapodásban fog-

lalt megbízás alapján az állam által egyes betétre vállalt kezesség vagy adott biztosítás teljesítésével kapcsolatos feladatok térítés ellenében történő ellátása, a betétes tájékoztatása.

Az Alap által biztosított betétek

Az Alap által nyújtott biztosítás csak a névre szóló betétre terjed ki. Az Alap által nyújtott biztosítás a betétek számától és pénznemétől függetlenül kiterjed minden olyan betétre, amelyet 1993. június 30-ig jogszabályban vállalt állami garancia, illetve állami helytállás nélkül, valamint 1993. június 30-át követően állami garancia nélkül az Alapban tagsággal rendelkező hitelintézetnél helyeztek el.

Az Alap által nyújtott biztosítás nem terjed ki a költségvetési szerv, a tartósan száz százalékban állami tulajdonban lévő gazdasági társaság, az önkormányzat, a biztosítóintézet, valamint az önkéntes biztosító pénztár, a befektetési alap, a Nyugdíjbiztosítási Alap és Egészségbiztosítási Alap, valamint ezek kezelő szervezetei és igazgatási szervezetei, az elkülönített állami pénzalap, a pénzügyi intézmény, az MNB, a befektetési vállalkozás, a Befektető-védelmi Alap, a hitelintézet vezető állású személye, a hitelintézet választott könyvvizsgálója, továbbá a hitelintézet befolyásoló részesedéssel rendelkező tulajdonosa és mindezen személyekkel közös háztartásban élő közeli hozzátartozói, az előző személy befolyásoló részesedésével működő gazdálkodó szervezet által elhelyezett betéteire.

Az Alap által nyújtott biztosítás nem terjed ki továbbá az olyan betétekre, amelyekre a betétes a szerződés szerint, a szerződéskötés időpontjában elhelyezett azonos nagyságú és lekötési idejű betétekhez képest jelentősen magasabb kamatot vagy más vagyoni előnyt kap, valamint az olyan betétre, amelyről bíróság jogerős ítélettel megállapította, hogy az abban elhelyezett összeg pénzmosásból származik.

Az Alap által fizetett kártalanítás

Az Alap a kártalanításra jogosult személy részére a befagyott betét tőke- és kamatösszegét személyenként és hitelintézetenként összevontan *legfeljebb egymillió forint* összeghatárig fizeti ki kártalanításként.

Az Alap a befagyott tőkeösszeg után a kártalanításra jogosult személy részére járó, még nem tőkésített és ki nem fizetett kamatot a meghatározott összeghatárig, a szerződés szerinti kamatlábbal, de legfeljebb a kamattérítés időtartama alatt alkalmazott – az idővel súlyozott – átlagos jegybanki alapkamatlábbal számítottan téríti meg.

Kifizetés az Alapból

Az Alap a betétek befagyását követő legfeljebb harminc nap elteltével, illetve felszámolási eljárás kezdeményezése esetén a bíróság felszámolást elrendelő végzésének közzététele után tizenöt napon belül – a két időpont közül a korábbiiban – megkezdi a betétesek részére a kártalanítás kifizetését.

Az Alap köteles legalább két országos napilapban közzétenni a betétesek számára az igényérvényesítés legelső napját, a kifizetéssel megbízott hitelintézet nevét, és az igényérvényesítés helyét (helyeit), valamint módját.

Ha a kártalanításra jogosult a betéti szerződést és a jogosultság igazolásához szükséges adatokat rendelkezésre bocsátja, és azok a nyilvántartás adataival megegyeznek, az Alap gondoskodik a neki vagy az általa teljes bizonyító erejű magánokiratban meghatalmazott személy részére járó kártalanítás haladéktalan kifizetéséről.

A kifizetések teljesítése külföldi és belföldi hitelintézetnek adott megbízás, a kártalanítási összeg más hitelintézethez betétként való áthelyezése, postai átutalás, csekk kiállítása vagy közvetlen kifizetés útján történik. A száz forintnál kisebb összegű kártalanítás nem fizethető ki.

A kifizetett betétkövetelések átszállása

Ha az Alap a betéteseknek kártalanítást fizetett ki, a hitelintézettel szembeni követelés – a kifizetett összeg erejéig – a betétesről az Alapra száll át. A követelés átszállásával az Alap a korábbi jogosult helyébe lép. Az Alap a felszámolási eljárásban az átszállt követeléseket jogosult érvényesíteni.

Az Alap jogállása és szervezete

Az Alap jogi személy. Az Alap saját vagyona, bevételei és jövedelme után sem társasági adó, sem helyi adó, sem illeték fizetésére nem kötelezhető. Az Alap saját tőkéje nem osztható fel. Az Alap esetleges nyereségét kizárólag a saját tőkéjének növelésére fordíthatja.

Az Alap forrásai: a csatlakozási díj, hitelintézetek által teljesített rendszeres, illetve rendkívüli éves befizetés, a Felügyelet által a hitelintézetektől, ide nem értve a hitelszövetkezeteket, a beszedett bírságok összegének nyolcvan százaléka, az Alap által felvett kölcsön, az egyéb bevétel.

Az Alap – a feladatok ellátása érdekében – hitelt vehet fel: az MNB-től, illetve hitelintézettől.

Önkéntes betét- és intézménybiztosítás

A hitelintézetek önkéntes betétbiztosítási, illetve intézményvédelmi alapot (a továbbiakban: önkéntes alap) hozhatnak létre. Az önkéntes alap jogi személy. Az önkéntes alap pénzeszközei nem vonhatók el, és a létesítő okiratban meghatározottól eltérő célra nem használhatók fel. Az önkéntes alapból kilépés esetén kifizetés nem teljesíthető.

A pénzügyi intézmények tevékenységének felügyelete

A Felügyelet hatáskörét és jogállását külön törvény határozza meg. A Felügyelet feladata: az engedélykérelmek és más beadványok elbírálása, vezeti az e törvényben előírt nyilvántartásokat, ellenőrzi a pénzügyi intézmények információszolgáltatásának rendszerét és adatszolgáltatását, ellenőrzi, illetve vizsgálja a pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységet meghatározó szabályok érvényesülését, vizsgálja, elemzi és értékeli a pénzügyi intézmények prudens működését, a betétek és más visszafizetendő források biztonságát, illetve a független és szakszerű irányítást, ellenőrzést és vezetést veszélyeztető körülményeket, intézkedéseket hoz az észlelt szabálytalanságok megszüntetésére, kivételes intézkedéseket hoz a súlyos szabálytalanságok megszüntetésére, bírságot alkalmaz a feltárt szabályszegés miatt, segíti az Alap igazgatótanácsának működését, a döntések előkészítését és végrehajtását.

A Felügyelet bevételei: igazgatásszolgáltatási díj, a felügyeleti díj, a felügyeleti bírság és az egyéb bevételek.

A pénzügyi intézmény számára a Felügyelet – határozott időre – az általa meghatározott tartalommal és rendszerességgel történő olyan (rendkívüli) adatszolgáltatási kötelezettséget írhat elő, amelyet a rendszeres figyelemmel kíséréséhez, ellenőrzési feladatainak ellátása érdekében szükségesnek tart.

Az ügyfelek tájékoztatása

A pénzügyi intézmény egyértelműen és közérthetően köteles ügyfeleit, illetve jövőbeni ügyfeleit a pénzügyi intézmény által nyújtott szolgáltatások igénybevételének feltételeiről, valamint e feltételek módosulásáról tájékoztatni.

Üzletszabályzat

A pénzügyi intézmény köteles a részére engedélyezett és általa rendszeresen végzett tevékenységre vonatkozó általános szerződési feltételeit üzletszabályzatba foglalni.

Fogyasztási kölcsön

A fogyasztási kölcsönszerződésben egyértelműen meg kell állapítani az éves százalékban kifejezett teljes – induló – hiteldíjat.

A *hiteldíj* a fogyasztó által a kölcsönért fizetendő terhelésnek a nyújtott fogyasztási kölcsön éves összegének százalékában kifejezett része. A fogyasztási kölcsönért fizetendő terhelés tartalmazza a kamatokat, folyósítási jutalékokat és minden egyéb – a kölcsön felhasználásával kapcsolatosan fizetendő – költséget.

A teljes hiteldíj megállapításánál figyelembe kell venni a tőke visszafizetése során csökkenő kölcsönösszeget.

6.2. A hitelrendszer

A hitelrendszer, a bankhitel

A bank sajátos vállalkozás. A pénzt a modern gazdaságban a bank bocsátja ki ("teremti") rendszerint olyan formában, hogy hitelt ad (ill. külföldi fizetőeszközt, aranyat vásárol) s a hitel visszafizetésekor a bank által létrehozott pénz visszatér a bankhoz ("megsemmisül"). A pénz (jegybankszámlapénz) teremtésére a jegybank, korlátozottan, számlavezetési ügyfelei körében a kereskedelmi bank (bankszámlapénz) képes. A szakosított pénzintézetek a pénzre szóló követelések erejéig náluk lévő pénzt újra elosztják, ezt a kereskedelmi bank is végzi.

A gazdálkodóknak az eszközökkel azonos értékű forrásállományra, a kiadásaik teljesítéséhez pénzeszközállományokra van szükségük. A finanszírozáshoz szükséges idegen tőke bevonása a megtakarításokat gyűjtő bankok hitelei révén biztosítható. A gazdaságpolitika lényeges közvetett eleme a kedvezményezett hitelek köre.

A hitel igénybevételének két oka (leegyszerűsítve) és a kapcsolódó hitelezési módok:

- A tartósan lekötött eszközállomány (befektetett eszközök és a forgóeszközök tartós állománya) növekedése. Az ehhez igénybevett hitelt tartós forrásokkal, elsősorban az önfinanszírozás révén képződő és felszabaduló mérleg szerinti eredménnyel és értékcsökkenési leírással lehet törleszteni. A saját tőke képződéséhez igazodó közép és hosszúlejáratú hitelek:
  - az éven túli lejáratú beruházási hitelek
  - az éven túli lejáratú forgóeszköz hitelek
- A folyótermelés finanszírozása, az átmeneti forrásigény biztosítása. A pénz - eszköz - pénz körforgás átmeneti zavara (átmeneti anyag, késztermék - készlet növekedés, belföldi - export kintlévőség emelkedése, import forintfedezet biztosítása, bevételek, kiadások időbeli eltolódása) rövid lejáratú hitelt igényel, amely visszafizetése a befolyó árbevételből történik. *Az egy évnél rövidebb lejáratú hitelek:*
  - rövid lejáratú eseti hitel; likviditás hitel, ezen belül áthidalási hitel (pl. munkabér fizetése),
  - import fedezeti, váltófedezeti hitel.

A hitel és feltételeinek összefüggését a reál és a gazdasági folyamatokkal egyszerű példán mutatjuk be, ahol önálló kategóriaként szerepeltetjük az agrár-erdészeti termeléshez, tenyészeti ciklushoz kapcsolódó hitel sajátosságait. A három hitel esetében a legtöbb hiteljellemző: a futamidő, a sajáterő, a fedezet, a kockázat, a hiteltörlesztés forrása, a racionális kamat stb. lényegesen eltér.

A HITEL ÉS FELTÉTELEINEK ÖSSZEFÜGGÉSE A REÁL ÉS A GAZDASÁGI FOLYAMATOKKAL

KERESKEDELMI (ÁRU) HITEL	RÖVID LEJÁRATÚ (éven belüli-mg) HITEL	FEJLESZTÉSI (beruházási) HITEL
<p>Áru vásárlásra (pl. szezoncikk;)</p> <p>Hitel: 1000 E.Ft Időtartam: 90 nap</p> <p>Sajáterő: (ÁFA + minimális)</p> <p>Fedezet-megtérülés: áru, ill. bevétel</p> <p>Kockázat: megítélhető, piac (értékesítés, ár stb.)</p> <p>Áruvásárlási kiadás: 1250 E.Ft (ÁFA: 250)</p> <p>Értékesítés – készpénzért: – 8-15 napra számlával 1600 E.Ft (ÁFA: 320)</p> <p>Hitel törlesztése az árbevételből történik</p> <p>Kamat 30%/év (pl. 3 hó 7,5% → 75 E.Ft)</p> <p>Árrés: $1280 - 1000 = 280 - 75$</p> <p>Pénzmozgás: $1600 - 1250 - 70 - 75$ (ÁFA különbözet: $320 - 250 = 70$)</p> <p>Értékesítési ktg (bér, stb.) pl.: 180 E.Ft</p> <p>Eredmény (adóalap): 25 E.Ft</p>	<p>Termelési költségekre (talajelőkészítés, vetés, ápolás, betakarítás, raktározás)</p> <p>Hitel(keret): 1000 E.Ft Időtartam: 180-360 (270) nap</p> <p>Saját erő: kell (pl. csak 100 E.Ft - ÁFA)</p> <p>Fedezet-megtérülés: ktg. érték (?); termék, bevétel (szerződés)</p> <p>Kockázat: gyengén becsülhető, de csökkenthető (természet, időhossz, szakértelem, piac)</p> <p>Termelési ktg: 1100 E.Ft (ÁFA 100) nem visszaigényelhető</p> <p>Értékesítés: 1400 E.Ft (időpont, tétel, ár) 1250 (nettó) (12% → 150) kompenzációs felár nem befizetendő</p> <p>Hitel törlesztés a későbbi árbevételből</p> <p>Kamat (kedvezményes) 16%/év (pl. 270 nap → 12% → 120 E.Ft)</p> <p>Fedezet: $1400 - 1100 = 300 - 120$</p> <p>Pénzmozgás: $1400 - 1100 - 120$</p> <p>Bruttó eredmény (bér + eredm.) = 180 E.Ft (2 fős családnak SZJA alap = 0)</p>	<p>Tárgyi eszköz beszerzésre (pl. erőgép)</p> <p>Hitel: 1000 E.Ft Időtartam: türelmi idő + 7 év törlesztés</p> <p>Saját erő: kell (pl. 50%); hitel csak kiegészítés</p> <p>Fedezet-megtérülés: gép, működés eredményéből (mérleg szerinti eredmény)</p> <p>Kockázat: munkavégzés, termés, piac, eredmény</p> <p>Traktor: 2000 E.Ft, beszerzési ár; Hitel törlesztő részlete: pl. 12% kamat; 219 E.Ft/év</p> <p><u>Projekt szint:</u> Traktormunka Bevétel: 800 E.Ft; Ktg: 500 E.Ft (Écs. 286) Fedezet: 300 E.Ft; Bruttó eredm. (bér + eredm.): 300 E.Ft <ul style="list-style-type: none"> – bér – osztalék – Adó = 0 – M.sz. eredm. </p> <p>Törlesztés: Écs-ből (143 E.Ft); Eredm-ből (76 E.Ft)</p> <p><u>Vállalat szint:</u> Mg. tevékenység Bevétel 4000 E.Ft; Ktg: 3000 E.Ft (Écs. 286) Fedezet : 1000 E.Ft; Bruttó eredmény: 1000 E.Ft (bér + eredm.) <ul style="list-style-type: none"> – bér – osztalék – Adó = 0 – M.sz. eredm. </p> <p>Törlesztés: Écs-ből (143 E.Ft); Eredm-ből (76 E.Ft)</p>

A hiteligények felmérése

A hitel nagyságát a hiányzó forrás, a kiegyenlítendő kötelezettség határozza meg.

A vállalatok az éves pénzügyi tervezés keretében mérik fel a várható hitelszükségletüket, valamint az igénybe veendő hiteltípusokat. A hitelszükséglet felmérése történhet állományi és forgalmi szemléletben. Állományi szemlélet esetén a hitelszükséglet kimunkálásnak eszköze a *státusz*. A státusz a vállalat eszközeit és az azokat finanszírozó forrásokat meghatározott időpontokra (pl. éves nyitó és négy negyedévi záró időpontra) mérlegszerűen állítja szembe egymással. Az eszközök és a források egybevetésével kimutatható a vállalat forráshiánya, ritkább esetben forrástöbblete. Forráshiány esetén nyilván kölcsönforrásokról kell gondoskodni, forrástöbblet esetén pedig vagy fennálló hitelek közül lehet visszafizetni, vagy gondoskodni kell a rendelkezésre álló többletforrás befektetéséről. (A hitelintézetek sok esetben a teljes forrásigény egy részét finanszírozzák meg, saját erőt igényelnek a vállalkozói elkötelezettség biztosítására, a saját pénzeszközök beépülésére.)

Ahhoz azonban, hogy a vállalatok naponta eleget tudjanak tenni folyó fizetési kötelezettségeiknek, az eszközök és források között meghatározott időpontokban fennálló számszerű egyezőség önmagában nem elegendő. A likviditás folyamatos fenntartása csak a pénzbevételek és pénzkidadások időbeli összehangolásával érhető el. Ezt a célt szolgálja a forgalmi szemléletű hitelszükséglet felmérése, amelynek eszköze ún. *likviditási terv*. A likviditási tervben a vállalathoz egy adott időszakban (negyedév, hónap, hét stb.) beáramló, illetve a vállalattól kiáramló pénzüsszeget vetik egybe. A pénzmozgások (bevételek és kiadások) egyrészt a vállalatok folyamatos gazdálkodásához kapcsolódnak (pl. árbevétel befolyása, bérfizetés, költségvetési befizetések, beszerzési kiadások stb.), másrészt a vállalati jövedelemmel kapcsolatosak (pl. adózott eredmény terhére történő kifizetések - osztalék - stb.) A bevételek és a kiadások egybevetésével állapítható meg az egyenleg, amely kiadási többlet és bevételi többlet egyaránt lehet. Kiadási többlet esetén a likviditás helyreállítása és folyamatos fenntartása érdekében a vállalat pénzügyi vezetésének gondoskodnia kell a szükséges pénzüsszeg megszerzéséről. Ennek leggyakoribb módja bankhitel (bankkölcsön) igénybevétele.

Arányos ütemes bevételnél az egyéb kiadásokat a kötelezettségmentes időszakokra lehet programozni.

A likviditási tervben és a státuszban felmért hitelszükséglet - számszerűleg nem feltétlenül-, de nagyságrendileg egybe kell, hogy essen. Ebből következően az állományi és a forgalmi szemléletű hitelszükséglet kimunkálása egymás kontrolljai is.

A hitelszükséglet kimunkálása után a vállalat hitelkérelemmel fordul a bankhoz. A hitelkérelmet, amely számszaki és szöveges részből áll, a bank igényeinek megfelelő formában kell elkészíteni.

Példa a havi likviditási tervre néhány bevétellel és kiadással

Adatok: Nyitó egyenleg: 4.

Megnevezés/Időszak	01-05.	06-10.	11-15.	16-20.	21-25.	26-30.
Bevételek, értékesítés	2	11	16	16	7	25
Kiadások, bér	15					
- Tb, Szja, ÁFA-TAO		6	3	6		
- Szállítók	16	5	8		7	12
- Egyéb			5			
- Adósság kiegyenlít.						6

Megoldás:

Megnevezés/Időszak	01-05.	06-10.	11-15.	16-20.	21-25.	26-30.
Nyitó egyenleg	4	- 25	- 25	- 25	- 15	- 15
Bevételek, értékesítés	2	11	16	16	7	25
Rendelkezésre áll	6	- 14	- 9	- 9	- 8	20
Kiadások, bér	15					
- Tb, Szja, ÁFA-TAO		6	3	6		
- Szállítók	16	5	8		7	12
- Egyéb			5			
- Adósság kiegyenlít.						6
Kiadás összesen	31	11	16	6	7	18
Egyenleg	- 25	- 25	- 25	- 15	- 15	2
Hiteligény	Felv: 25			Törl.: 10		Törl: 15

Záró pénzeszköz: 2.

A hitelképesség kritériumrendszere

Az üzleti alapon működő banknak, mint hitelezőnek létérdeke kihelyezéseinek és azok hozamainak biztos megtérülése. Hogy ezek megfizetésére az adós képes-e, illetve a kölcsönkapcsolatok során képes marad-e, arról a hitelezőnek mind a kapcsolat létesítése előtt, mind a kapcsolat fennállása alatt folyamatosan meg kell győződnie. Ennek érdekében minden bank elvégzi az ügyfélkörébe tartozó vállalatok, gazdálkodó szervezetek hitelképességének minősítését. A bankok minősítési rendszerének alapján három mutató képezi. (A hitelezés során sok esetben nem a konkrét ügylet, projekt gazdasági megítélésére kerül sor, hanem a vállalkozó általános körülményeit, a hitel és járulékai megtérülését vizsgálják.) Ezek:

- a tőke ellátottsági mutató,
- a likviditási mutató és
- az adósságszolgálati mutató.

A tőke ellátottsági mutatóban a saját tőke és az idegen tőke viszonya fejeződik ki.

A mutató értéke jelzi, hogy a vállalat eszközállományának mekkora hányadát finanszírozza saját vagyon. A bankok, pénzügyintézetek általában követelményként szabják meg a saját vagyon alsó határát. A mutató jelentősége abban van, hogy a jövedelmező gazdálkodás mellett az ügyfél saját vagyona jelenti a hitel visszafizetésének végső biztosítékát. Mivel a gazdálkodás kockázattal jár, ésszerű követelmény, hogy a vállalat a saját vagyonát és ne a hitelezőket kockáztassa. A mutatóban az a követelmény fogalmazódik meg, hogy a saját vagyon tegyen ki olyan összeget, amelynek terhére az esetleges veszteség elszámolható, a hitelezőknek pedig legyen idejük s módjuk arra, hogy követeléseiket a vállalatból kivonassák, még mielőtt a veszteségek részben vagy egészben azokat is felemésztenék.

A likviditási mutató az egy éven belül pénzzé tehető eszközök és az egy éven belül esedékes kötelezettségek viszonyát fejezi ki. A mutató értéke jelzi, hogy a folyamatosan felmerülő fizetési kötelezettségeinek az esedékesség időpontjában az adós előreláthatólag eleget tud-e majd tenni.

A likviditási mutató értékét tekintve a minimális követelmény: 1,3. Ez azt jelenti, hogy az adósnak legalább 30 %-kal több olyan eszközállománnyal kell rendelkeznie (beleértve a készpénzkészletet és a bankokkal szemben fennálló látra szóló követeléseket is), amely egy éven belül pénzzé tehető, mint amelyen hasonló követelések vele szemben általában keletkeznek. Ha az adós mérlegéből kitűnik, hogy a bank által követelményként megfogalmazott arány általában fennáll, akkor feltéte-

lehető, hogy a vállalat folyó fizetési kötelezettségeinek képes lesz eleget tenni, ha másként nem akkor úgy, hogy mobil forgóeszközeire rövid lejáratú hiteleket kaphat a banktól. A bank pedig számíthat arra, hogy a pénzzé tehető eszközök leépítésével az adós törlesztési kötelezettségeinek eleget tud majd tenni. Ebből a megközelítésből a likviditási mutató a bank számára azt az értéksávot jelzi, amelyen belül a vállalat forgóeszközeinek értéke még anélkül csökkenhet, hogy fizetési nehézségei jelentkezhetnének.

Az adósságszolgálati mutató arra ad választ, hogy a hitelt igénybe vevő működésének bevételeiből képződő jövedelem hányszorosa az adott időszakban esedékes adósságszolgálatot jelentő tőke törlesztési és kamatfizetési kötelezettségnek. A mutató értékével szemben támasztott követelmény, hogy a képződő források legalább 50 %-kal haladják meg a felmerülő terheket.

A felsorolt mutatók mellett a bankok vizsgálják a vállalkozók jövedelmezőségét, rendszeres értékesítését, piaci lehetőségeit, fizetőkészségét és egyéb tényezőket is.

A vállalkozások pénzügyi helyzetét több tényezővel minősíthetjük, a cash flow mellett pl.:

Vevők, szállítók átfutási ideje, a forgási sebesség: A forgási sebességet az éves fordulatok számával (fordulatszám) vagy a forgási napokkal jellemezzük. A mutatók számlálójában az állományi értékek szerepelnek, amelyet az egy napra eső értékesítési árbevétellel (anyagjellegű ráfordításokkal) osztunk. A mutató a követelés, kötelezettség kezelést minősíti.

Bonitás

A hiteligenylő likviditásának (fizetőképességének) és vagyoni helyzetének kedvező megítélése a hitel jövedelmező megtérülése szempontjából, amelyet befolyásol a hiteligenylő általános gazdálkodása és a goodwill (a jó hírneve) is.

A hitelcélok

A gazdálkodó szervnél a hitel célja kifejezhető:

- annak a mérlegbeli vagyontárgynak a megadásával, amelybe az igénylő a hitelt be akarja fektetni,
- annak a műveletnek, üzletnek a megjelölésével, amelyből a vállalat a hitel visszafizetéséhez szükséges bevételt megszerzi,
- annak a később képződő forrásnak a megjelölésével, amelyet létrejöttéig a hitel pótol,
- annak a kiadásnak a közlésével, amelynek a teljesítéséhez a hitel szükséges.
- *A hitelfedezet* az a meglévő vagy a jövőben előreláthatólag létrejövő érték, amelynek realizálásával (mobilizálásával) a hitel visszafizetéséhez szükséges pénz megszerezhető.

A hitel fedezete lehet

- az a *bevétel*, amelyet a hiteladós a hitellel finanszírozott gazdasági művelet, üzlet normális menetében realizál (ez a közgazdasági értelmű fedezet),
- az a vagyontárgy, amelyet a meghitelezett gazdasági tevékenység normális lefolyása esetén nem kell pénzzé tenni (mobilizálására sor kerül, ha a hitellel megelőlegezett tevékenység bevételeiből a hitel nem fizethető vissza, vagy a hiteladósnál nincs meg a fizetőkészség, nem akarja a hitelt visszafizetni)

Ha a hitelnek nincs fedezete, akkor *nyílt hitelről* van szó.

- **A hitelkamat általános megfogalmazásban a kölcsönadott pénzhatalmi díja.** Mértéke a kamatláb: a kamat összege és a kölcsönzött pénzösszeg közötti arány. A kamatláb a pénz jövőbeli és jelenlegi értéke közötti arányból is meghatározható (nominál kamat - amely mellett figyelembe kell venni az inflációt is, s akkor reálkamatról van szó). Elméletben, ha a pénzkínálat és a pénzkéréslet a pénzkölcsönök piacán kerül szembe, akkor a pénzpiaci mechanizmus kialakíthat egy egyensúlyi-kamatlábat, amely a hatékonyság növekedését segíti

elő, de ez erőtlően működik. A hitelkamat az az összeg, amelyet a pénzkölcsön (hitel) összege után az adós fizet a hitelezőnek (a hitelfelvevő a pénzintézetnek, banknak).

A hitel kamata

A betéti kamat az az összeg, amelyet a bank fizet a betétesnek a nála elhelyezett betét után.

Kamatrés: az aktív és passzív bankműveletek kamatainak a különbsége, vagy a jegybanki és a kereskedelmi banki kamat eltérése (a költségek, a fedezet és a kockázat összegére).

Kamatfelár: az a százalékos érték, amelyet valamilyen alapkamathoz számítanak hozzá.

Késedelmi kamat: a lejárt hitel esetében, a visszafizetés elmulasztása miatt kényszerű hitelezésnél felszámított kamatláb, a jegybanki alapkamat kétszerese (általában, 6 % legalább).

A szerződésekben kamatos kamatban is megállapodhatnak.

A hitelkamat minimális hatékonysági követelményt közvetít, amely csak megfelelően működő piaci viszonyok között érvényesül.

A gazdaságpolitika lényeges közvetett eleme a kedvezményezett hitelek köre.

A hitelintézeti törvény alapján a *hiteldíjáról és a hiteldíjmutatóról*, mint a hitel teljes vonzatáról tájékoztatni kell a partnereket.

Pénzügyi biztosítékok

Pénzügyi biztosítékok nyújtására akkor kerül sor, amikor a hitelnyújtó (szállító, eladó) a hiteligenybevevőtől (a vevőtől) az ajánlatában az ellenérték előzetes biztosítását kéri.

A bankgaranciára is a fedezetigazolásra kötelezett (vevő) adhat megbízást a számláját vezető banknak. A garancia elvállalásával a bank a jogosulttal (eladóval) szemben, garancia-díj ellenében, meghatározott ideig érvényes nyilatkozattal kötelezettséget vállal arra, hogy amennyiben a kötelezett (vevő) fizetési kötelezettségét időben nem teljesíti, akkor a garancialevélben meghatározott feltételek szerint helyette fizetni fog. (A bank önálló fizetési kötelezettség vállalása az alapügylettől független). A bank csak hitelképes vállalatért vállal garanciát, sőt a garancia vállalást külön biztosíték nyújtásához is kötheti.

A gazdálkodó szervezetek, (így a bank is) egymás fizetéséért kezességet vállalhatnak, abban szabadon megállapodhatnak (fajta a közönséges és a készfizető kezes). Ha a kezes a kezességi szerződés alapján fizetett, akkor ebből eredő követelését a kötelezettel szemben a fizetéstől számított 30 napon belül a bíróságnak érvényesítenie kell. (A kezességi fizetésvállalás az alapügylettől függő).

Egyszerű kezesség: ha a főadós fizetéseképtelenség miatt nem fizet, akkor a kezes fog helyette teljesíteni.

Készfizető kezesség: ha a főadós bármilyen ok miatt nem fizet, akkor a kezes fog helyette teljesíteni.

A fedezet igazolással a bank a kötelezett (vevő) kérésére azt igazolja, hogy annak bankszámla követeléséből más eszközökből (hitelből) meghatározott összeget külön megjelölt időpontig a jogosult (eladó) részére történő fizetés céljára elkülönítetten (fedezetbiztosítási számlán) rendelkezésre tart. Egyes fedezetféléseket nevezünk biztosítéknak. A fedezetet a hiteladós a bank javára zálogul kötheti le:

- ha a banknak átadásra kerül, akkor kézizálognak a hitelt kézizálog (lombard) hitelnek nevezük.
- ha csak jelképesen (ingatlan telekkönyvi bejegyzéssel) kerül átadásra, akkor jelzáloghitelről beszélünk.

A termeléshez, forgalomhoz nyújtott hitel fedezetének valóságos átadása a hitelben részesített gazdasági cél elérését nem akadályozhatja.

